

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI YAYINLARI: 909

Hâlide Nusret Zorlutuna

Zeki GÜREL

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI YAYINLARI: 909

HALİDE NUSRET ZORLUTUNA

Hayatı ve Eserleri

Zeki GÜREL

TÜRK BÜYÜKLERİ DİZİSİ : 76

Kapak Düzeni : Saim ONAN

ISBN 975 - 17 - 0196 - 1

© Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1988

Onay : 2.5.1988 tarih ve 928.1 - 1673 sayı.

Birinci baskı

Baskı sayısı : 15.000

Sevinç Matbaası — ANKARA

İÇİNDEKİLER

Sözbaşı.....	V
Kısaltmalar.....	IX
I. BÖLÜM:	
Hâlide Nusret Zorlutuna'nın Hayatı, Edebî Şahsiyeti ve Eserleri.....	1
A- Hâlide Nusret Zorlutuna'nın Hayatı.....	1
B- Edebî Şahsiyeti ve Eserleri.....	18
II. BÖLÜM:	
Eserlerinden Örnekler.....	67
A- Şiirlerinden Örnekler.....	67
B- Nesirlerinden Örnekler.....	110
III. BÖLÜM:	
Bibliyografya.....	175
A- Hâlide Nusret Zorlutuna'nın Eserleri.....	175
B- Hâlide Nusret Zorlutuna Hakkında Yazılanlardan.....	181
SÖZLÜK.....	185
İNDEKS.....	188

SÖZBAŞI

Türk Edebiyatında kadın şairlerin sayısı pek fazla değildir. Ancak şu da bir gerçektir ki, Türk kadını, imkân bulduğu her çağda ve her çevrede edebiyat ve sanatın her dalıyla ilgilenmiş, şiir yazmış, eserler vermiştir.

Siyasî “Tanzimat” sonrasında Batı’ya yöneliş, siyasî, ictimai ve edebî hayatımızı da etkilemiştir. Bu sırada, fikrî ve edebî arayışların bir neticesi olarak da, Hocam Doç.Dr. Sadık Kemal Tural’ın “Arayışlar Devri Türk Edebiyatı” diye adlandırıldığı edebî devre başlar ve bu edebiyatın kadrosu içinde Hâlîde Nusret Zorlutuna da yer alır.

Şâir, romancı ve eğitimci Hâlîde Nusret, “Kadın Yazarların Annesi” Hâlîde Nusret... Millî Edebiyat Akımı mensubu. “Yeni Millî Edebiyat Akımı”nın hazırlayıcılarından biri olan. “halk”a ve ‘Hakk’a doğru yürüyen Hâlîde Nusret Zorlutuna. “Doğu” ve “Batı” kültürlerine vâkıf, bu kültürler karşısında “Türk-İslâm Sentezi”nin meydana getirdiği millî kültüre göre ferdî ve ictimai hayatını tanzim etmiş, yeniliklere daima açık bir yazarımızdır.

Hâlîde Nusret Zorlutuna üzerinde şimdiye kadar etraflı bir çalışma yapılmamıştır. Dergi ve gazete sahifelerinde kalan yazılarla üniversitelerin Türk Dili ve Edebiyatı bölümlerinde yaptırılmış olan mezuniyet tezleri Hâlîde Nusret Zorlutuna’yı değişik cepheleriyle ele almaktadırlar. Bu yazıların ve araştırma-

ların henüz kitap halinde yayınlanmamış oluşu, bizi, Hâlide Nusret Zorlutuna'nın şahsî ve ebedî biyografisini vermek hususunda çalışmaya sevk etmiştir.

Çalışmamızı -fazla teferruata girmemek kaydıyla ve birtakım sınırlandırmalar da yaparak- üç bölümden oluşturmuş bulunuyoruz.

Birinci bölümde Hâlide Nusret Zorlutuna'nın hayatı ve edebî şahsiyeti ile eserleri üzerinde dururken; yazarın mizacı ve hususî hayatına dâir bilgileri verirken, Hâlide Nusret'in bizzat kendi yazdıklarıyla onu tanıyanların anlattıklarını bir kompozisyon haline getirmeye gayret ettik. Hâlide Nusret'in Türk fikir hayatı ve edebiyatımız içindeki yerine işaret etmeye çalıştığımız bu bölümde, yazarın telif olan eserlerini ele alırken şiirler ve nesirler üzerinde ayrı ayrı durduk. Romanları incelerken: Konu, anafikir, mekân, zaman koridoru, şahıslar kadrosu, ana çizgileriyle vak'a ve verilmek istenen tezleri - çalışmamızın hacmini gözönünde tutarak - mümkün olduğu kadar kısa ve öz bir şekilde vermeye gayret ettik.

İkinci bölümde, Hâlide Nusret Zorlutuna'nın eserlerinden örnekler verirken: Yazarın ilk yazısından "Vasiyet"ine kadar olan tarihî seyir içerisinde -yazarın sanatındaki gelişmenin okuyucu tarafından daha rahat takip edilebilmesi için- kronolojik bir sıralama yaptık.

Bibliyografyayı iki kısımdan meydana getirdik. İlk kısımda Hâlide Nusret Zorlutuna'nın eserlerinin künyeleri vardır. İkinci kısımda Hâlide Nusret Zorlutuna'dan bahseden yazılar ve eserlerle ilgili dergi, gazete ve kitap sayfelerine işaret edilmiştir. Faydalanılan kaynakları bibliyografyaya ilave etmedik; ancak notlar ve açıklamalar başlığı altında faydalanılan kaynakları tam künyeler halinde vermeyi de ihmal etmedik. "Not-

lar ve Açıklamalar” kısmının ara bölümlerin sonlarına konması, metnin okunuşu sırasında doğacak kesintileri ortadan kaldırmak düşüncesinin sonucudur.

Çalışmaları ve araştırmalarıyla ufukumuzu genişleten hocalarına, çalışmalarımı her zaman büyük bir sabır ve dikkatle takip ettikleri için minnet ve şükranlarımı sunar, yardımlarından dolayı alenen teşekkür ederim.

Zeki GÜREL
Ankara, 19 Ağustos 1987

KISALTMALAR

a.g.e.	Adı geçen eser.
a.g.m.	Adı geçen makale, adı geçen mülakat
a.g.t.	Adı geçen tez
Ank	Ankara
A.Ü.	Ankara Üniversitesi
bibl.	Bibliyografya
bk.	Bakınız
bs.	Baskı, basım
C.	Cilt
Der.	Dergi, dergisi
DTCF	Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi
F	Fasikül
G.Ü.	Gazi Üniversitesi
Hk.	Hikâye
H.Ü.	Hacettepe Üniversitesi
İst.	İstanbul
Mec.	Mecmua
Ms.şr.	Mensur şiir
Nu.	Numara
S.	Sayı
s.	Sahife
şr	Şiir
y.t.y.	Yayın tarihi yok.
Y	Yıl

I. BÖLÜM

HÂLİDE NUSRET ZORLUTUNA'NIN HAYATI, EDEBÎ ŞAHSİYETİ VE ESERLERİ

A- HÂLİDE NUSRET ZORLUTUNA'NIN HAYATI

1901-1984 yılları arasında yaşamış olan Hâlide Nusret Zorlutuna, Türk Edebiyatı Tarihine "Millî Edebiyat Akımı" tarafından ve takipçisi bir şâir ve yazar olarak girmiştir.

Hâlide Nusret, 1901 yılında İstanbul'da Kızıltoprak'ta doğmuştur. Babası, hürriyet mücadelesiyle şöhret kazanan, İkinci Meşrutiyet'ten sonra gazetelerdeki fıkralarıyla tanınan Mehmed Selim Bey'dir.

1899'da, kardeşi şâir Süleyman Tevfik ile birlikte "Mürüvvet" gazetesini çıkartan Mehmed Selim Bey, bu gazetedeki bir makalesi yüzünden tevkif edileceğini sezerek İstanbul dışına kaçmıştır. 1900 yılının sonlarında Avnullah Kâzımî adıyla İstanbul'a dönen Mehmed Selim Bey, "Müşir Fuat Paşa Vak'ası"nda yakalanarak Sivas'a sürülmüş, buradan kaçmaya teşebbüs ettiği için Sinop'a nakledilmiş ve ancak İkinci Meşrutiyet'in ilânından sonra İstanbul'a dönebilmiştir.⁽¹⁾ Küçük Hâlide, babasının Sivas'ta sürgünde olduğu sırada doğmuştur.

1) 1908'den sonra da gazetelerde bazı yazılar yazan Mehmed Selim Bey'in siyasi mücadelelerine de devam ettiğini görüyoruz. "Son Müdafaa ile Divân-ı Harb-i Örfî" ve "Avnullah Kâzımî" adlı iki eseri de onun siyasi çalışmalarıyla hürriyet mücadelelerini aydınlatmaktadır.

Bkz. İbrahim Alâeddin Gövsa, *Türk Meşhurları*, s. 212, 415

Hâlîde Nusret'in annesi, zamanın aydın hanımlarından Ayşe Nazlı Hanım'dır. 1908 sonlarına kadar, kocası sürgünde bulunan Ayşe Nazlı Hanım, kızı Hâlîde Nusret'e Kur'ân-ı Kerim ve Türkçe dersleri verir. ⁽²⁾ Babası yedi yaşına kadar sürgün bulunduğundan Hâlîde'nin hayatında -şiiirler de yazan- annesinin rolü çok büyüktür. Avnullah Kâzımî sürgünden döndükten hemen sonra (1909) Kerkük Mutasarrıfı olur. Şimdi Irak'ın elinde olan Türk ve Müslüman Kerkük, genç kızın ruhunda olumlu tesirler yapar; ayrıca burada genç Hâlîde Nus-

2) Hâlîde Nusret, ilk dersiyle ilgili olarak "*Bir Devrin Romanı*" adlı eserinde şunları anlatıyor:

"İLK DERS

Eûzu billâhi mine'ş-şeytanı'r-acîm

— Eûzu billâhi mine'ş-şeytanı'r-racîm.

— Bismillâhi'r-rahmani'r-rahîm

— Bismillâhi'r-rahmani'r-rahîm

— Rabbi Yessir

— Rabbi Yessir.

— Ve lâ tuassir.

— Ve lâ tuassir.

— Rabbi temmim.

— Rabbi temmim.

— Bi'l-hayr.

— Bi'l-hayr.

İnce yüzlü, elâ gözlü, başı beyaz örtülü bir genç kadın, alçak bir masanın başında bir yer minderine diz çöküp oturmuş; karşısındaki minderde bembeyaz yüzlü, kapkara gözlü, başı örtülü bir küçük kız var; elleri dizlerinin üstünde, gözleri elâ gözlü kadında; onun dediklerini papağan gibi tekrarlıyor.

Bu genç kadın; benim annem Ayşe Nazlı Hanım'dır. Moskof harbinde gencecik bir yüzbaşı iken biricik yavrusunu kırk günlük yetim bırakmış olan merhum Mahmud Ragıp Bey'in çileli kızı, Sinop zindanında zincirlere bağlı bir halde kutsal çilesini doldurmakta olan müebbet kürek mahkûmu Avnullah Bey'in de bahtsız eşi.

ret'e Arapça ve Farsça dersleri de aldırılarak edebî zevki geliştirilir.⁽³⁾

Babasının Kerkük Mutasarrıfı oluşu ilerde yurdun dört bucağını dolaşacak olan Hâlîde Nusret'e bu yolların da kapısını açmıştır. Bu yıllar 31 Mart Vak'ası, 1909 Antakya Ermeni Ayaklanması'nın olduğu çetin günleri içine alır. Ömrünün en güzel yıllarının Kerkük'te geçtiğini söyleyen Hâlîde Nusret, daha sonra oraya olan sevgisini şöyle dile getirir:

Bu genç kadının karşısında onun dediklerini dikkatle tekrarlayan küçük kız da -tahmin etmiş olacağınız gibi- bendim. O zamanın şaşmaz geleneğine göre, dört yaş, dört ay, dört günlük okumaya başladım.

Yıl 1905 olmalı.

Güneşli bir kış günüydü, iyice hatırlıyorum. Selâmiçeşme'deki küçük evimizin oturma odasında idik ve pencereden giren gün ışığı kafeslerin gölgelerini, dantel dantel, yerdeki kırmızı, yeşilli kılımin üstüne sermişti. Bir köşede yeşil bir çini sobanın içinde odunlar çatır çatır yanıyordu.

Annem ince, zarif parmağını önümüzdeki kitapta ince uzun bir çizginin üstüne koydu:

— Elif! dedi.

— Elif! dedim.

Dümdüz, sapsade, güzelim Elif!

Sonra bir ikinci harf.

— B.

— B.

Ve işte böylece ben -bütün çağdaşlarım gibi- dört yaş, dört ay, dört günlük iken ilk dersimi yapmış oldum" (*Bir Devrin Romanı*, s.9-10)

3) Kerkük'te özel öğretmenlerden Arapça ve Farsça dersleri alan H.Nusret, Farsça öğretmeni Hıdır Efendi'nin, yetişmesindeki rolünü şöyle dilegetirmektedir:

"Rahmetli, benim manzum söze, şiire karşı zaafımın olduğunu sezmiş olacak ki, derslere, ekseriya, Hazret-i Mevlâna'dan, Şeyh Sadi'den bir beyit veya bir kıta ile başlardı. O anda gönlümün ve zihnimin kapılan sanki ardına kadar açılırdı. Hocamın her dediğini can kulağı ile dinler ve hemen öğrenirdim. Zaman zaman bana Farsça kompozisyon ödevleri verirdi ve yazdıklarımı pek beğenir, över; beni yazmaya teşvik ederdi" (*Bir Devrin Romanı*, s.63).

“UYARIN, BENZERİN YOKTUR KERKÜK’ÜM HASRETİN BAĞRIMDA OKTUR KERKÜK’ÜM!

Kerkük, gerçekten o kadar güzel miydi? Uyarı, benzeri olmayacak kadar? Bilmiyorum. Bana öyle gelirdi.

Ben ömrümün ‘Nisan Ayı’nı orada geçirdim. Şimdi bana Kerkük, Ahmet Haşım’ın “O Beldesi”si gibi muhayyel bir diyâr görünür âdeta.

Haşım’ın “O Belde”sinde bir deniz vardır.

‘Döker ervaha bir sükûn-ı menâm!’

Benimkinde deniz yoktu ama bahçemizden geçen bir dercek vardı ki, durmadan benimle konuşurdu. Orada çiçekler, kuşlar hep benim dilimden anlardı; ben onların dilinden anlardım. Anlaştır, konuşurduk...

“Nisan Ayı” böyledir işte: O ayda her şey insanın gönlünce gidir.

“Fırtınalar yok mudur?” diyeceksiniz. “Vardır elbet! Ben de az fırtına mı geçirdim Kerkük’te?”⁽⁴⁾ Bu fırtınalardan birisi de Kerkük’te doğmuş olan erkek kardeşi Abdulhay Hadi’yi bir buçuk yaşındayken yine Kerkük’te kaybetmiş olmasıdır.

Hâlîde Nusret ve ailesi 1914 yılında Kerkük’ten İstanbul’a dönmüşlerdir. O yıllarda İttihat Terakki -Ziya Gökalp’in tesiriyle- kız öğrenciler için yeni mektepler açmıştır. Hâlîde Nusret’in annesi, kızının bu yeni okullardan birine girmesini arzu etmektedir:

4) H.N.Zorlutuna, Bir Devrin Romanı, Ank., 1978, s. 60-61. Hâlîde Nusret Zorlutuna, Kerkük hatıralarının bir kısmını Bağdat’ta yayınlanan “El-Eha: Kardeşlik” dergisinde neşretmiştir.

“Babam da: Ne lüzümü var? Evde bol bol okusun, bilgisini genişletsin, ben meşgul olurum; icâbederse muallim de tutarız diyordu. Gerçekten de babam benimle meşgul oluyordu. Kerkük'te elde ettiğim Farsça'yı ilerletmem için Gülistan okutuyordu. Arasına Mesnevî'den beyitler de verirdi... Hazreti Mevlâna ile Şeyh Sâdi ile ahbablığım o zamanlardan kalmadır. Geceleri ben okurdum, kendisi dinlerdi. Victor Hugo'nun Sefiller'ini bitirdikten sonra başka tercüme romanlar okumaya başladık”(5)

Hâlide Nusret, daha sonra “Erenköy İnas Sultanîsi” adıyla anılan Erenköy Kız Lisesi'nin beşinci sınıfına kaydedildi. Hâlide Nusret'e Fransızca Hocası, kâide ve usûl bilgisinden dolayı “Kavâidci Hâtun” demektedir. Din dersi imtihanında “*Cenâb-ı Hakk'ın varlığını nasıl bilir, neyle isbat edebilirsiniz?*” sorusuna şu mânâyâ gelen Sâdi'nin Farsça bir beytini okuması ile büyük takdir toplamıştır: “*Uyanık olan insanın gözünde, ağaçların yeşil yapraklarının her biri, Allâh'ın varlığının yüceliğini belirten bir defterdir..*”(6)

Bu yıllarda 1. Cihan Harbi devam etmekte, Çanakkale savaşları, Türk Ocağı'nın yetiştirdiği milliyetçi aydın gençliği yutmaktadır. Yiyecek sıkıntısının sürdüğü bu yıllarda A.Kâzımî'nin zatülcenp hastalığı da sürüp gitmektedir. İşte böyle bir devrede bir gün Hâlide Nusret babasını kaybetmiştir.

“Bununla beraber, ömrümün en büyük acılarından birini tatmış olduğum bu sıkıntılı sene içinde, bütün hayatımı etkilemiş olan büyük bir sevinç duydum”(7) diyerek duygularını

5) H.N.Z., *Bir Devrin Romanı*, s.82.

6) H.N.Z., a.g.e., 91.

7) H.N.Z., a.g.e., s.97.

belirttiği olay, Hâlide Nusret'in sanat hayatının ilk basamağı olmuştur.

Muallim Ahmet Hâlit (Yaşaroğlu)'in çıkarmakta olduğu "Talebe Defteri" Dergisi bir yarışma açmış, Hâlide Nusret, bu yarışmaya babasının ölümü ile ilgili olan "Ağlayan Kahkahalar" başlıklı bir mensur şiirle katılmıştır. Bu mensûre birinci seçilmiş ve adı geçen dergide yayınlanmıştır.

Hâlide Nusret'in edebiyat dünyasına dahil olduğu bu günlerde memlekette kâbuslar yaşanıyordu. Mütareke felaketi başkent İstanbul'un başına çökmüştü. Bu kara günler genç şâi-reyi "yaşamak için çalışmak" mecbûriyetinde bırakmıştır. Dârü'lmuallimat'ta (Kız Öğretmen Okulu) imtihana girerek başarmıştır: Allah'ın kendisini öğretmen olsun diye yarattığına inanan Hâlide Nusret için öğretmenlik artık bir sevdâ olup, ömür boyu sürmüştür. Öğretmenlik yaptığı yıllarda, talebelere dâir notlar almış, daha sonra bu hâtıraları "Benim Küçük Dostlarım" adıyla kitap halinde neşretmiştir. Öğretmenliği sırasında Hâlit Fahri (Ozansoy), Orhan Seyfi (Orhon) gibi şâirlerle tanışmış ve zamanın yayın organlarında şiirleriyle hikâyeleri yayınlanmaya başlamıştır. Bu arada İstanbul Darü'lfünun'una (Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü) devam etmiştir.

Milî Zafer kazanılmış, Ankara'da Türkiye Cumhuriyeti kurulmuştur. Hâlide Nusret, "kurulmuş; fakat, canavarlaşmış düşmanların ayakları altında birçok yerleri yanmış, yıkılmış virâneye dönmüş olan aziz memleketi mâmur etmek; en uzak köşelere ülkü ışığı, gerçek medeniyet ışığı götürmek!" gayesiyle öğretmen olma kararını vermiştir. Bu kararlılığını şöyle dile getirir:

"Muallime olmalıyım!

Âşiyân İdâdîsi'nin ilk kısmında yaptığım bir yıllık öğretmenliğim esnasında zaten kesin bir karar vermiş bulunuyordum: Allah, beni öğretmen olayım diye yaratmıştı, dünyanın üstüne bıraktığı eserlerini -insan yavrularını- onları gerçek insan yapmak için yardımcı olayım diye yaratmıştı! İçimde böyle bir inanç vardı”(8)

Hâlîde Nusret bu azimle, 1924'te Ankara'ya başvurarak öğretmenlik isteyince Edirne Dârü'lmuallimat (Kız Öğretmen Okulu)'na tayin edilmiştir. Edirne'de -Şâire Hanım- diye karşılanan Hâlîde Nusret, Ocak 1924'ten 1926 Eylülünün ortasına kadar burada kalmıştır. Hâlîde Nusret, buradaki öğretmenliği sırasında Trakya'da vazifeli öğretmenlerden kurulu yirmibeş kişilik bir heyet ile birlikte meslekî faaliyetlerde bulunmak için Bulgaristan'a gitmiş ve orada bir ay kalmıştır.(9)

Bu yıllarda Erkek Muallim Mektebi'nden talebesi olan Salih, hayatındaki büyük değişikliğe ön ayak olmuştur. “Meğer O, bu abla-kardeşliği sıkıca perçinlemeyi -o sıralarda Kırklar-eli'ndeki suvari alayında binbaşı olan- biricik ağabeyi ile beni evlendirmeyi düşünürmü?”(10)

Böylece genç zâbitle tanışan Edirne Kız Öğretmen Okulu Edebiyat Öğretmeni Hâlîde Nusret Hanım ile Dördüncü Süvari Alayı Binbaşısı Aziz Vecihi Bey, 1926 yılında evlenmiş ve soyadı kanunuyla da “Zorlutuna” soyadını almışlardır.(11)

8) H.N.Z., a.g.e., s.166.

9) H.N.Z., a.g.e., s.245.

10) H.N.Z., a.g.e., s.257.

11) “Zorlutuna” Soyadının nereden geldiği hususunda Halide Nusret'in eşi Aziz Vecih Paşa şöyle demektedir: “Ecdadım Tuna boyunda şehit oldu. Bizim hanımın da dedesi Zorlu Ali Bey'di. Benim 'Tuna' ile onun 'Zorlu'su birleşince 'ZORLUTUNA' meydana geldi” (Eşlerine Göre Ediplerimiz, röportajı yapan: Sermed Sami Uysal 28 Eylül 1954).

Bu evlilik Hâlide Nusret'in çocukluk yıllarındaki hülyalarının gerçekleşmesini de sağlamıştır.

“Ben ömrümün hiç bir anında hayatımı, bir şâirle birleştirmeyi düşünmemiştim. Neden mi? Bilmiyorum. Elbette, bir ya da birkaç sebebi olmalı bu kesin kararın.

Anamın ailesi asker oluyordu, miralaylar, paşalar hattâ müşirler... Ve en önemlisi şehitler... Annemin babası gencecik bir yüzbaşı iken (93)'de, bir Moskof kurşunu ile şehid düşmüştü. Zavallı anam, kundakta yetim kalmıştı. Subayla evlenmeyi kurduğum çocuk yaşlarımda; parıl parıl apolet, şakır şakır kılıç kadar, şehid dedemin intikamını Moskof'tan alacak bir Türk zabıtine eş olmak hevesi de yer alırdı.”⁽¹²⁾

Bundan sonra Hâlide Nusret, naklini İstanbul Kız Lisesi'ne yaptırmıştır. 1930 yılında Ergun adlı oğulları dünyaya gelmiştir. Hâlide Nusret, İstanbul ve Edirne'den ibâret olan öğretmenlik yıllarının devamını şöyle kaleme almıştır: “Yurdun dört bucağında dolaşmaya da 1930'dan sonra başladık. Kocamın emirsubayı misali her tayin edildiği yere -Kırklareli, Kars, Karaman, Urfa, Maraş, Sankamış- onunla beraber gidiyor, bu yerleri, bu yerlerin insanlarını, yediden yetmişe yürekten seviyordum...”⁽¹³⁾ Daha sonra Kars'ta görev yaparlarken kızları Emine Işinsu dünyaya gelmiştir (1938).

Hâlide Nusret, “Bir Devrin Romanı” adlı hatıra kitabında Anadolu'da geçen yıllarını şu satırlarla anlatıyor:

Halide Nusret'in dedesi Erzurumlu olup Zorlu-Han lakabıyla tanınmış olan Ali Bey'dir. Annesinin babası ise, Moskof harbinde şehit düşen yüzbaşı Ragıp Bey'dir.

12) H.N.Z., a.g.e., s. 260.

13) “Kadın Yazarlarımız: H.N.Zorlutuna”, Kadın Gazetesi, İst., 7 Ocak 1963

“Ben hayatımdan hiç de şikâyetçi değildim; tam aksi bazılarının gitmemek için istifayı bile göze aldıkları o yerlerde çalışmak memleketimin yavrularına, ihmal edilmiş yavrucaklarına o yerlerde- bütün canımla, bütün imkânlarımla hizmet etmek, yurdumu yakından tanımak bana eşsiz zevk veriyordu. Biz geçtiğimiz yoksul, yolsuz, ışıksız, susuz yurt köşelerinden “Piyer Loti ahi’ çekip geçmiyorduk. Oralarda yıllarca kalıyor, o çocukları bağrımıza basıp benimsiyor, o çocukların ve o halkın dertleriyle dertlenip, sevinçleriyle sevinmiyorduk. Onların meselelerini, elimizden geldiğince, hâletmeğe, onlara elimizden geldiğince yardımcı olmaya çalışıyorduk...”

1948’de şark hizmetini bitiren Aziz Zorlutuna Ankara’ya gelince Hâlide Nusret Zorlutuna’da Cebeci Orta Okulu’na Türkçe hocası olarak tayin edilir. Bir müddet bu vazifede kaldıktan sonra nihâyet Kız Teknik Öğretmen Okulu’na nakledilir. 1957 senesinde de bu görevdeyken emekliye ayrılır.⁽¹⁴⁾

Hâlide Nusret, genç yaşından beri sosyal teşekküllerde ve hayır cemiyetlerinde çalışmıştır: Türk Kadınlar Birliği, Türk Ocakları, Halk Evleri, Muallimler Birliği, Yardım Sevenler Derneği, Çocuk Esirgeme Kurumu, Çocuk Haklarını Müdafaa Cemiyeti idâre heyetinde uzun yıllar faydalı çalışmalar yapmıştır. Daima temiz ve yaşayan Türkçenin taraftarı olan Hâlide Nusret, Türk Dil Kurumu’nun da kurucu üyelerindendir.⁽¹⁵⁾

14) “H.N.Zorlutuna’nın Biyografisi”, Kadın Dergisi, 27 Haziran 1967.

15) Hâlide Nusret’in Türk Dil Kurumu ile olan münasebetini Kızı Emine Işınsoy şöyle anlatıyor: “Annem daima temiz ve iyi Türkçe’nin taraftanydı. Bize de bunu aşıladı. Türk Dil Kurumu’nun kurucu üyelerinden olmasına rağmen sonradan Kurum’un gidişatına katılmadı. Ama istifa da etmedi” (“Emine Işınsoy Annesini Anlattı”, Türk Edebiyatı, Temmuz 1984, S. 129, s.36)

H.N.Zorlutuna, 80. yaş günü münasebetiyle Töre Dergisi’ne verdiği mülâkatta, genç şair ve yazarlara, dille ilgili dikkate değer tavsiyelerde bulun-

Hâlîde Nusret Zorlutuna, gerek şâir ve yazar gerekse öğretmen olarak meslektaşları ve hemcinsleri arasında şanslılardan sayılabilir. Doç.Dr. Sadık Kemal Tural'ın da belirttiği gibi: "Gerek resmî, gerek husûsî kuruluşların yirminci yüzyılın bencilleşen dünyasında kadirşinaslığı ihmâl eden tavrında hangi mâzeretler bulunursa bulunsun, ömrünün sonuna yaklaşan insanları ihmâl etmek hem ayıp hem de günahdır. Bu insanlar millî birlik ve bütünlüğümüze hizmet eden insanlarsa, ayıp ve günah da büyür."⁽¹⁶⁾ Biz burada Hâlîde Nusret'e yarı resmî ve resmî kuruluşların gösterdiği kadirbilirliklefe işâret etmeyi vazife sayıyoruz:

Kurucuları arasında yer aldığı aylık edebiyat dergisi "Defne", Hâlîde Nusret Zorlutuna'nın 50. Sanat Yılı Münasebetiyle, 1967 yılında büyük bir toplantı düzenlemiş ve Haziran 1967 sayısını bu toplantıya tahsis etmiştir.

Bilindiği gibi 1975 yılı, Birleşmiş Milletler tarafından "Kadın Yılı" olarak ilân edilmişti. "Kadının Sosyal Hayatını İnceleme ve Araştırma Derneği" adlı Türk kuruluşu tarafından Millî Kütüphane salonlarında kadın romancılarımızla ilgili bir sergi ve toplantı tertip edilmiştir; bu toplantıda "Ayşe" ve "Töre" mecmualarının kurucusu, Mütareke ve Cumhuriyet devirlerinin şâire ve romancısı Hâlîde Nusret Zorlutuna'ya "Ümmü'l Muharrirat" (Kadın Yazarların Annesi) ünvanı verilmiş, o günkü radyo ve basın araçları bu konuya yer ayırmışlardır.

maktadır: Duygulanımı uydurma kelimelerle değil, milletimin konuştuğu, milletimin anlayacağı Yaşayan Türkçe ile kalemlerini oynatmalarını, gençlerden özellikle rica ediyorum. Türk Dil Kurumu'nun en eski üyelerindenim... Ama o günkü Türk Dil Kurumu ile bugünkü arasında çok fazla fark vardır"

- 16) Doç.Dr.Sadık Kemal Tural, "Hâlîde Nusret Zorlutuna", Töre, Temmuz 1984, S. 158, s.7.

Ayrıca zamanın Kültür Bakanlığı Müsteşarı Prof.Dr. Emin Bilgiç'in delaletiyle 22 Kasım 1976 günü Devlet Tiyatroları Yeni Sahne salonlarında muhteşem bir törenle Hâlide Nusret Zorlutuna'ya doğumunun 75. yılı münasebetiyle Bakan Rıfık Danişman tarafından bir plaket verildi.

Kurucusu bulunduğu Türk Anneler Derneği, sosyal faaliyetlerinden dolayı Hâlide Nusret'i "Yılın Annesi" seçmiş, yine aynı dernek tarafından 1983'te "Anneler Günü" münasebetiyle hediyeler verilmiştir.

21 Mayıs 1983'te Basın Yayın Genel Müdürlüğü ile Türk Basın Birliği tarafından, İstanbul'da düzenlenen bir törende, "Basın mesleğinde 50 yıl şerefli hizmet eden" gazetecilere Basın Yayın Genel Müdürlüğü tarafından hizmet belgesi ve şeref plaketleri verildi. Türk Basın Birliği tarafından da, yirmidört gazeteciye "Basın Mesleğinde 50 Yıl Hizmet Armağanı" adı altında bir başka armağan verildi.

Sonun Başlangıcı

Son yıllarında romatizma ve yüksek tansiyonundan dolayı rahatsız olan Hâlide Nusret Zorlutuna, 10 Haziran 1984 gecesi vefat etmiş ve 12 Haziran günü Hacıbayram Camii'nden kaldırılan cenazesi Ankara Asrî Mezarlığa defnedilmiştir.

"Önce yazarların şeyhi: 'Şeyh-ül Muharririn Burhan Felek', sonra şâirlerin sultanı: 'Sultanüş-Şuara, Necip Fazıl' ve son olarak da kadın yazarların annesi: 'Ümmü'l Muharrirat. Hâlide Nusret Zorlutuna' hayata veda etti. Belki de bu hayata veda ediş, bir neslin karakterlerinin ve onlara verilen 'sıfatlar'ın da vedası anlamına geliyordu. Evet artık, çevremizde eski lisanın deyişiyle seslendiğimiz, sesleneceğimiz 'eski toprak'

kalmadı".⁽¹⁷⁾ Bir yaprak dökümünün insanı ürküten rüzgârları herkesi tek tek alıp götürürken, O belki de mazbut ve muntazam bir hayat yaşadığından 83 yaşına ermek bahtiyarlığına kavuşmuştur.⁽¹⁸⁾

Hâlîde Nusret'in 1901'de başlayan hayat yarışı 1984 Ramazanı'nda sona ermiştir. Bu bir bakıma "sonun başlangıcıdır" Hâlîde Nusret Zorlutuna'nın son günlerini kızı şöyle özetliyor: "Son onbeş gün öncesine kadar namazını bırakmadı... Son üç gün ise ağırlaştı ve ağzından 'Allah'dan gayri bir söz çıkmadı, işitilmedi. Hayret edilecek bir şeydir, son gün, cumartesi günü, komaya girmişti, konuşamıyordu. O zaman ağzının içinde dolaşan dilinin Allah sözü doğrultusunda döndüğünü gördük, yarım saat kadar komadan çıktı ve anlaşılır bir şekilde 'ALLAH' dedi".⁽¹⁹⁾

Mizacı ve Hususî Hayatına Dâir

"Öğretmen (muallime) Hâlîde Nusret, şâir, hikâyeci ve romancı Hâlîde Nusret, anne ve büyük anne Hâlîde Nusret, milliyetçi ve müslüman büyük abla Hâlîde Nusret", Ümm'ül Muharrirat Hâlîde Nusret...⁽²⁰⁾

Hâlîde Nusret Zorlutuna, aşırı derecede hassas bir insandı. Bu devrin insanı değildi. Hani âşık olup da sonunda verem olan insanların devri vardır ya, işte o devrin insanıydı. Fakat çok âşık olduğu halde hiç verem olmadı... Yaşadığımız bu devre ayakları hiç basmaz gibidir. Çok romantiktir... Peki nasıl bir romantizm?

17) "Emine Işınso Annesini Anlattı", Türk Edebiyatı, Temmuz 1984, S. 129, s.34

18) Sadık Kemal Tural, a.g.m. s.7.

19) Emine Işınso, a.g.m., s.36.

20) Ayvaz Gökdemir, "Ne Dediler?", Töre, Temmuz 1984, S. 158, s.26.

Hüzünle karışık, hüznü dolu. Yaşadığı 83 yılda bir hüznü çizgisi görülüyor. Bir başka deyişle melâl çizgisi... Herşeyden çok çabuk etkilenir gerek memleket ve gerekse aile problemlerinden fazlasıyla etkilenirdi. Hatta yakınları ona “Komşunun kedisi ölse siz hasta olursunuz” diye takıldıklarında o, gülerdi. Bazı şiirleri bu halinden olsa gerek sık sık söylerdi. Mese-lâ:

Sen zanneder misin ki, benim hep elemlerim
Heyhat ben nevâib-i eyyam-ı inlerim.

Her kadın şarkı söylerdi. Fakat O, yalnızca yüksek sesle şiirler mırıldandı. Fuzûlî, Şeyh Galip, Mehmed Akif ve Arif Nihat Asya’yı çok sever ve şiirlerini çok okurdu.⁽²¹⁾

Errahman Sûresini çok severdi. Onun için. Ankara’mızın değerli mevlûthan ve hâfızlarından ziyaretine gelenlerden Errahman Sûresini dinledikten sonra, kendisini en bitkin hissettiği anlarında bile dipdiri olur, hâfızların ellerini öpmeğe yeltenirdi. Hacı Bayram-ı Veli Hazretlerinin, “Noldu bu gönül, noldu bu gönül” İlâhîsinde en çok sevdiği mısra, “Gerçi ki yandı, gerçeğe yandı” mısrası idi. İlâhiyi okuyanlar o mısralara gelince, mutlaka kendisi de katılır ve “Gerçi ki yandı, gerçeğe yandı” sözleriyle âdeta kanatlarırdı. Doktorlarının “gidemez” diye rapor verdiği ve ısrar ettiği halde hac farzını yerine getirmekteki ısrarı, kendisini hacca uğurlarken “acaba tekrar görebilecek miyim?” endişesiyle göz yaşlarını tutamayanları, dinçleşmiş ve gençleşmiş bir yapıyla hacdan dönünce şaşırtmıştır.⁽²²⁾

Başkalarını kırmaktan son derece çekinirdi. Başkalarının fikirlerine ve kanaatlerine hassasiyet gösterirdi. Hatta birçok

21) Emine Işınsoy, a.g.m., s.34-36.

22) Cahide Gürsoy, “Ölümünün 3. Yılında Hâtıralarıyla Halide Nusret Zorlutuna”, Dolunay, Haziran 1987, S. 18, s. 33-34.

şâirin sırf kişiliklerinden dolayı, gönüllerini kırmamak için kötü yazılmış şiirlerini beğenir görünür, estetik zevkini harcardı. Ne yazık ki, onun bu iyi niyeti gereken karşılığı göremedi.⁽²³⁾

Dünyaya bağlıydı. O, -evet- hayatı pek az insanın sevebileceği kadar sevdi. En ıstıraplı hastalık devrelerinde bile hayata sıkı sıkıya sarıldı. Şâirdi ve her şâir gibi dünya cennetine bağlıydı. Hep normal sayılan insan ömrünü dahî aştığını bunun için Allah'a şükrettiğini tekrarlardı. "Fakat" derdi, "Lûtfet Allah'ım biraz daha yaşayayım!" bu ve buna benzer sözleri çok tekrarlaması, O'nun hayatı duyduğu kadar, ölümü de kuvvetle duyduğunun ve düşündüğünün ifadesi sayılmalıdır.

O, hiç şüphesiz, nereden geldiğini îmân halinde bilen ve yaşayan bir insandı. Ölmeden evvel ölmek sırrına erenlerin iklimine benzeyen bir hayatı vardı. Ancak muhakkak olan şu ki, ölümü mukadder bilen imânı, O'na panik seviyesinde bir korku duyurmadi. Yegane endişesi, yaşadığı hayatın hesabını verebilmektir. Bu hesabı önce kendi kendisine vermek lüzûmuna inanırdı. Bunun için Allah'ın rahmetine sığınır ve aman dilerdi.⁽²⁴⁾

Çok cömert ve mükrimdi. Onun evi âdeta bir dergâh niteliğini arzederdi. Vakitli vakitsiz her geleni mutlaka sofrasına da ağırlamak isterdi. Bütün canlılara karşı son derece merhametli idi. Çok vefalıydı. Dostlarını vakit vakit rahmetle anar, hatıralarını mısralarıyla yaşatırdı. İnsan sevgisinden kaynaklanan engin bir alçak gönüllülüğü vardı. Ziyaretçilerini mutlaka sokak kapısına kadar geçirmek isterdi. Kadirşinas, hatırşinas ve son derece zarif bir ruh yapısına sahipti. Gönlü bütün evrene açıktı.

23) Emine Işınsoy, a.g.m., s.36.

24) Yağmur Tunalı, "Halide Nusret'in Dönülmez Seferi" Töre. Temmuz 1984. S. 158, s. 18.

Memleket meselelerine karşı çok ilgi gösterirdi. Son zamanlarda gözlerinin bir hayli zayıflamış olmasına rağmen, hemen her gün başucundan gazete ve dergileri eksik etmez, yanındakilere “Burasını pek seçemedim, okur musun?” derdi. (25)

Aile fertlerine, yakınları olarak kabul ettiği talebelerine ve okuyucularına büyük bir memleket ve millet sevgisi aşıladı. Bayrağı çok severdi, etrafındakilere de sevdirdi. Mümtez ve sadık bir vatanseverdi.

Hâlîde Nusret, o rahat, o samimî, o aydınlık üslûbu ile “Yurdunun Dört Bucağına”, güzellikler saçmış, vatanının taşını toprağını, insanını, kurdunu kuşunu, Kerkük’ünü Tuna’sını, Edirne’sini Kars’ını, İstanbul’unu, Ankara’sını... Sımsıcak bir gönülle alabildiğine sevmiş, ilhamını bizim tarihimizden, bizim dünyamızdan, bizim mukaddeslerimizden almış ve bir ömür boyu bizim dilimizle “biz”i anlatmıştı. (26)

“Onsekiz yaşında bir Türk kızının, vatanının işgali karşısında duyduğu elem ve ıstırapı, hatta isyanı mahiyetindeki ‘Git Bahar’la şahlanan millî mücadele ruhu, Hâlîde Nusret Zorluntuna’nın hayatında ve eserlerinde, hep aynı çizgide ve aynı kudrette devam etmiştir. Bence, onun asıl mühim hususiyeti, büyük tarafı budur: Gelip geçici heveslere, şiirde ve nesirde moda olan, ekserisi yıkıcı cereyanlara, inanç ve fikirlere kapılmadan, millî olanın, gerçek olanın peşinden gitmek... Millî çerçevede halis san’atı aramak.

1976 yılında, Kültür Bakanlığı tarafından kutlanan doğumunun 75. yıldönümü münasebetiyle yaptığı bir konuşmada

25) Cahide Gürsoy, a.g.m., s.34.

26) Rıza Akdemir, “Ne Dediler?” Töre, Temmuz 1984, S 158, s.26

da ifâde ettiği üzere, O, şâir, muharrir ve muallim olarak hep aynı gayeye hizmet etmiştir.

‘Her meslekten imanlı, milliyetçi ve -gerçek insanlar-yetiştirmek’(27).

Dinine çok bağlı bir insandı. Ama yobaz değildi. Etrafındakilere birtakım hediyelerle namaz kılmasını ve namaz sürelerini öğretir. Ama hiçbir zaman şöyle veya böyle yapacaksınız diye zorlamazdı. Yakınları namaz kıldığı zaman çok seviniyordu. (28) Yedi yaşından beri kıldığı beş vakit namaza, anne, öğretmen, şâir ve yazar olarak hizmetlerine güvenmeyen, sadece O’nun rahmetiyle bulunduğu vakit kul olabileceğine inanan samimî bir Müslümandı.

27) Melin Has-Er, “Ne Dediler?”, Töre, Temmuz 1984, S. 158, s.22

28) Emine Işınsoy, a.g.e., s.35.

Bu hususlarla ilgili olarak, H.Nusret’in dostlarından Vasfiye İleri şunları anlatıyor:

“Muhterem Hâlide Nusret Hanımefendi’yi eserlerinden tanımış ve ben de hayranlarından olmuştum. Kendilerini görmek en büyük arzumdur. Kardeşimin hanımı ve aynı zamanda Hâlide Nusret Hanımefendi’nin talebesi olan Dr. Vecihe Dânişoğlu bizi biraraya getirdi. İkimiz de birbirimize uzun uzun baktık. Ben yüzünden gözlerimi ayıramamakta haklıydım ama o bana niçin bu kadar tanıyormuş gibi bakıyordu? Daha ileride bana, saçımındaki bir tutam beyazın kendisine ‘Beyaz Selvi’ romanının kahramanını hatırlattığını söylemişti.

Çok eski dostmuş gibi sohbetে başladık. Dini mevzu a nasıl geçtik bilmiyorum. Bana, ‘Namaz Kılıyor musunuz?’ diye sordu. Ben de, ‘Evet, sabah namazını kılıyorum’ dedim. ‘Niçin yalnız sabah?’ dedi. Bu dağdağa içinde bu kadanni yapılabiliyorum. diyecektim. Fakat ‘Niçin yalnız sabah’ diyen ses beni o kadar sarsmıştı ki konuşamadım. Ve ertesi gün şükürler olsun onun dediği gibi oldu. Bundan dolayı iltifatlarına o derece mazhar oldum ki bana ‘Ruhumun öz kardeşi’ dediler. Son işittiğim sözü ‘Vasfiyem, seni çok seviyorum’ oldu. Her nefesinde Allah Kelâmı vardı. Onunla buluşacağıma öyle inanıyorum ki...” (Vasfiye İleri, “Ne Dediler?” Töre, Temmuz 1984, S. 158).

İbadetleriyle öğünmez, hep dervişlik terbiyesiyle iç-içe olmuş eski zaman Müslümanlığımızın anlayışıyla, acz içinde görünürdü. “el-fakru fakr” Hadîs-i Şerîfi’nin mânâsını büyük bir hassasiyetle duyar ve böbürlenmekten uzak kalmaya itinâ ederdi.

Mesele, O’nun dini bütün bir Müslüman-Türk olduğunu iddiâ ve isbât etmek değil. Bu, şu satırları yazanın işi olmadığı gibi, bir bakıma kimsenin terâzisinin tartacağı bir şey de olamaz. Ama neylersiniz ki, kendimizce güzel bulduğumuz şeyleri söylemeyi, gidenin ardından bir vazife biliyor ve okuyucuların bir dua ile anmalarına vesile olmak istiyoruz.⁽²⁹⁾

29) Yağmur Tunalı, a.g.m.s.18.

B- EDEBÎ ŞAHSİYETİ VE ESERLERİ

Edebî Şahsiyeti:

“İlk eserinden son eserine kadar yazdıkları, gerek dil ve üslûb gerek şekil ve teknik, gerek muhteva bakımından ‘Millî Edebiyat Akımı’nın ideallerine bağlıdır. Onun eserleri, cemi-yet planında inanan, inandığını yaşayan millî şahsiyet ve fi-kirlerin yaygınlaştırılması gayelerini taşır.”⁽³⁰⁾

Doç.Dr. Sadık K.Tural’ın bu tespitlerle anlattığı Hâlîde Nusret Zorlutuna’nın okuma-yazma hayatı dört yaşında başlamıştır. Eski âdete göre 4 yaş, 4 ay, 4 günü doldurunca annesi, onu okutmaya başlamıştır. “Altı yaşında ise mükemmel gazete okurdum. Tefrika roman pek hoşuma giderdi. İlk okuduğum roman galiba ‘Biçare Bakkal’ idi. “Halîde Nusret, Türk Yur-du Dergisine 1959 yılında anlattığı hatıralarında böyle diyor. Sonra beş yaşındaki küçük bir kızın çatır çatır gazete okuma-sına komşu kadınların nasıl hayret ettiğini de naklediyor.”⁽³¹⁾

“Okuduğum tefrika romanların kahramanları yerine be-beklerimi koyar, romanların sonunu kafamda kendime göre tamamlar, onlarla konuşur, onları konuştururdum ve bu sa-

30) Sadık K.Tural, a.g.m.,s.4.

31) Hâlîde Nusret, çocukluk günlerini ve annesini hatıralarında uzun uzun an-latmaktadır

“Annem bana babamın yokluğunu hiç hissettirmedi. Hem babalık, hem hocalık yaptı. Daha altı yaşında iken bana Ziya Paşa’dan şiirler ezberletirdi.

atlerde âdeta kendimden geçerdim. Daha sonra kendi başı-
ma konular uydurup bebeklerimi maceradan maceraya sü-
rükler oldum”(32) diyen Hâlide Nusret, çocukluğunda bebek-
leriyle oynadığı bu oyunu daha sonra tahkiyeli eserlerindeki
roman kahramanları etrafında edebî eserler şeklinde okuyu-
cularının karşısına çıkaracaktır.

İlk eğitimini annesinden alan Hâlide Nusret’in sanatçı ki-
şiliğinde annesinin etkisi de bir hayli fazladır. O, bunu hatıra-
larında sık sık vurgulamaktadır. Yayla Türküsü adıyla yayın-
ladığı şiir kitabının ithafında ise Hâlide Nusret; “Bu küçük ki-

Hemen her fotoğrafımın arkasında annem tarafından yazılmış aruz vezinli şi-
irler vardır” (“Kadın Ediplerimizle Röportajlar, H.N.Zorlutuna”, Röportajı ya-
pan: Neriman Malkoç, Yeni İstanbul Gazetesi, 4 Kasım 1954).

Mesela bir fotoğrafının arkasında şu dördlük yer almaktadır:

Hayatım hayatınla kaimdir
Sana olan muhabbetim daimdir
Seninle alırım dünyadan lezzet
Kıymet-i hayatı bna bildiren Nusret

(“Eşlerine Göre Ediplerimiz” Röportajı yapan: Sermet Sami Uysal, 28 Ey-
lül 1954).

“Yaz ayları içinde bir ikindi sonuydu, küçük sandalyemi tabii annemin
iznini alarak bahçe kapımızın önüne koymuş; annemin her gün baştan so-
na satır satır okuduğu ‘İkdam’ gazetesini de elime alıp oturmıştım. Tahmin
edersiniz gazete bütün boyumu posumu kaplıyordu. O ara komşularımızdan
bir hanım bahçeden bahçeye geçerek yanıma geldi, alaycı bir sesle: ‘Gazete
mi okuyorsun cicim?’ dedi. Gayet ciddi cevap verdim: ‘Evet efendim’ Gü-
lerek bir yeri işaret etti: ‘Oku bakalım’ Okumağa başladım. O zaman genç
kadın hayretle bir adım geriledi: A! a! a!... Üstüme iyilik sağlık. Okuyor
vallahı, sahiden okuyor’ dedi.

(....) beş yaşında bir çocuğun alfabeden kelimeler hecelemesi o zaman-
lar tabii görülürdü amma büyük insanların bile gazeteye pek alışık olmadık-
ları bir devirde bir kanş yumurcağın çatır çatır gazete okuması kadıncağın hay-
rete düşürmüştü... Güç inanılır bir şeydir ama gerçektir” (Hâlide Nusret Zor-
lutuna, “Meslek Hatıraları” Türk Yurdu (İst.), 5 Temmuz 1959).

32) H.N.Z., *Bir Devrin Romanı*, s.18-19.

tabı, küçük yaşımda bana şiir zevkini aşlamış olan sevgili, kıymetli anacığım armağan ediyorum” diyerek, edebî kişiliğinin gelişmesinde annesinin ne tür bir rol oynadığını açıkça belirtmektedir.⁽³³⁾

Hâlîde Nusret, şiire karşı istidadının ilk defa farkedildiği yıllarda, ailesiyle birlikte Kerkük’te yaşamaktadır.

KERKÜK

Limon çiçekleri bir acaip beyazlıkta
Yıldız kokardı, ay kokarlardı
Tatlıların en tatlısı o harmanlarda
Derede bir içli ahenk...
Kuşlarda nâme... Kuşlarda renk...
Şafaklar konuşurdu şiir şiir...
Ey çocukluğumun cenneti, masal şehir,
Kulaklarımda hep senin sesin
Gözümde, gönlümdesin...

Hâlîde Nusret’in bu mısralarla şiirleştirdiği Kerkük, o tarihlerde vatanımızın bir parçasıydı. O, -kendi ifadesiyle- “ömrünün en güzel yılları”nı Anadolu’nun tabii uzantısı olan bu sıcak topraklarda geçirmiştir. Küçük Hâlîde Nusret, Kerkük’te Farsça ve Arapça dersleri de alır. Bu arada Farsça öğretmeni Hıdır Efendi, küçük öğrencisinin manzum söze ve şiire karşı zaafını farketmiş olmalı ki, her derse Mevlâna’dan, Sâdi’den bir beyit veya bir kıta ile başlamayı âdet haline getirir.

Hâlîde Nusret’in yayımlanan ilk yazısı “Ağlayan Kahkahalar” başlıklı bir nesirdir. Bu yazının yayınlanışını tale-

33) Hâlîde Nusret Zorlutuna, *Yayla Türküsü*, İst. 1943.

belerinden Fevziye Abdullah Tansel bir konuşmasında şöyle dile getiriyor:

“(…) Zorlutuna, henüz onaltı-onyedi yaşında ve Erenköy İnas Sultanisi’nde talebe idi. İşte bu sırada 1917’de, Ziya Gökalp’in, Ö. Seyfeddin’in, Prof. Fuad Köprülü’nün ve devrin birçok tanınmış şahsiyetlerinin yazılarının basıldığı ve seçilmiş talebe yazılarına da yer veren Talebe Defteri adlı mecmuada Ağlayan Kahkahalar adlı mensur şiir neşredildi. Bu yazının altında Nusret-ül Kazımî adı vardı, Erenköy İnas Sultanisi’nden 504 numaralı Nusret-ül Kazımî (Talebe Defteri, Yıl: 2, No: 36, 15 Mart, 1333/29 Mart, 1917). Başlığı, Tevfik Fikret’in kahkahaîyesini hatırlatan bu mensur şiir, genç şâirimin o tarihlerden iki-üç yıl önce kaybettiği babasının ölümünden doğan acıdan mülhemdir”⁽³⁴⁾

1917’de yayımlanan bu ilk yazısından sonra Hâlide Nusret, Faruk Nafiz’e hala kızları vasıtasıyla -Osmanlı İmparatorluğunun gerileme devrinden son derece hüznlenerek yazıp gönderdiği “Ric’at Devrinde” başlıklı, şiirinin Kadınlar Dünyası dergisinde yayımlanmasından sonra artık “Şâire” diye anılmaya başlar.⁽³⁵⁾ Ondokuz yaşındayken ilk romanı “Küller” ya-

34) Fevziye Abdullah Tansel, “Hâlide Nusret Zorlutuna’nın Eserleri ve Edebi Şahsiyeti”, Defne D., Haziran 1967, C.2, Y.2, S.42.

35) “İki sevgili sınıf arkadaşım Mustafa ile Zübeyde, Faruk Nafiz’in hala kızları olurlardı. Faruk, o zaman sanırım Tıbbiyede talebe idi. Şarkın Sultanları’nı yazıyordu. Bu şiirleri halasının kızlarına getirip okurdu; onlar da bana getirirlerdi; pek beğenirdik bu şiirleri... Bir gece evde tarih çalışıyordum, dersimiz Ri’cad Devri idi, yani Osmanlı İmparatorluğunun gerileme devri. Çok hüznlenmiştim. Kitabı kapadım. Faruk Nafiz’in şiirlerini tekrar okudum, onları da bir kenara bırakarak kalemi aldım ve Ri’cad Devrinde başlıklı bir manzume yazdım. Vezni 7-7 idi, hatırlıyorum, şekli, galibâ sone idi. Ne yazık ki, şimdi bir mısraı bile hatırlamıyorum. Bu şiir Kadınlar Dünyası Dergisinde yayımlanmıştı. Bu benim için bir çeşit terfi sayılırdı. Öğretmenlerim, arkadaşla-

yınlanır.⁽³⁶⁾ Bu eser, 1919 yılında yazılmış, Ümit Mecmua-sında tefrika edildikten sonra 1921’de kitap halinde basılan seksen sayfalık büyük bir hikâyedir.

Yukardaki satırlarla edebiyat dünyasına nasıl girdiğini anlatmaya çalıştığımız Hâlide Nusret Zorlutuna’nın nasıl yazdığı hususuna gelince; bu konuda kendisi şunları anlatıyor:

“Şiir başka, roman bambaşka! Şiir ilhamı insana -özellikle gençlikte- deli gibi koşa koşa gelir, âdeta hücum eder. Bazen, insanı uykusundan uyandırır. Onsekiz-ondokuz yaşlarımda bir gün, bir akşam üstü, hiç unutmam, Göztepe’de oturduğumuz köşkün Marmara’ya bakan, Adalar’ı gören penceresi önünde, bir çırpıda üç manzûme yazmıştım. Hem de biri, ‘Denize Söylüyorum’ etrafta akisler uyandırmış, Merhum Ahmet Haşim, Yakup Kadri gibi hayranı olduğum üstadların ilgisini çekmiş, Yakup Kadri Karaosmanoğlu’na da, ‘Yeni Doğan Ruhların En Susamış Hâlide Nusret Hanım’a’ ithafli bir mensur şiir yazdırmıştı... Ömrümün en değerli hâtıralarından biridir bu.

Romana gelince... Roman konuları benim kafamda senelerce işlenir. İlk romanım, hayır roman değil bir büyük hikâyedir, muhayyel acaip bir konudur, onu saymıyorum... Ondan sonrakiler hep o romanların kahramanları ile haşır neşir olmuş, kendimi her zaman, her yerde mevzuun içinde bul-

rım herkes benimle övünüyorlardı; artık okulda adım söylenmiyor, herkes bana Şâire diye hitâp ediyordu” (H.N.Z., *Bir Devrin romanı*, s. 98).

36) Hâlide Nusret Zorlutuna’nın yayınlanan ilk eseri olarak, Töre Dergisinin Ağustos 1983 sayısında imzasız bir yazıda şu bilgi verilmektedir:

“İlk eserini ‘Sisli Geceler’ adıyla 1918 yılında, henüz 17 yaşında yayınlayan Nusret Zorlutuna, 65 yıldır basın hayatının içinde bulunuyor” (Hâlide Nusret Zorlutuna’ya verilen Armağanlar”, Töre, Temmuz-Ağustos 1983, S. 146-147, s.105).

muşumdur. Hattâ o zaman en sevdiğim insanın gelip bana bir şey söylemesi bile, beni son derece tedirgin etmiştir.

Bununla beraber, bu sıralarda öğretmenlik -ki bu mesleğe de aşkla bağlanmışımdır- çalışmalarım; evim, eşim, çocuklarım da beni aynı titizlikle çalışmaya sevketmişlerdir. Bu ikiye, üçe bölünüş beni romanlarımda istediğim başarıya ulaşmamak mutsuzluğuna sürüklemiştir.

Yazacağım romanın konusu, kafamda iyice oluştuktan sonra, her zaman, her yerde yazabilirim. Meselâ bir salonda herkes konuşup gülüşürken, ben bir köşeye çekilip yazabilirim... Fakat özellikle gece yarısından sonra -öğrencilerimin ödevleri tashih edildikten, ertesi günkü ders hazırlandıktan ve evde herkes uykuya daldıktan sonra- yanımda sekiz, on adet güzel yontulmuş ucu lâstikli kurşun kalem, her ihtimale karşı bir kalem açacağı ve bol sigara bulundurarak yazmayı tercih etmişimdir.

Halen gözlerimden rahatsız olduğum için, birisine söyleyerek yazdıyorum, bu da benim için pek zevkli olmuyor, ne deyim, Allah hiç yazmamaktan korusun.”(37)

1917’de Talebe Defteri’nden yazmaya başlayan Hâlîde Nusret, 1919’da Nedim, 1920’de Süs, Servet-i Fünûn ve Ümit, 1922’de İctihad mecmualarında mensur şiirlerden başka, şiirler ve roman tefrikaları, musahabeler, tercüme şiirler ve romanlar, küçük hikâyeler yayınlar. Hâlîde Nusret, 1923-1925 yılları arasında Millî Mecmua’da, 1927-1928’de Hayat’ta, 1930’da Türk Yurdu’nda şiirlerini, az sayıda küçük hikâyelerini ve musahabelerini yayınlar. 1939’da Kopuz’da, 1941’de

37) Bu satırlar 1975 yılında İbrahim Minnetoğlu tarafından derlenmiştir. Bkz: *Şair ve Yazarlarımız Nasıl Yazıyorlar*, Haz. : A.Köklüğüller-İ.Minnetoğlu, Minnetoğlu Yayınları, İst., t.y.s. 399-400.

Çınaraltı'nda ve Ülkü'de yalnız şiirlerine rastlanmaz. 1933-1943 yılları arasında ise imzasına sıkca rastlanmaz. Buna sebep olarak Fevziye Abdullah Tansel, O'nun eşinin vazifesi münasebetiyle Anadolu'nun muhtelif şehirlerinde, sanat merkezlerinden uzak çevrelerde yaşamış olmasını göstermektedir.⁽³⁸⁾

Daha sonraki yıllarda Türk Kadını, Kadınlar Dünyası ve Millî Mecmua'da yazılarını yayınlayan Hâlîde Nusret'in bir de yayıncılık tarafı vardır. Defne Dergisi'nin kurucuları arasında bulunan ve daha sonra Ayşe adıyla kadınlara hitapeden bir dergiyi yayınlamaya başlayan Hâlîde Nusret, Töre mecmuasının da kurucusudur. O, Töre, Türk Yurdu, Hisar, Defne, Çağrı, Hilâl, Öğretmen ve Türk Edebiyatı gibi dergilerle Zafer, Kudret, Vakıf, Sabah ve Yeni İstanbul gibi gazetelerde sık sık imzası görülen bir "şâire"dir.

Arayışlar Devri Türk Edebiyatında Kadın Şairler:

Türk Edebiyatında kadın şâirlerin sayısı pek fazla değildir. Şu da bir gerçektir ki, Türk kadını, imkân bulduğu her çağda ve her çevrede edebiyat ve sanatla ilgilenmiş, şiir yazmış eser vermiştir.⁽³⁹⁾ Türk Edebiyatı Tarihinde ilk kadın adına Anadolu Selçukluları devrinde rastlıyoruz. Çağının edebî dili olan Farsça ile yazılmış bir mektubu ile yedi beyitlik bir şiiri günümüze kadar kalabilen kadın şâirimizin adı Erguvan Hatun'dur. Türk Divan Edebiyatındaki ilk kadın isminin ise Zeynep Hatun olduğunu öğreniyoruz. XV. yüzyılın sonunda kadro genişliyor: Mihrî Hatun, Ayşe Hubbî Kadın, Tufî Hatun, Sıdkî Ümmetullah Hanım, Avnî Hatun ki, bu hatun Arapçayı ve zamanın bütün ilimlerini bildiğinden zamanın kadınları arasında

38) Fevziye Abdullah Tansel, a.g.m.

39) Türk Kadın şâirlerle ilgili olarak bkz. Türk Kadının Şiiri, Haz. Dr. Müjgan Cunbur-Neriman Saryal (Duranoğlu), Ank., 1970.

seçkin bir yer kazarmış ve “Hace-i Zenân” (Kadınlar hocası) diye adlandırılmıştır. XVII. yüzyıl ve devamında Zübeyde Fıtnat Hanım, Safvet Nesibe, Nesibâ Tefvika, Leylâ Hanım ve Şeref Hanım’ı sayabiliriz. Adları günümüze kadar gelen bu kadın şâirlerimizde karşılaşılan muhtelif vasıflara bir bakılacak olursa, bunların hemen hepsinin babalarının ulemâ sınıfına mensup seçkin kişiler oldukları görülür; aralarında kadı, müderris, kazaasker, hattâ şeyhülislâm olanlar vardır. İçlerinde Farsça ve Arapçayı bilenler, güzelyazı yazar hattatlar, hattâ musikî ile meşgul olanların da bulunduğu bu şâirlerden bir kısmı da mutasavvuf muhitlere bağlıydılar.⁽⁴⁰⁾

Siyasî “tanzimat” sonrasında Batı’ya yöneliş, sanat ve sosyal hayatımızda görülen Avrupa etkisiyle olacak çoğu Arapça ve Farsçaya aşina kadın yazarlarımızın yerini, Batı dillerini öğrenen ve Avrupa milletlerinin edebiyatlarına merak sarıp ilgilenen kadın yazarlarımız aldı. Tanzimat devri ve sonrasında, Türk kadınlığının edebiyat sahasının birçok vadisinde eserler veren şâir ve yazarlar yetiştirdiğini görüyoruz.

Sadık K.Tural’ın “Arayışlar Devri Türk Edebiyatı” diye adlandırdığı devrenin bir şubesi olan Tanzimat Devri Türk Edebiyatının seçkin simalarından Ahmet Cevdet Paşa’nın kızı Fatma Aliye Hanım, ilk kadın romancımızdır. Paşanın diğer kızı Emine Seniye (1864-1944) de romanları ve hikâyeleriyle tanınmıştır.

1908 yılı, siyasî ve sosyal hayatımızda olduğu kadar, edebî hayatımızda da bir dönüm noktası olmuştur. Türk kadınlığı, 1908 Meşrutiyet inkılâbından sonra evvelkilerden çok daha kuvvetli sanatkârlar yetiştirmeye başlamıştır. Meşrutiyetin ta-

40) Bu konuyla ilgili olarak bkz. Naciye Yıldız, Mutasavvuf Türk Kadın Şâirleri Üzerine Bir Araştırma, Ank., 1987, (G.Ü. Yüksek Lisans tezi), 249 + 7 s.

nıttığı en mühim simâ, eserleriyle çağdaş Türk romancılığına gerçek bir zafer kazandıran, romancılarımız arasında müstesna bir yeri olan Halide Edib'tir. "1882 tarihinde doğan ve evde millî ve dinî kültürü almış olan Halide Edib, sonradan yabancı kültürlerle karşılaşınca, boğulmaz. Onun dâima iki farklı kültürü mukayese ettiği görülür. Bu Amerikalılarda böyle, Avrupalılarda böyle, bizde de böyle idi der. Kendi milletinin değerlerini, kendi kültürünün üstünlüğünü bilen yazar, karşılaştığı milletler karşısında aşağılık duygusuna kapılmaz, bilakis kendi değerlerini gösterme ve savunma cesaretini de bulduğu için, karşındakiler tarafından da takdir edilir."⁽⁴¹⁾

Hâlîde Nusret'in, buraya kadar bahsettiğimiz kadın yazarlarımız içinde, özellikleri itibariyle Halide Edib'e benzediğini söyleyebiliriz. Hâlîde Nusret Zorlutuna, Doğu ve Batı kültürlerine vâkıf, bu kültürler karşısında "Türk-İslâm Sentezi"nin meydana getirdiği millî kültürü hazmetmiş, yeniliklere açık bir yazarımızdır.

Hâlîde Nusret (1901-1984), 1908'den sonra Türk fikir ve edebiyat hayatında mümtaz bir yer almış olan "millî edebiyat" takipçilerinden hanımefendi olan ilk altı isimden biridir. Bunlar: Halide Edib (1882-1964), Müfide Ferid (1899-1971), Güzide Sabri (1886-1946), Şükûfe Nihâl (1896-1973), Safiye Erol (1900-1964)⁽⁴²⁾.

"Hâlîde Nusret Zorlutuna, şiire, Meşrutiyetin ilânından sonraki yıllarda başladı. Meşrutiyet, bizde yeni edebî akımların çok daha renkli ve kuvvetli çizgileriyle su yüzüne çıktığı bir devrin de başlangıcı olmuştur. Bizde Millî Edebiyat, Meş-

41) Doç.Dr. İnci Enginün, "Türk Kadın Yazarları ve Halide Edib", Türk Kültürü, Kasım-Aralık 1980, s.217.

42) Sadık K. Tural, "Hâlîde Nusret Zorlutuna". Töre, Temmuz 1984, S. 158, s.5.

rutiyetin ilânından sonra kendini kabul ettirmeğe başladı. Genç Kalemler, Fecr-i Âtîciler, Dergahcılar, Şairler Derneği gibi topluluklar, Millî Edebiyatımızın hep Meşrutiyet sonrası toplulukları oldular. Bütün bu topluluklar, terkipsiz, sâde bir Türkçe ile yazmayı, Batı Edebiyatından uzak kalmayı, millî olmayan bir salon edebiyatından kaçmayı, sanatta hep birinci planda tutular ve edebiyatta mektepten memlekete yöneldiler”(43)

Hâlîde Nusret, bu yıllarda -Millî Edebiyat anlayışının duygu, düşünce, dil ve sanat anlayışı etrafında toplanan- Şâirler Derneği'nde yer aldı. Daha o yıllarda, hece vezninin pırl pırl kalemlelerinden biri olarak sevilmeğe başladı. Faruk K. Timurtaş, bu konuyla ilgili olarak şunları söylüyor:

“Hâlîde Nusret Zorlutuna, şiir ve roman sahasında eser vermiş sanatkârlarımızdandır. Fakat, daha çok şiirleriyle tanınmıştır. O da arkadaşı Şükûfe Nihâl Hanım gibi, hececiler grubuna yakın ve daha ziyade Orhan Seyfi, Faruk Nafiz tarzında şiirler yazmıştır.”(44)

Bazı edebiyat tarihçilerinin Hâlîde Nusret'i hecenin yedi şâirinden biri olarak kabul ettiklerini belirten Bilge Ercilasun, daha sonra tesbitlerine şöyle devam ediyor:

“Bazı edebiyat tarihçileri Beş Hececiler diye bilinen Orhan Seyfi, Yusuf Ziya, Halit Fahri, Enis Behiç, Faruk Nafiz grubuna Şükûfe Nihâl'le Hâlîde Nusret'i de ekliyorlar. Bence bu hececiler topluluğu, Cumhuriyetin ilk şâirlerine büyük ölçüde tesir etmişler ve kendilerinin az çok devamı sayılabilir-

43) Yavuz Bülent Bakiler, Halide Nusret Zorlutuna, TRT 2'de “Her ay bir şâir” programı için hazırlanmış olan bu metin, Reşide Cengiz'in (Halide Nusret'in Romanları ve Romanlarındaki Kadın Tipleri, Ank., 1980, s.26) hazırladığı tezden ıktibas edilmiştir.

44) Prof. Faruk K. Timurtaş, “50. Sanat Yılında Halide Nusret Zorlutuna ve “El-lerim Bomboş”, Bilgi, Eylül 1967, S. 15.

cek bir başka ekol yaratmışlar: Kemalettin Kamu, Ahmet Hamdi Tanpınar, Ömer Bedrettin Uşaklı... Burada yer alıyorlar. Hâlide Nusret ise, kısmen hececilere, kısmen de bu ekole dâhil... Şiirlerine duygu, tem ve şekil olarak hececilerin havası hakim olmakla beraber, Kemalettin Kamu ve Ömer Bedrettin'le de büyük benzerlikler gösteriyor. Fakat hepsinden ayrı bir hüviyet ve şahsiyet taşıyordu..."(45)

"Hâlide Nusret, hisli ve şefkatli bir genç kız ruhuyla ve kısmen mistik temayüllerle terennüm ettiği ilk şiirlerinden Türk saz şiiri tesiriyle veya gittikçe olgunlaşan, bir hayatın çeşitli tahassüsleriyle söylediği en son şiirlerine kadar, Türk şiirine temiz bir Türk dili, samimî ve lirik manzûmeler kazandırmış bir sanatkârımızdır. Bundan başka gönüllü; sabaha karşı minarelerden yükselen ezan seslerinin hisli akisleriyle dolduğu çocukluk çağlarından başlayarak Anadolu'nun dumanlı dağlarından geçit aradığı olgunluk yıllarına kadar, yurdumuzun ve insanımızın çeşitli heyecanları ve özellikleri için şiirler söylemiş, bilhassa acı duyan insanlara karşı ruhunda derin bir şefkat taşıyan bu duygulu şâir, şiirlerinde yine ekseriya 'güzel bir ses' yaratmaya muvaffak olan kadın şâirlerimizdendir"(46)

Edebiyat tarihçisi Nihat Sami Banarlı'nın bu tesbitlerine, edebiyat tarihçilerimizden Faruk K. Timurtaş'ın -Hâlide Nusret'in Türk Edebiyatındaki yerine işaret eden- bir paragrafı da buraya almak istiyoruz:

"Hâlide Nusret Zorlutuna'nın şiirlerinde hassas, içli bir kalbin heyecan ve hisleri; vatansever, faziletli, kâmil bir şahsiyetin, seziş, görüş ve düşünceleri görülür. Şiirleri çeşitli konu-

45) Yar.Doç.Dr. Bilge Ercilasun, "Hâlide Nusret Zorlutuna'nın Şiir Dünyası", Töre, Temmuz 1984, S.158, s.13.

46) Nihat Sami Banarlı, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, F.: 16, s.1224.

larda yazılmıştır. Günlük hayatı aksettiren şiirlerin yanında, yurt köşelerinin güzelliklerini terennüm eden şiirler metafizik ve dinî duygulanı dile getiren söyleyişler yer almaktadır. Bütün bu eserlerinde değerli şâirimiz daima bu milletin ve toprağın insanı olarak görülmekte, millî ve manevî değerlere bağlı olarak hareket etmektedir. Gerek bu bakımlardan, gerek İstanbul Türkçesinin güzel örneklerini teşkil eden sağlam ve düzgün dili ile O millî edebiyatımızın mühim simaları arasında yer almaktadır”(47)

Hâlîde Nusret’i anlatanlar, hep onun Türkçeyi kullanmadaki başarısından “sağlam ve düzgün” dilinden bahsetmektedirler. Gerçekten de O, “Türkçenin ezeli ve ebedî âşıklarından biri” olarak yaşamış ve eserlerinde daima yaşayan Türkçeyi, konuşulan Türkçeyi kullanmıştır. O’nun “Şairler Derneği”nde yer almasında biraz da bu Türkçe aşkı rol oynamıştır.

Şâirler Derneğini kuranlar, Servet-i Fünûn’da yayınladıkları bir takdim yazısında şöyle söylüyorlar:

“Mesleğimizi neşriyatımız gösterecek; şimdiden haber verecek yalnız kısa ve kati bir şiarımız var: Yazıda güzel Türkçe, nazımda hece vezni”.⁽⁴⁸⁾ İsteklerinin sadece aruz yerine hece veznini kullanmak, Türkçeyi kendi yapısı içinde işlek bir dil haline getirmek olduğunu belirtiyorlardı.

“O zamanlar, dilde Arapça ve Farsça kurallarına uygun olarak yapılmış terkipler (tamlamalar) çok kullanılırdı. Bir dille yabancı bir dilden kelimeler alınabilir, alan millet, bu kelimeleri kendine mâleder, benimser, kendi kurallarına göre kullanır. Bütün medenî dünya milletlerinin dilinde bu böyledir.

47) Faruk K. Tımurtaş, a.g.m., s.15.

48) “Tahrir Heyeti” imzasını taşıyan ve “Kaarilerimize” (Okuyucularımıza) başlığıyla yayınlanan bu yazı için bkz.: Servet-i Fünûn, 4 Mart 1936/1920, c.56.

Ama başka milletlerin dil kaidelerine uymak doğru değildir. Böylesi dilin kaidelerini bozar. İşte biz, bizim nesil herşeyden önce yabancı kaidelere göre yapılmış terkipleri, halkın benimsemiği yabancı kelimeleri dilden atmakla işe başlamıştık. Böylece güzel dilimizin ahengini hiç bozmadan, halka yaklaşmak yolunu tutmuştuk. Her Türk'ün anlayacağı tatlı dille güzel eserler vermeğe başlamıştık”(49) diyen Hâlîde Nusret, yaşayan Türkçeyi kullanırken, eserlerindeki kişileri zaman zaman kendi bölgelerinin ağızlarıyla konuşturarak, mahalli rengi ve havayı vermeye çalışmıştır. Bu, O'nun bizzat tanıdığı memleketimiz insanıyla bütünleştiğini göstermesi bakımından da kayda değer bir özelliktir. Bunu eserlerinden seçtiğimiz şu cümlelerle örneklendirmek mümkündür:

“- Vahtiz heyir ola!... İşiyiz, keyfiyiz yolunda mı ki ciyköfte yiyecehsiz?”(50)

- Ağalar beyler! Hele bir deyin biye, millet devlet bu hale düştükten sonra, ben yüreğimin atasını neşel söndüreceğim?”(51)

- Aha kaçırı gavurun oğlu!”(52)

- Hava, a be, üzüm topla da soğuk suya koy demedim mi sana”(53)

“- Evlenmek için değil!... Amaaan, evlenip de ne yapacaksın be kızanım? Evlenenlerin başı göğe mi ermiş?”(54)

49) Ayşe Banu Zorlutuna. "75. Yılıni Dolduran H.N.Zorlutuna ile bir Mülakat" Töre. Ekim 1976. C.8. S.65.

50) Aşk ve Zafer s.106.

51) a.g.e.. s.106.

52) a.g.e.. s.151.

53) Gülün Babası Kim, s.69.

54) a.g.e..s.134.

“- İrz, namus elden gidiyi... Anayıza, bacıyıza küffar el uzatıyı... uykuda mısınız?”(55)

“- Allah hakkı için dorgu söyleyem!”(56)

Yukardaki sade Türkçenin, mektepten memlekete ulaşmış nesrin sahibi Hâlide Nusret, Millî Edebiyat hareketi içinde yer almıştı; bu hareketin belki de en önemli en büyük edebî özelliğinin “lisân” konusunda olduğunu vurguladıktan sonra, Hâlide Nusret’in sanat eseri konusundaki fikirlerine de yer vermek istiyoruz. Bir mülakata verdiği cevapta bu hususta şunları söylüyor:

“Bir eserin sanat eseri vasfı kazanması için ‘güzel’ olması, insanda eskiden ‘bedîî heyecan’ denilen güzellik coşkunuğu uyandırması şarttır. Ben çok defa sanatta, herşeyde, memleketim için, milletim için demişimdir. Bu sadece didaktik eser vermek demek mânâsına gelmez. Meselâ, büyük şâirimiz Yahya Kemal merhumun “İtrî” adlı şiiri, bir sanat şâheseridir. Fakat Türk Milletinin mâzisinde yaşamış bir Türk sanatkârı andığı için bu eser aynı zamanda Türk milletine faydalı bir eserdir. Sanat eseri, ‘sanat eseri’ olmak için, sanatçının kendini de aksettirmelidir. Eskiler, ‘Üslûbu beyan aynıyle insandır’ derler. Sanat eseri de, bir yerde, sanatçının kendini aksettirmesiyle değerini bulur”(57)

Şu bir gerçektir ki, Hâlide Nusret, “ağır millî felâketler bahasına öğrendiğimiz Türk milliyetçiliğinin edebiyatta hakimiyeti sağladığı mütareke ve Millî Mücadele yıllarında yazmaya başlamış; yani milliyetçi bir tefekkür içinde doğrudan doğru-

55) Aşk ve Zafer, s.106.

56) a.g.e., s.107.

57) Ayşe Banu Zorlutuna, a.g.m.

ya Millî Edebiyat Akımı'nın bir mensubu olarak kalem sahasına çıkmıştır”(58)

Hâlîde Nusret, 1911 yılında Ömer Seyfeddin, Ziya Gökalp ve Ali Cânib tarafından Genç Kalemler Dergisi'yle “Yeni Lisân” davası adıyla ortaya atılan; kısa bir zaman sonra, dalga dalga yayılan bir ilgi ile geniş kitlelere mâlolan “Millî Edebiyat Akımı” taraftarı ve takipçisidir.

Hakk'a inanan ve inancını halkıyla birlikte, hakkıyla yaşamının gayreti içinde mütevazî bir hayat yaşamış olan Hâlîde Nusret Zorlutuna, ilk eserinden son eserine kadar yazdıklarında, gerek dil ve üslûp gerek şekil ve teknik, gerekse muhtevâ bakımından Türk Millî Edebiyatı'nın ideallerine bağlıdır. “Dilde, fikirde, işte birlik” sloganıyla millî bütünleşmeyi Müslüman-Türk'e has bir heyecana dönüştüren Millî Edebiyat Akımı'na bağlı şâir ve yazarların eserleri bir milletin yeniden doğuşunu önce hayâl ettirmiş, sonra bu hayâlin gerçekleşmesinde mühim rol oynamıştır. Hâlîde Nusret Zorlutuna'nın eserleri de inanan, inandığını yaşayan millî şahsiyet ve fikirlerin yaygınlaştırılması gayelerini taşır... O, bu vasıflarıyla, 1965 sonrasında görülen “Yeni Millî Edebiyat Akımı” kadrosunun müjdecilerindendir. (59)

58) Ayvaz Gökdemir, “H.N.Zorlutuna İçin Ne Dediler?”, Töre, Temmuz 1984, S. 158, s.26.

59) “Yeni Millî Edebiyat Akımı” ve Hâlîde Nusret Zorlutuna mevzuunda Sayın Hocam Sadık K.Tural'ın fikirlerini buraya alıyorum:

“Atsız, Arif Nihat, Necip Fazl ve Halide Nusret imzalarını ‘Yeni Millî Edebiyat Akımı kadrosunda düşünmek mümkünken, sarf-ı nazar edip daha önceki çalışmalara bağlamayı uygun görenlerle birlikte düşünüyoruz” (Doç.Dr. Sadık K. Tural, “Yeni Millî Edebiyat Akımı Üzerine”, Doğu Edebiyat, Aralık, Ocak, Şubat 1984 S.45,46,47, s.32).

“Yeni Millî Edebiyat Akımı ile ilgili olarak ayrıca bk.: Sadık Tural, “Yeni Millî Edebiyat Akımı Konusunda Birkaç Not. Töre, Ocak 1979, S.92.

ESERLERİ ÜZERİNE

Şiirleri:

“Mayasında sanat heyecanı olmayan bir insan sonradan ne kadar çalışsa çabalasa, büyük sanatkâr olamaz. Mayasında sanat heyecanı olan insan da çalışmaz, çaba göstermezse yine büyük sanatkâr olamaz. Bence sanat, hem Hakk vergisi, hem insan çabasıdır” Bu sözlerin sahibesi olan ve genç yaşta sanat dünyasına dahil olan Hâlîde Nusret Zorlutuna’ya şöhretin kapılarını açan ve bütün şiir severlerin gönüllerinde yer eden “Git Bahâr!” manzumesidir. Türk Edebiyatına ölümsüz eserler bırakan, aruzun ve Türk şiirinin büyük ustalarından Yahya Kemal Beyatlı’nın ezberinde olan hece vezinli şiirlerden birisi de Hâlîde Nusret’in “Git Bahâr!”ıdır.⁽⁶⁰⁾

Çekil, bu gölgeli yolda gezinme,
Bahar, bakışların yine pek sarhoş!
Yanılıp gönlüme misafir inme,
Kapısı kilitli, mihrabı bomboş,
Mabettir orası, meyhane değil.

Git bahar, git bahar... Uzaklarda gül,
Denize renginden bırak hediye
Ufuklarda gezin, semaya süzül,
Kalbime sokulma “peyman” diye,
Gördüklerin kandil... Peyman değil!

Hâlîde Nusret, 1983’te, “Git Bahar!” şiirinin yazıldığı İstanbul’dan ve o günlerden bahsederken çok dertlidir:

60) Yahya Kemal, Edebiyata Dair, İst., 1984, s.112.

“Çok acı günlerdi o günler. Hatırlamak dâhi istemiyorum. O günlerin İstanbul’u deyince, korkunç şeyler geliyor aklıma. Bence o günler, korkunç bir rüyadır! Hatırlamak istemiyorum ama, bir türlü de unutamıyorum, unutamam! Meselâ o günlerin İstanbul’unda lâteşbih vatandaşlarımız,^(*) bizleri işgal kuvvetlerinden daha fazla rahatsız ederlerdi... Tramvaylarda erkeklerin kadınların yerleri ayrılmıştı. Kadınlara ait bölümde, o sözde vatandaşlarımız kasten ayaklarımıza basar, ayağına bastığı kişiye ise ‘Neye ayağıma basıyorsun?’ diye bizleri itelerdi. İtlirdik ama, Allah’tan tramvayların içinin kalabalıklığından ötürü, yere değil, birbirimizin üzerine düşerdik. Buna benzer daha neler vardır, neler...

İstanbul, her zaman çok güzeldir! O işgal yıllarında, 1916’larda daha da güzeldi sanki. Düşmanların hoyrat ayakları altında ezilen topraklara acır, üzerine kapanıp onları öpmek, onlardan af dilemek isterdim. İşgal sanki benim suçumuş gibi gelirdi.”⁽⁶¹⁾

“1919 yılının baharı işte böyle bir İstanbul’a bütün güzelliği ile, bütün haşmeti ve çılgın neşesiyle çıkıp gelmişti. Ona: ‘Safa geldin, safalar getirdin!’ demeye imkân var mıydı? O harikulâde güzel renkler, gölgeler, kokular, ışıklar, deli bir neşeyle cıvıldaşan kuşlar beni boğuyorlardı sanki. Ben de elimde olsa baharı boğacaktım. Ama elimde değildi, onu sadece kovuyordum”

Mehmet Akif’e “Bülbül”, Yahya Kemal’e “1918” isimli şiirlerini, Süleyman Nazif’e “Kara Bir Gün” yazısını yazdıran işgal

(*) Türk ve Müslüman olmayanlar kastediliyor

61) “Hâlîde N.Zorlutuna Millî Mücadele Yılları İstanbul’unu Anlatıyor”, Konuşan: Nezi̇ Demirepe, Türk Edebiyatı, Mayıs 1983, S.115, s.15.

felâketi, “Git Bahar”la bir benzerini bulmuş ve bu çılgınlık ki, Millî Mücadelenin manevî silahları olmuştur.⁽⁶²⁾

“Git Bahâr!” şiiriyle şöhrete eren Hâlîde Nusret. -şâir Mehmet Çınarlı’nın da belirttiği gibi- git dediği baharın peşini ko-

62) Sadık K. Tural, “Halide N.Zorlutuna” Töre, Temmuz 1984, S.158, s.8.

Okuyucunun ufkunu genişleteceği kanaatiyle, buraya “Git Bahar” şiiriyle ilgili iki değişik bakış açısını almak istiyoruz. Muhsin İlyas Subaşı, Türk Edebiyatı Dergisi’nin 129. sayısında Hâlîde Nusret’in “Ya İlâhî” başlıklı şiirinin bir değerlendirmesini yaptıktan sonra “Git Bahar” şiiri ile ilgili olarak da şunları yazmış:

“O dönemin sosyal çalkantıları, siyasî arayışlarını, ekonomik çöküşünü ve mânevî inkırazını düşünerek şiire bakarsak, aynı sığınma duygusunun ta işin başında onun ruhuna yerleştiğini görürüz:

İnanan insanda, beşerî zaafılar, dıştan gelen bütün baskılara rağmen, beklediği yeri bulamaz. Böyle insanlar Allah’ın bir lütfu olsa gerek; dünyaya mânevî donanımları ile gelirler. Tıpkı Yunus gibi, Mevlâna gibi, Fatih Sultan Mehmed gibi, Veliler gibi.

Düşünebiliyor musunuz. Osmanlı kültürüyle yetişen bir başka Halide’imiz, bu şiirin yazıldığı yıllarda, daha başka türküler söylüyordu: ‘Vurun Kahpeye’ diyebiliyordu, ‘Yol Palas Cinayeti’ diyebiliyordu da ‘Mabeddir orası, meyhaneye değil’ diyemiyordu. İşte Hâlîde Nusret Zorlutuna’nın büyüklüğü ve doğuştan getirdiği üstün meziyeti de buradan geliyor olsa gerektir. Daha o yaşlarda, çağdaşlarının gönüllerini çeşitli maceralara açık tuttukları bir dönemde

Git bahar, gönümde ibadet için,
Diz çöken kızları ürkütme sakın,
Kalbime girme, o kaşâne değil!....

diye, hayatın fantazilerine mânevî bir disiplin hattı çiziş, geleceğimizi kuşatacak olan porno kültüre şuurlu bir başkaldırı olarak ele alınmalıdır. Ne yazık ki, daha gençlik çağında onun yakaladığı bu ipucunu arkasından gelenler ele geçirip çözemediler”

Şimdi de, Mehmet Çınarlı’nın yazdığı “Sanatçı Dostları” adlı kitabın sayfalarını aralayalım:

“Git Bahar şiiri 1919 yılında yazılmıştır. Birinci Cihan Savaşı’nın verdiği acılar, üzüntüler, yokluklar ve çaresizlikler üstüne bir de Mondoros Mütare-

lay kolay bırakmaz.⁶³⁾ Aynı mısra düzeni ve kafiyelele 1921’de “Ağla Bahâr”, 1936’da “Gel Bahâr”, 1949 yılında da “Bahar Geldi” şiirlerini yazar.

kesinin utanç verici ağırlığının çöktüğü; İstanbul’un düşman işgaline uğradığı, zulmün, işkencenin sınırı olmadığı yıl....

Fakat biz gençlik yıllanımızda ‘Git Bahar’ şiirini okurken böyle şeyleri aklımıza bile getirmiyor,şâirebu şiiri olsa olsa bir aşk küskünlüğünün yazdığını sanıyorduk. Şiirin, üzerine basa basa tekrarladığımız kıt’ası da şu idi:

Ziyalar, kokular, sesler, çiçekler...
Ömrünün her günü bir başka düşün!
Bülbüller koynunda aşkı çiçekler...
Güller dökülürler göğsüne bütün,
Gerçekten güzelsin, efsane değil.

Biz çok şükür, banş yıllarında doğmuş büyümüştük. Devletimizin katılmadığı İkinci Dünya Savaşı, zaman zaman yüreğimizi ağzımıza getirmiş, ekmeği az miktarda vesikayla yememize, şekerle uzaktan bakmamıza sebep olmuşsa da, bize annelerimizin, babalarımızın çektiği cinsten dayanılmaz acılar getir-memişti.

O zamanlar esen havaya göre, en büyük üzüntünün erkek-kadın ilişkisi-nden doğduğunu sanır. Çalılıkşu Feride’ye ihanet edip onu diyar diyar do-laştıran Kamuran’a içerler, aşk yüzünden canına kıyan Graziella’ya gözyaşı döker, Verter’le ah ederdik” (*Sanatçı Dostlarım*, s.143-144).

Bugünkü okuyucular, “Git Bahar” şiirini okuduklarında kim bilir neler düşünüyorlardır?... Hiç şüphesiz bu bizim meselemiz değil; ancak şunu da üstüne basarak belirtmeliyiz ki; edebî esere bakarken, eserin kendisinden ha-reket edilmelidir. Yazarın biyografisinin birtakım ipuçları verebileceğini de he-saba katarak, sanatçının kabuller dünyası ferdî, ictimî, dinî ve millî kabullerin yanı sıra idealler üzerinde de durulmalıdır. Tabii ki, eseri değerlendirirken zamanın üç buutu (dün, bugün, yann) içinde düşünmek ve en önemlisi de eserin kaleme alındığı devir iyi tahlil edilmelidir. Bütün bunlar, önce okuyucu da, bir birikim ve tenkit disiplinin gerekliliğini gösterdiği gibi, edebî ten-kitte metot meselesini de gündeme getirmektedir.

63) Mehmet Çınarlı, *Sanatçı Dostlarım*, İst., 1979, s.144.

“Gel Bahar” da şöyle diyor:

Ben mi çıldırmışım, sen mi delirdin?
Yalvaran sesimden bu kaçış neye?
Git dediğim zaman koşar gelirdin,
Gel şimdi de inan bu efsaneye!
Şimdi günler birer peymanedir, gel!

Hâlîde Nusret’e kovduğu baharı, yıllar sonra, yalvararak geri çağırılan, herhalde, o sırada oturmakta olduğu Kars ilimizin uzun süren kışı ve şöhretli soğuğu değildir. Her ne kadar şiir:

Gel bahar, erit bu yolun karını
diye başlıyorsa da, ondan hemen sonra:

Geçen seneleri anmayalım hiç.
diyerek, bize sırtının kapısını aralıyor ve:

Şimdi günler birer peymanedir, gel!
mısralarıyla asıl yazılış sebebini açığa vuruyor. Memleket kurtulmuş, şâir artık üzüntülü yılları geride bırakmış, mutlu bir aile yuvasında, huzur içinde yaşamaktadır. Baharı çağırmasın da ne yapar?

1949 yılında yazdığı dördüncü bahar şiirinde bir yandan, geçmiş güzel günlerin geri gelmeyeceğine hayıflanış, öte yandan Allah’a yöneliş vardır:

Yıllardır kaybettim o tatlı sesi,
Bir türlü içimde ötmez o bülbül,
Bir ömre bedeldi bir tek nağmesi,

Hem ötmez, hem içten gitmez o bülbül
Kalbim sükûta kâşâne oldu.

“Hasret” dedikleri zorlu ateştir:
Bekledim, bağrımı dağladı gül gül.
Artık gelse de bir, gelmese de bir
Vahdet şarabına meyhane oldu.

Kendini yalnız ve âciz hisseden insandaki “Ben”in üstün bir varlıkla birleşmesinden huzur, güven ve saadet duygusu doğar. Mehmet Kaplan Hoca’nın da dediği gibi: “Kendini bu dünyada yalnız ve şaşkın hisseden insan, bir dost, bir kurtarıcı ve yol gösterici arar. Böyle birini buldumuydu ona bir çocuğun annesine veya babasına sarılması gibi sarılır. Dinler ve tarikatlar insanlığın en eski çağlarından ve şahsî olarak ilk çocukluk yıllarından kalma bu derin ‘korku’ ve ‘sığınma’ duygusuna cevap verirler”⁽⁶⁴⁾

Din ve tasavvuf, Hâlîde Nusret’in şiirlerinin değişmeyen konularındandır. “Erişebilsem Sana”, “Arz-ı Hâl” şiirlerinde ilâhî aşka varmağa çalışan bir ruhun ıstırapı anlatılmaktadır:

Râbbim, bu ân uğruna kül ederim varımı:
Yükselterek katına yanan dudaklarımı
Bir damla rahmetini emebilirsem eğer.
Ayağımın altında çekilse... Çökse bu yer,
Nurunla aydınlanan boşluklarda ben yine,

Uyarak tabiatın ezeli ahengine,
Dönsem, çırpınsam, yansam, adını ana ana
Ve böyle yana yana erişebilsem sana!

(Erişebilsem Sana)

64) Mehmet Kaplan, Cumhuriyet Devri Türk Şiiri, 2. bs.1st., 1975, s.425

Yollarda ömür tükettim,
Sandım ki kapına yettim.
Nettimse kendime ettim
Ben sana nettim Efendim?

Yıkılmışım... koma böyle.
Sultanım, suçumu söyle!
Affet beni, himmet eyle,
Ben sana nettim Efendim?

(Arz-ı Hâl)⁽⁶⁵⁾

Tabiat, Hâlide Nusret'in şiirlerine çoğu kere, sadece bir tasvir unsuru olarak girmez. O, tabiattan bahseden şiirlerinde ekseriyetle insanî, millî ve dinî duyguları çağrışımlarla okuyucuya hissettirmeye çalışmıştır. Meselâ, "Yayla Türküsü", "Dağlarda", "Dağların Efesi", "Dumanlı Dağlar" adlı tabiat şiirlerinde millet olarak bizim sonsuzluk (dar kalıplara sığmama) ve hürriyet duygularımız sembolize edilerek verilmiştir diyebiliriz.

Bingöl yaylasında bin renkten bahar
O güzel adına kurban yaylalar!
Bir yudum suyunda bin bir şifa var.

Sarmaşır güneşle, öpüşür ayla,
"Yaylalar içinde Erzurum yayla!"

Gönlüne başka gül uyar mı ola?
Türküsünü Tanrım duyar mı ola?
Düşümde gördüğüm bu yâr mı ola?

65) Hâlide Nusret'in Arz-ı Hâl başlıklı iki şiiri vardır. Birincisi iki dörtlüğünü buraya aldığımız (1966'da Bursa'da yazılmış, *Ellerim Bomboş*, s.12), ikincisi ise Töre Dergisinin 19. sayısında, 1972'de yayınlanan Arz-ı Hâl'dir ki, bu şiir Prof.Mehmet Kaplan tarafından tahlil edilmiştir. Bk: Mehmet Kaplan, a.g.e., s.424-426.

Damarlarında akan Türk'ün kanıdır,
Göğsünü kabartan Türkün şanıdır,
Yayla Türk'ün canı, öz vatanıdır.

(Yayla Türküsü)

Hâlîde Nusret, “Yağmur, Gemiler, Bir Kuş Uçtu, Sulardan” şiirlerinde küçük ve önemsiz gibi bazı varlıklardan hareketle Tanrı'ya varır. Bu şiirlerde, Hamid'in Tabiattan Allah'a giden şiirlerini kısmen hatırlatır. Hâmid de tabiattan bahsedilen şiirlerinde, küçük ve büyük tabiat unsurlarından ilâhî bir varlığa gitmektedir. Fakat Hâmid'de metafizik olarak görülen bu din duygusu, Hâlîde Nusret'te ferdî, ilâhî ve mistik bir hava taşır.

Dalga dalga uçarak denizin mavisinden
Göğün maviliğine süzüldü kanat kanat.
Bir ışıklı rüyaya daldı bir an kâinat.
Ben de, Rabbim kurtulup maddelerin sisinden
Işıklara kavuşsam senin güzel adında.
Erişirsem sana bir kuşun kanadında.

Yağmur'da, yağmur damlasının denize karışması, mutasavvıfın coşarak zikretmesi ve Allah'a ulaşmasını sembolize eder”.⁽⁶⁶⁾

Bir yağmur başladı inceden ince,
Tatlidan tatlı.
Hızlandı yağmur birden sel oldu,

66) Yar.Doç.Dr. Bilge Ercilasun, “Hâlîde Nusret Zorlutuna'nın Şiir Dünyası”, Töre, Temmuz 1984, S.158, s.15.

Göl oldu,
Ağladı, güldü...
Gök kubbeyi sardı yağmurun sesi,
Derinden... Derinden bir "Ah!"
Kıyıda duruldu yağmur,
Denizi buldu.
Dâmla, deniz oldu elhamdülillah.

Gecedен Таşан Dertler'de aılıktan ölen insanların ıstıra-bını içinde duyuşunu tasvir eden Hâlide Nusret, O gün, Elle-rim Bomboş ve Bembeyaz Karanlık şiirlerinde "ölüm" temini ele almaktadır.

O gün gelecek kadınıм, gelecek,
Özlediğın, beklediğın gün,
Mutlak gelecek.
Omuzlar üstünde, eller üstünde taşınacaksınız.
Uzanmış olacaksınız upuzun,
Ellerin iki yanında.

Hâlide Nusret, "hiç şüphesiz, nereden geldiğini îmân hâ-linde bilen ve yaşayan, ölmeden evvel ölmek sırrına erenle-rin iklimine benzeyen bir hayatı" olan bir şâirdi. O'nun "ölüm" temasını ele alışında bu hususların dikkate alınması gerekmektedir. Hâlide Nusret'in hayata çağırان şiirleri "ölüm" korku-sundan uzaktır; ama, hayata bağlılığın "ölüm"ü unutturma-masını da vurgulamaktadır.

"Denize Destan" ve "Toprak" şiirleri de şâirin ölüm kar-şısında farklı bir tavrını göstermesi bakımından değişik örneklerdir.

Sevgililer bizden el çekince
Açarsın kollarını sen
Serince, serince....
Bütün acılar birden diner,
Bir yağmur dökülür, ince
Bir büyük sessizlik iner
Bomboş.

Şâirin “Toprak” şiirinden alınmış bu mısralar, sadece “ölüm” hadisesini yumuşatmakla kalmaz, toprağın dost oluşunu da vurgular gibidir. Bir başka “Toprak” şiirinde

Allah’ın azîm lûtfudur insanlara toprak:

Can verdiğimiz uğruna beyhude değildir.
İnsanlar onundur, ona bağlanmış ezelden
Ey sevgili toprak önümüz sen, sonumuz sen
Hayran sana, kurban sana canlar, sana toprak
Hür bayrağımın sahibi toprak! Ana toprak!...

insanımızın toprağa bağlanışının sebepleri dile getirilmektedir. “İstiklâl Şehidleri” şiirinde ise şâir, toprağı vatanlaştırmaktadır:

‘Ey kanıyla toprağı vatanlaştıran erler,

Ey istiklâl şehidi... Sırrından bize de ver
Ver ki, hep bizim olsun bize verdiğin bu yer.

“İstiklâl Şehidi”nin sırrına erenlerin bizimdir dediğı bu yerler; Hâlîde Nusret’in şiirlerinde mücerret bir vatan toprağı olarak

değil, müşahhas ve mahallî yerler olarak da, isim zikredilerek tasvir edilir: Kars, Erzurum, Erzincan, Bingöl, Varto, Urfa, Birecik, Suruç, Antep, Eskişehir, Erciyes, Bogaz, İstanbul, Kırıs, Kerkük... ve Tuna!...

Hepsi de cana yakın, bozkın da, dağı da...
Sevinci güller açmış, dertleri kor, içimde;
Yurdumun dört bucağı sarmaşıyor içimde.

Mısralarıyla insanımıza ve memlekete bakış açısını açığa vuran “Hâlîde Nusret’tte Anadolu hem ideal, hem romantik hem de realitedir. Bu yüzden de hemen hemen her eserinde bakımsız fakat güzel, câhil fakat samimî insanımız ve toprağı mız âdeta gülümser”⁽⁶⁷⁾.

Hâlîde Nusret için “İstanbul Şairi” demek de mümkündür. 1983 yılında bir mülakata verdiği cevapta İstanbul için çok güzel şeyler söylüyor:

“Ben şahsen gerek Türkiye’de gerekse yabancı ülkelerde, İstanbul kadar güzel bir şehir görmedim. Denizi güzel, sahilleri güzel, her yanı güzel... Mubarek şehir, sanki güzelliğten yaratılmış. Boğazları ile adaları ile her yanı ayrı güzelliğe sahip İstanbul’u, tam mânasıyla benim bu yorulmuş (!) kafam canlandıramaz.

Türk Edebiyatında İstanbul’un yeri büyüktür. Edebiyatçılarımız İstanbul’u her zaman tema olarak kullanmışlardır. Ama buna rağmen, az bile değerlendirdiler, diyebilirim... Benim 1919’da yazdığım Git Bahar, 1939’da yazdığım Gel Bahar,

67) Alemdar Yalçın, “Hâlîde Nusret ve Anadolu, Töre, Temmuz 1984, S. 158. s.20.

sonra Kandilli ve 1959'da yazdığım Beykoz'dan Bir Bakış İstanbul kokan naziz şiirlerdir.

Sonra;

Bu şehir-i İstanbul ki, bir misli bahâdır,
Bir sengine yekpâre acem müülkü fedâdır.
Bir gevher-i yekpâre iki bahr arasında,
Hurşidî cihan tab ile tartılsa sezâdır.

Nedim'in bu şiiri İstanbul'u anlatmaya çalışan en büyük şiir lerdendir”(68)

KANDİLLİ

Bir anda musîkîsi ve şiiriyle pür-hayal
Kandilli doldu gönlüme renk renk, bahar bahar,
Seslendi: “Eski bahçe”de bülbülleşen Kemal,
Anlattı macerayı “Hûzur”iyle Tanpınar.

Şiirlerinin büyük bir bölümünü hece vezniyle yazmış olan Hâlîde Nusret, aruz veznine de hakimdi. Evinin kapısını bile “Müstefilatün” vezniyle çalmayı alışkanlık haline getiren Hâlîde Nusret, (69) “aruz veznini ne sanatlı kullanıyor bu şiirde.

68) “Hâlîde N.Zorlutuna Millî Mücadele Yılları İstanbul'unu Anlatıyor”, Türk Edebiyatı, Mayıs 1983, s.115, s.15.

69) “Müstefilatün vezniyle çalınan kapı.

Ergun Bey giriyor araya: ‘Aruzu öğretti bize aruzu’ diyor. İşinsu:

Evet aruzu da öğretti. Daha ilkokulda bu vezni öğrenmiştik. Annem to-runlarına bile öğretmiştir bu vezni. Hatta bizim ailecek bir kapı çalma şekli-miz vardır. Uzun ve kısa heceleri biz masaya vurarak ezberlemiştik. O şekil-de kapıyı çalarken ‘Müstefilatün’ veznini kullanırdık. Bugün bile kapıyı Hâlî-

Bugün kullanmadığımız ‘pür-hayal’ kelimesi bile mazinin bir yankısı gibi burada kulağımıza hoş geliyor. Hüner zaten buradadır. Bazan en eski, en ölü sandığımız kelimeler iyi bir sanatkarın elinde bambaşka bir şekil alır, Yahya Kemal’in

Velhasıl o rüya duruyor yerli yerinde
mısrasındaki ‘velhasıl’ gibi”⁽⁷⁰⁾

Hâlîde Nusret’in şiirlerinde ağırlıklı olarak işlediği konulardan biri de “sevgi”dir.

“Sevmeyen sevgi bekleyemez” diyor Arif Nihat Asya... ve devam ediyor: Hâlîde Nusret, tabiatı seviyor, memleketi seviyor, tarihi seviyor. Çocukları, gerçeği, hayali, aileyi, destanları, sevgiyi de seviyor.

Her insanda iyi bir yön bulması herşeyde güzellik bulabilmek gibi bir sanat anlayışına uygundur ve ona çok yakışıyor. İnsanlara, o da kınılmıyor değil. En kırılgan şiirine bile “Seviyorum insanları zaman zaman” diye başlamışken zaman zaman sevmeyi kendisi için de insanları için de az görerek dönüş yapıyor ve şiiri “Seviyorum insanları ben her zaman” diye bitiriyor.

Kötülükler karşısında “Eûzü” tefsiri yaparcasına, insanların şerrinden Allah’a sığınmakla yetinir; insanları lanetlemez. Arasına, sebebini söylemeksizin, insanlardan uzak bir yer istiyorsa kim bilir bu belki de insanları rahatsız etmemek içindir. İnsanlara küskünlüğü bile insan sevgisi sınırları içinde söyleyen bir insan...

de Nusret’in çocukları, torunları, torununun çocukları ‘Müstefilatün’ vezni ile çağıyorlar” (Emine Işınsoy Annesini Anlattı, Türk Edebiyatı, Temmuz 1984, s.125, s.35).

70) Halit Fahri Ozansoy, *Edebiyatçılar Çevremde*, Ank., 1970, s.199.

Onun kitapları, oğullarınızın, kızlarınızın, kardeşlerinizin eline çekinmeden verebileceğiniz kitaplardır. Hemen her seviyeye hitap ederler. Çünkü O'nun iç âlemi bir sevgi âlemi-
dir. Ve O, okuyucularını da sever, onlara yüksekte bakmaz. Onlarla, yanbaşılarında, senli benli ve herkesin hatırını sorar gibi konuşur.⁽⁷¹⁾

Hâlîde Nusret'in şiirlerini topladığı kitaplar, yayın tarihle-
rine göre şunlardır: Geceden Taşan Dertler (1930), Yayla
Türküsü (1943), Yurdumun Dört Bucağı (1950) ve Ellerim
Bomboş (1967).

Şâirin yayınlanan son şiir kitabı Ellerim Bomboş'ta şiirle-
rin yazıldığı zaman ve yerler kaydedilmiştir; fakat kronolojik
bir tasnif yoktur. Bu kitapta şiirlerin kısmen de olsa konuları-
na göre tasnif edilmiş olduğunu söyleyebiliriz: 1. "Allah adın
zikredelim evvelâ" (kitabın bu bölümünde, 1939-1941 yılları
arasında yazılmış dinî muhtevalı şiirler yer alıyor); 2. "Toprak
eğer uğrunda ölen varsa vatandır" (vatan toprağıyla, millî kah-
ramanlarıyla ve mehtemcikleriyle, Aslı-Han ve Kerem'iyle,
Tekbir ve ezan sesleriyle dile getirilen mücerret vatan şiirleri);
3. "Aşk imiş her ne var âlemde" (1919-1967 yılları arasında
yazılmış aşk ve tabiat şiirleri ve bilhassa kızına, oğluna ve to-
runlarına yazdığı şiirler); 4. "Sevinci güller açmış, dertleri kor
içimde / Yurdumun dört bucağı sarmaşıyor içimde"
(1933-1967 yılları arasında yazılmış olan bu şiirlerde vatan top-
rağından müşahhas olarak bahsediliyor); 5. "Ve elleri böğ-

71) Arif Nihat Asya, "Halide Nusret Zorlutuna'nın 50. Sanat Yılı", Defne D.,
Haziran 1967, c.2, y.2, s.42.

Arif Nihat Asya, bu konuşmayı 17 Mayıs 1967 Çarşamba günü, H.N.Zor-
lutuna'nın 50. Sanat Yılı Münasebetiyle Ankara'da tertiplenen toplantıda yap-
mıştır. Biz buraya, bu konuşmadan sadece kısa bir bölüm aldık.

ründe bir dünya dolusu insan" (1924-1967 arasında yazılan ictimai ve vatanî konuları işleyen şiirler).

Ellerim Bomboş'taki şiirlerden bir kısmı şâirin daha önce basılmış olan kitaplarında da yayınlanmıştır.

Romanları:

"Sanat 'güzel'i arayıp bulma çabasıdır. Kimi kolayca bulur. Kimi ömrünce arar bulamaz. Fakat, aranırken değil de tabii, bulunduktan sonra sanat sanat olur. Sanat anlayışı da -özellikle günümüzde- o kadar birbirinden başka ki, insanın aklı durur. 'Sanatın sosyo-kültürel bünyemizdeki yeri nedir' diye soruyorsunuz. Sanat herşeyden önce devamlılığı ve birleşmeyi sağlamalıdır. Millî kalkınmada edebiyatçılarımıza düşer vazifeler muhakkak ki pek büyüktür. Birinci vazife şüphesiz 'Millî Birlik' ruhunu geliştirecek güzel, çok güzel eserler vermektedir. Bu eserler, başbakandan ayakkabı boyacılarına kadar her Türk'e vazife ve mesuliyet duygularını aşılayacak ve ona kendi işini sevdirecek nitelikte olmalıdır"(72)

Bu kanaatlerin sahibi şâir ve roman yazarı Halide Nusret'i kızı Işınsu, anlatırken: "Çok küçük yaşlardan beri annemi bir şair olarak hatırlarım. Çevreden sağolsunlar büyük alaka gösterirlerdi. Ama ne zaman şuurlandım annemi bir nâsir olarak buldum. Zaten ben annemin nesir yazarlığı yönünü beğenirim. Ama çevre ve annemin kendisini şâir olarak kabul ederdi"(73) diyerek, O'nun nesir yazarlığı tarafına dikkatimizi çekmektedir.

72) "Hâlide N.Zorlutuna İle Bir Konuşma", Konuşan: Dr. Turgut Günay, Töre, Ekim, Kasım 1973, s.29,30.

73) "Emine Işınsu Annesini Anlattı", Türk Edebiyatı, Temmuz 1984, s.35.

“Küller”(1921)

Birbirine aşırı düşkün bir çiftin oluşturdukları ailenin, erkeğin kıskançlığı yüzünden, eşini zehirlmesiyle sona eren mutlu hayatlarının konu edildiği bu eserde: Ümitsizliğin çıldırtıcı boşluğuna düşerek, şüphe ve kıskançlığın meydana getirdiği elim olaylar, sonradan duyulan pişmanlıklar değiştiremez, ana-fikri işlenmiştir.

Eserde şahıslar ve özellikleri tasvir ve tahlillerle karşımıza çıkıyor. Küller'in kahramanları: Suzan, Ali Namık, Semra ve Naime mektuplar ve hâtıra defterleri aracılığı ile birbirlerinin hallerini tasvir ve tahlil etmektedirler. Bu eserde, vak'anın geçtiği mekân ve çevreye ait tasvirlerle pek rastlanmaz. Hikâye, Beyrut, Roma, İstanbul ve İsviçre gibi geniş bir mekânı içine almaktadır; fakat, asıl mekân Suzan'ın çocukluğunun geçtiği evdir.

Olayların bir kısmı karşılıklı mektuplar, bir kısmı da hatıra defterlerinden nakledilir: Naime, Roma'daki dayısı Ali Namık'a Beyrut'tan gönderdiği mektubunda, çok merak ettiği ve kendisine yazacağına söz verdiği şeylerin anlatılmasını istiyor. Gerek bu karşılıklı mektuplardan, gerekse Ali Namık'ın kardeşi Semra'nın hatıra defterinden, Ali Namık'ın, Suzan adlı çok güzel bir karısı ve iki çocuğu bulunduğunu, Suzan'ın birden bire ölüverdiğini, Semra'ya bıraktığı hatıra defterinin kocasına verilmesini istediğini, Ali Namık'ın yersiz kıskançlıklarla masum karısını zehirleyerek öldürdüğünü, Semra'nın bunu bildiğini ve ağabeyine bir kin beslediğini, Suzan'ın hatıralarının kocasına ne kadar bağlı olduğunu isbat edeceğini öğreniyoruz; fakat, Semra ağabeyini huzur bulmaya layık görmediği için, bu hatıraları yakar, küllerini bir torbaya koyar ve öldükten sonra Ali Namık'a bu külleri bırakır.

Vak'ası Meşrutiyetin ilan edildiği yıllarda yaşanan bu roman, hemen bütün cinayet roman ve hikâyeleri gibi bir sonuç vak'asıyla başlar. Küller romanı için Hâlîde Nusret, tefri-kası devam ettiği süre içerisinde söylenenlere cevap olmak üzere, kitabın önsözünde şunları yazar:

“Küller’imde yaşatmak istediğim vak’a ve kahramanlar için muhayyel diye dudak bükenler var. Onlara sorarım: Hergün hakiki hayat tipleri önünde o kadar bunalan ruhlarımız, hayâl adlı mübarek teselliyi kitaplarda da bulmasın mı?”

“Sisli Geceler”(1925)

Teyze çocukları arasında karşılık görmeyen aşkların kalplerde açtığı derin yaralan konu alan bu romanda: Sevmiş olan bir kadın, ihaneti belki affedebilir fakat gönül yarasının unutulması asla mümkün değildir anafikri işlenmiştir.

Zehra, Sacide, Münire Hanım, Hüseyin Fikret, Ahmet Nüzhet, Ömer Naîm, Kenan ve Mine gibi oldukça kalabalık bir şahıslar kadrosuna sahip olan Sisli Geceler’de vak’a, işgal yıllarının İstanbul’unda geçmektedir. Halide Nusret’in “Vak’aları muhayyel şahısların bir kısmı hakiki” dediği bu romanda teyze çocukları arasında karşılık görmeyen aşklar Erenköy’de ve Anadolu’da adı eserde zikredilmeyen yerlerde geçmektedir. Eser üç bölümden oluşmaktadır.

“Sisli Geceler’de Servet-i Fünûn devri romanın ümitsiz aşklarla örülmüş gerilim unsurlarının tesirlerinin devam ettiğini görürüz. Sisli Geceler ile Mai ve Siyah arasında çok uzak da olsa bir ilgi kurmak sanıyoruz, mümkündür.

Yazarın çiraklık dönemi diyebileceğimiz ve yakın çevresinin olaylarını aşamayan birikimlerini aksettiren bu eserde çatışmalar başarılı kurulmuştur; ancak, yer yer mübalağa edil-

diğine hükmettiğimiz olayların yazar tarafından zorlandığı dü-
şüncesini taşıdığımızı da belirtelim. Romancımız, ayrıca psi-
kolojik çatışmalara ve aşk, umut, ölüm gibi evrensel duygu-
lara da yer vermeye çalışmıştır. Bunu o devirde moda olan
psikolojik tahlilleri ön plana çıkarmış roman tipinden çok et-
kilenmeye bağlayabiliriz”(74)

Gölün Babası Kim? (1933)

Hiç bir mânevî değer tanımayan söumsuz bir genç kızın
gayr-ı meşru bir çocuk dünyaya getirdikten sonra çektiği ızdı-
rapların ve nihayet doğru yolu bularak aydınlığa çıkışının ko-
nu edildiği bu romanda: Kendi kültürüne ilgisiz, hattâ düşman
olarak yetiştirilen bir nesil, o cemiyetin karanlık geleceğinin
habercisidir anafikri işlenmektedir.

Necla, Nezine, Penbe, Leman, Talat, İbrahim Mümtaz,
Hasan Efendi'den oluşan şahıslar kadrosu, Cumhuriyetin ilanı
yıllarında Edirne ve İstanbul'da ele alınmıştır.

Romanın kahramanı Necla, küçük yaşta yatılı bir okula
verilir. Orada tanıdığı Talat'tan meşru olmayan bir çocuk dün-
yaya getirir. İlk başlarda, aile bağlarını hiçe sayan, mânevî hiç
bir değere kıymet vermeyen züppe bir kız olan Necla'yı ana-
lık hisleri iyiye, güzele ve doğruya, doğru olana götürerek ha-
yata bağlar.

Bu eser için, H.Nusret'in talebelerinden Fevziye Abdul-
lah Tansel şunları söylüyor: “Bu romanın gerek esas kahra-
manı, gerek ikinci derecedeki tipleri hakikaten yaşayan kim-
selerdir. Ve bütün varlıklarıyla canlandırılmışlardır. Yine ha-
kiki ve çok canlı olarak tasvir edilen tipler, Edirne Kız Mual-
lim Mektebi hocaları arasında müellifimizin kendisi de var-

74) Reşide Cengiz, a.g.t., s.84.

dır”(75). Gerçektende, H.Nusret’in Bir Devrin Romanı’nda anlatıldığı Edirne Kız Muallim Mektebindeki hocalara Gülün Babası Kim? romanında rastlamaktayız.

Beyaz Selvi (1945)

Bu romanda (uzun hikâye demek daha doğru olur), genç bir sanatkârın aşkını, taşkalplilikle reddeden genç bir anne anlatılmaktadır. Eserde şahıs kadrosunun (Dündar, Nadide...) dar tutulmasından olacak entrika azdır ve olay örgüsü basittir.

Üç çocuk annesi Nadide’nin mutluluk dolu bir yuvası vardır. Aşığı Dündar tarafından hazırlanan bir oyun sonunda aile düzenini kaybeder.

Nadide o kadar iyi bir insandır ki, çocuğu gibi sevdiği Dündar’ı bu aşk yüzünden düştüğü bunalımdan kurtarmak için uğraşacak kadar da olgunluk gösterir. Dündar’a yazdığı bir mektubunda: “Yapılması çok istenen bir şeyi yapmamak suretiyle erişilen zevk, onu yapmakla elde edilecek zevkten çok daha üstündür. Bu şeyi yapmayı ne kadar fazla isterseniz, onu yapmamak için sarfedeceğiniz irade kuvveti de o kadar çok bu suretle erişilen zevk de o nisbette kuvvetli olur” (s.37). gibi mânâlı ve seviyeli laflar eder.

Dündar’ın Nadide’yi elde etme çabaları her defasında boşa gider. Ve nihayet, “Kocan seni aldatıyor!” yalanıyla Nadide’yi yatağa düşürür.

Aydınlık Kapı (1955)

“Romanlarım içinde ‘Aydınlık Kapı’ ile ‘Aşk ve Zafer’i se-
verim, onlara değer veririm” diyen Hâlîde Nusret, Aydınlık

/5) F.Abdullah Tansel, a.g.ın.

Kapı'da, biri dilediğince hür yaşama arzusuyla mutluluğu bulacağına inanarak kötü bir sonla hayatını kaybeden, diğeri mutsuz fakat mütevazî bir hayatın ardından sabrın sonunda "Aydınlık Kapı"nın eşiğinde huzura kavuşan iki kız kardeşin hayat hikâyesini, "Aydınlık Kapı, insanlar arasındaki cisim duvarı yıkıldıktan sonra açılır" anafikri etrafında vermiştir.

Gönülden yaralı insanların karanlık dünyasında huzura giden yol, aşkın meyvasını sabrın güneşinde olgunlaştıranların ulaştığı, Allah'a açılan Aydınlık Kapı'dan geçer. "Dünyada 'saadet' diye bir şey yoktur. Saadet bir telakki meselesidir. Mesut olmayı bilen insan mesut olur. Bilmeyeni ise ne aşk, ne para, ne şöhrat... Hiç bir şey mesut edemez. 'Mesudum' diyebilen mesuddur. Bulunduğu şartlar altında kendini mesud saymayan bedbahtlar, dünyanın acınacak mahluklarıdır"(76)

Lerzan, Vildan, Fazilet, İffet, Nimet Hanımefendi, Ziya, Ali Bey, İsmail... yirminci asrın ilk senelerinde (Abdulhamid devri) başlayıp, Meşrutiyet'in ilânı, mütareke ve Millî Mücadele yılları ile Cumhuriyetin kuruluşu olmak üzere geniş bir zaman koridoru içinde, İzmir, Urfa ve İstanbul'da yaşarlar.

"Yolcular, zulmet içinde, kabile kabile ilerliyorlardı.

Yaralı ve perişandılar. Herkes kendi yarasının acısını duyuyordu ve her biri en büyük derdin, kendininki olduğunu sanıyordu.

Aydınlık kapı pek mi uzaklardaydı?

Bazı yolcular bu kapının varlığından bile habersiz gibiydiler. Bunlar, nereden niçin geldiklerini, nereye ve niçin gittiklerini bilmeyen avarelerdi.

76) *Aydınlık Kapı*, s.85.

Bazılar; ışığı uzaklarda, ta uzaklarda görüyorlar; ona doğru koşuyorlardı.

Aynlık acısıyla gönülleri şerha şerha idi, yürekleri ney gibi inliyordu. Ama aydınlık kapıya erişmek ümidi ile onlar her acıyı hiçe sayıyorlardı.

Hasretin tutuşturduğu kalpler, bir meşale gibi, yollarını aydınlatıyordu.

Ne yazık! Bu kafileden de yorulanlar, sağda solda çıkan yalancı ziyalara kapılarak yolunu şaşırانlar, aydınlık kapıya erişmeden yan yolda düşüp kalan bedbahtlar oldu.

Ancak aydınlık kapının eşliğinden öteye atlayabilenler kurtuldular. Bunlar aşkın meyvesini sabrın güneşinde olgunlaştıran kimselerdi.

Kurtuldular ve sonsuz bir ışıık âleminde ebedî huzura, ebedî saadete kavuştular”

Yazarının bu satırlarla sunduğu, -dört bölümden oluşan- Aydınlık Kapı’da, memleketin o zamanki siyasî ve ictimai havasını yaşayan insanımızın geçirdiği buhranlar verilmiştir.

Aydınlık Kapı, olay örgüsü ve şahıslar kadrosu bakımından hareketli ve zengin bir yapıya sahiptir. Bunda realitenin payı büyüktür. “Lerzan’ın maceralarında hayalin hiç payı yoktur. Müellifimiz, kendisinden oniki yaş büyük olan Lerzan’la arkadaştı. Lerzan’ın öldürölüşü, bu cinayeti işleyenin beraati, hepsi gerçektir. Katil o zaman Çanakkale Belediye Reisi bulunuyordu; sonradan mebus olmuş, romanda anlatıldığı gibi hakikaten veremden ölmüştür. Vildan ve Fazilet’te bütün inanç ve duygularıyla, hüsrانlarıyla, Zorlutuna yer yer kendini yaşıatmıştır. Romanda canlandırılanlar cılız kedi yavrusuna kadar hakikaten yaşamışlardır”(77)

77) F.Abdullah Tansel, a.g.m.

Aşk ve Zafer (1966)

Birinci Cihan Harbi'nin en feci günlerinde, Anadolu'da Müslüman-Türk'ün işgal kuvvetlerine karşı verdiği mücadele içinde yaşanan bir aşk hikâyesinin sırrını: "Vatan için dövüşmüş, yaralanmış bir kahraman diyorlar bana. Bilmiyorlar ki, vatan sensin. Beni bu zafere senin aşkın ulaştırdı. Zinnur, her şeyi sana borcluyum".⁽⁷⁸⁾ Cümleleriyle açıklayan Aşk ve Zafer romanında anafikir olarak, Vatan aşkı gönlümüzde duyabileceğimiz bütün sevgilerin doruk noktasıdır, diyebiliriz.

Zinnur, Zeliha, İbrahim, Paşa, Eyüp Bey, İdris, Enver, Nurdan, Salih, Ekrem, Mustafa, Rahme Nene... İki bölümden oluşan bu romanın şahıslar kadrosunu meydana getiriyorlar. Romanda esas itibarıyla Urfa'nın kurtuluşu işlenmektedir. Ancak, İstanbul ve Ankara da eserdeki vak'anın geçtiği mekânlar arasındadır.

Aşk ve Zafer'de Vak'a hayattan ve yakın tarihimizden alınmıştır. Türk vatanının işgal yılları ile Millî Mücadele yıllarını takip eden Cumhuriyet'in ilk yıllarını 1938'lere kadar uzanan bir zaman dilimi içinde ele alan bu eserde Zinnur ile İbrahim'in aşkları anlatılır. Romanda her ne kadar, İbrahim ile Zinnur birleşemiyorlarsa da, Zinnur'un aşkı İbrahim'i zafere ulaştırdığı için "Aşk" ve "Zafer" birbirini destekleyen iki unsur olarak ele alınmıştır. İşte bundan dolayı romanın adı "Aşk ve Zafer" olmuştur diyebiliriz.

Ara bölümlerin hemen hepsine şiirle başlanmıştır ki, bu şiirler Nedim, Fuzuli, Ziya Paşa, Mehmet Akif, Namık Kemal, Süleyman Nazif... gibi şairlerden alınmıştır; bir kısmı da bizzat H.Nusret'in kendisine aittir. Eserin kendisine de şiir üslûbu hakimdir diyebiliriz.

78) Aşk ve Zafer, s. 164.

Kadın, aşk, evlilik, çocuk, vatan, millet, tarih, halk ve ordu gibi kavramların millî kabuller çerçevesinde ele alındığı Aşk ve Zafer romanının kahramanlarından Zinnur, Halide Nusret'in kendisidir.⁽⁷⁹⁾

Büyük Anne (1971)

"Yıl 1967 Mayıs ayı başlarında serin, tatlı bir sabah" diye başlayan bu roman, vak'asına, şahıslarına bakılırsa (Büyük Anne, Paşa Baba, Atila, Canan, Fatih, Hava, Mustafa Kemal Nejat, Selim, Recep Usta, Ertuğrul, Elif...), bir noktada Hali de Nusret'in kendi hayatıdır.

"Bir Anadolu köyüne çekilerek orada geniş topraklar üzerinde örnek bir çiftlik kurmak, herşeyiyle örnek olan bu çiftlikte köylülerle içiçe, ama onlara ışık ve mutluluk götürerek yaşamak"⁽⁸⁰⁾ bütün bunlar yazarın kendi hayatı, gençlik hayalleridir.

79) Eser ile yazarı arasında bir bağ olduğu malumdur. Bunu Hâlîde Nusret'in Aydınlık Kapı, Büyük Anne ve Aşk ve Zafer romanlarında bariz bir şekilde görmekteyiz.

"Yazanın *Bir Devrin Romanı* adlı eserinin 'Deniz Kıyısında İlk Buluşma' (s.120-124) bölümünden anlaşıldığı üzere, vak'a bizzat yaşanmıştır. Aşk ve Zafer'deki Zinnur, yazardır; İbrahim ise yazanın kısa bir süre nişanlı kaldığı ve daha sonra ayrıldığı gerçek sevgilisidir. Romandaki Dr. Nurettin Işık, yazanın eşidir. Nurdan, Emine Işınso; Enver ise oğlu Erdoğan Zorlutuna'dır. İbrahim'in Kurtuluş Savaşında başına kurşun saplanması ve 18 yıl Bakırköy Hastahanesinde yatışı ve nihayet ölümü bir hakikattir" (Hüseyin Tuncer, "Aşk ve Zafer", Töre, Haziran 1987, s.46)

Hâlîde Nusret, Töre Dergisinin 95. sayısında kızı Işınso ile Aşk ve Zafer üzerine konuşurken: "Romandaki aşk yaşanmış bir aşktır, benim için temiz ve aziz bir hatırası vardır" der ve İbrahim'in, eserde belirtildiği gibi Urfa'de doğup, aslında Maraşlı olduğunu da açıklar.

80) Alemdar Yalçın, a.g.m. s.21

Vatan sevgisinin, inanmak ve tanımakla mümkün olacağı tezinden hareketle yazılmış olan bu roman, yeni neslin samimi bir aile ortamında yetiştirilip eğitilmesinin faziletleri üzerine kurulmuş gibidir.

Eser, takvime bağlı zaman itibarıyla 1967 yılını yaşatmaktadır; ancak zaman zaman Paşa Baba ve Büyük Anne'nin hatıralarıyla maziye; Meşrutiyet yıllarına, İstiklâl Harbine, Cumhuriyetin kuruluş günlerine dönülmektedir. Bu üç devri de gören ve yaşayan birinci nesil, romanda ikinci ve üçüncü neslin mensuplarıyla uyum içindedirler.

Bu romanda, önce halk için köye giden aydın ve yine halk için ilmin ve sanatın merkezi olan şehirlere hatta Avrupa'ya giden, amma memlekete dönen insanlarla karşılaşırız. Halide Nusret'in Büyük Anne ve diğer eserleri, bize bu özellikleriyle, fikir ve siyasette Türkçülük şeklinde tecelli eden millî edebiyat akımının mensuplarının "Halka doğru" hareketindeki samimiyetlerini göstermesi açısından da önemlidir.

Umumî bir değerlendirme yapacak olursak, H. Nusret'in tahkiyeli eserlerinde erkek tiplerinin çizimi kadınlara nisbetle daha az başarılıdır. Zorlutuna'nın romanlarında sadece "Küller"de erkeğin ön plana çıkarıldığını görmekteyiz; şunu da hemen belirtelim ki, "Küller" romanında bir roman için gerekli olan teknik ve fiktif yapı bulunmadığı (yeteri kadar) için onu, Ali Namık'ın hayat hikâyesi sayabiliriz. "Beyaz Selvi"de Dünder, "Aşk ve Zafer"de İbrahim dikkat çekiyorlarsa da, vak'a'nın üzerlerine kurulduğu şahıslar değildirler. Zaten, Nadide'nin yanında Dünder, Zinnur'un yanında İbrahim birer derece daha sönük rol alırlar.

Küller ve Beyaz Selvi hariç diğer romanlardaki kişi bolluğuna dikkatleri çekerken, ikinci ve üçüncü derecedeki kişile-

rin ekseriyetle aslı tiplerin yakın çevresinden (hısım-akraba, komşu ve hizmetçiler) seçilmiş olduğuna ve bunlara zaman zaman, olay mahalline göre yöre tipini oluşturan kişilerin eklendiğini de belirtmeliyiz⁽⁸¹⁾

Yazar, eserlerinde erkek tipini ele alırken genellikle gençlik yıllarını esere taşımıştır. Bu kişiler, okullarını henüz bitirmiş ya da mezun olmak üzeredirler. Meselâ, “Küller”deki Ali Namık, mülkiyenin son sınıfındadır. Aşk ve Zafer’in kahramanı İbrahim ise, henüz yeni teğmen olmuştur. Erkekler, Aşk ve Zafer’in dışında, umûmiyetle hassas zayıf kimselerdir. Gülün Babası Kim? adlı romanda olduğu gibi sefil ve sefiş ile ahlâklı, yüksek seciyeli erkekler karşı karşıyadırlar.⁽⁸²⁾

H.Nusret Zorlutuna’nın romanları, bir hanım tarafından yazılmış olmalarından olsa gerek, genç kız ve kadın ruhunu yaşatmaları açısından aynı özellik taşırlar.⁽⁸³⁾ Zengin bir şahıs kadrosunu geniş bir mekânda -maziye doğru uzanan bir asra yakın bir zaman dilimi içinde- karşımıza çıkaran bu eserlerdeki insan figürlerinin, bilhassa kadın tipleri üzerinde bulunduğu görülmektedir.

“Halide Nusret, eserlerinde, kadın ruhunun temayülleri ve tercihlerini açık açığa ortaya koymaya çalışırken, üç fi-

81) Hâlide Nusret’in romanlarında ele aldığı kişilerle ilgili olarak bk.: Ali Atalay, Hâlide Nusret Zorlutuna’nın Romanlarında Tipler, Ank. 1982, A.Ü.D.T.C.F. Lisans Tezi).

82) Sadık K. Tural, a.g.m., s.9

83) Reşide Cengiz, Hâlide Nusret Zorlutuna’nın romanlarındaki kadın tiplerini şu şekilde gruplandırıyor:

“1. Zengin ve züppe tipler, 2. Zengin ve muhafazakâr kadınlar, 3. Basitcahil ve köylü kadınlar, 4. Düşmüş ve çaresiz kadınlar, 5. dadılar ve çalışan kadınlar”

Reşide Cengiz, a.g.t., s.144-168

kir grubu ana düğümleri besleyen ana tezler halinde karşımıza çıkar” diyen Sadık K. Tural, bu konuda şunları söylüyor:

“1- Kadınlar, ahlâklı ve irâdeli olmak şartı ile serbestçe yaşmalıdır. İrâde zaafı göstererek, düşme noktasına gelmiş olanlara anlayış gösterilmeli, cemiyet içinde damgalı şekilde yaşamaları önlenmeli, doğru yola dönmeleri için teşvik ve telkinde bulunulmalıdır.

2- Entellektüel kadınların bir çoğu ne istediğini, daha doğrusu ne kadar istediğini muhakemenin süzgecinden geçirememiştir. Sosyalleşen kadın, ölçüsüz his ve zevklerin, modalarının büyük rol oynadığı bir yaşayış tarzından veya kadını erkekleştirmeye iten maddî kazanç ve mevkî girdabından fazlasıyla etkilenmektedir.

3- Halk tabakasından saydığımız kadın ve genç kızlar dinin, gelenek ve göreneğin kendilerine telkin ettiği yaşayış mantığı içinde mutlu görünmektedirler; fakat, onların ruhunun derinliklerine bakıldığında, bir tevekkül perdesi ile örtülmeye çalışılan çeşitli acılar ve arzular görülmektedir.

Gerek entellektüel, gerek yarı aydın gerekse cahil kesimden olan kadınlar, bilgili ve şahsiyetli hanımlar olmak üzere eğitilmeli; onlara başta annelik duygusu olmak üzere, millî geleceği kuracak yapıcı ve yaratıcı bir şahsiyet kazandırılmalıdır.

Bu temel tezlerin şekillendirdiği tahkiyeli eserlerinde Hâlide Nusret’in doğru, güzel ve iyi genç kızların şahsında toplamaya çalıştığı görülür”⁽⁸⁴⁾

84) Sadık K. Tural, a.g.m.m s.9

Hatıraları:

Benim Küçük Dostlarıım (1948)

“Çocukları pek severim. Hayatta her insanın bir zaafı, bir iptilâsı vardır. Benim tek büyük zaafım da -niçin itiraf etmemeli...- çocuk sevgisidir. Ve bu aşk yüzünden ışık çevresinde dönen pervane misali öğretmenlik mesleğine tutulup kalışım bundandır.

Yalnız sevimli, terbiyeli, zekî ve çalışkan olanları değil, böylesini herkes sever!- ben sevimsiz, somurtkan, haylaz, hattâ aptal çocukları da severim. Bana ‘öğretmenim!’ diyen ses, beni ‘annem’ diye çağıran ses kadar sevgili ve kıymetlidir.

Bir yaşımdan, yirmi yaşına kadar her çocuk, bence zevkle okunmağa değer meraklı bir kitap; karşısında uzun uzun, hayran hayran düşünülecek bir bilinmeyenler âlemdir.

Yirmi bir yıldan beri bu kitapları yaprak yaprak, satır satır okumaya ve anlamaya çalışıyorum. Fakat hâlâ ‘çocuk’ adlı kitapta anlıyamadığım, sökemediğim cümlelere rastladığım olur”⁽⁸⁵⁾

Hâlîde Nusret’in bu cümlelerle takdim ettiği Benim Küçük Dostlarıım adlı hatıra kitabı, yazarın “okul hatıraları”nı topladığı bir eserdir. Yazar, Benim Küçük Dostlarıım, adlı hatırat için, her ne kadar, “buna bir ‘hikâye kitabı’ da denemez; çünkü, içinde bir damlacık hayâl bulamayacaksınız”⁽⁸⁶⁾. Diyorsa da, talebelerinden Fevziye Abdullah Tansel buna itiraz ediyor ve diyor ki:

“Benim Küçük Dostlarıım”, kızlı erkekli onyedili talebenin (Zekai, Neriman, Mehmed, Rıfki, Muazzez, Fahrünnisa...) tas-

⁸⁵⁾ Benim Küçük Dostlarıım, S. 7

⁸⁶⁾ a.g.e., s.8

vir edildiği vak'alara dayanılarak karakterlerinin tahlil olunduğu hikâyelerden daha doğrusu hatıralardan örülmüştür. Bu hakiki vak'a kahramanları, ızdıraplarıyla, gururlarıyla, muziplikleriyle, sözün kısası her türlü ruh halleriyle hattâ hayatlarının sırlarıyla canlandırılıyor. Hemen söyleyelim, her sanat eseri gibi bunda da çok değil, biraz hayâlin payı var. Şehir, mektep adı kaydedilmeyen hikâyelerde, vak'a kahramanlarının adları değiştirilmiştir. Hatıralara dayanan bu hikâyelerde haki-katın payı büyük. Nitekim ben, bu kitabı okurken canlandırılan tiplerden birkaçını derhal tanıdım; fakat, esas hakiki olmakla beraber, sanat kaygısıyla, karakterlerin teferruat bakımından, hayal unsurlarıyla renklendirildiği sezilir ve böyle olması da pek tabiidir. Bu eser, bedîî (estetik) kıymetinden başka müellifin muhtelif hususiyetlerini ve meslek hayatını aydınlattığı için de kayda değer⁽⁸⁷⁾

Bir Devrin Romanı (1975)

Hâlîde Nusret'in meslek hatıralarıyla, fikrî ve edebî hatıralarını toplayan bu kitap için söyleneceklerin en anlamlısını yine yazanın kendisi söylemiştir.

Turgut Günay'ın 1973'de "Hayat hikâyenizi kısaca anlatır mısınız?" sorusuna Hâlîde Nusret şu cevabı veriyor:

"Bu soru âdet olmuş, hep sorulur: Hayat hikâyesi... Halbuki dünya üstünde milyarlar insan, milyarlar hayat hikâyesi

87) Fevziye Abdullah Tansel, a.g.m.

Fevziye Abdullah Tansel, bu yazısında *Küçük Dostların* için: "Hocalık hatıralarından mülhem küçük hikâyeler" ifadesini kullanmaktadır. Benim *Küçük Dostların*'la ilgili olarak Arif Nihat Asya da şunları söylemektedir: "Onu yalnız bir hatıra değil, aynı zamanda bir meslek kitabı olarak ilgililere tavsiye ederim (....) bunun, okul klâsikleri arasına girmesi gereken bir kitap olduğu kanaatindeyim. Bu kanaatimde ısrarlı ve inatlıyım. Bu kitap eğitimin aradığı ve yok zannettiği kitaplardandır" (Arif Nihat Asya, Defne D., a.g.m.).

bir yerde hepsi birbirine benzer tıpatıp. Bir yerde hiç mi hiç benzemez, birbirine.

Ben kendimi hatırladığım ilk günlerden başlayarak otuz yaşıma kadar olan hayat hikâyemi yazdım: Yirmibeş yıllık bir hikâye ama ne yirmibeş yıl... Dönüp geriye bakarken hâlâ bu yaşta titrediğimi hissederim. Bizim neslin o yirmi beş yılı başka nesillerin iki yüz elli yılından daha doludur: Meşrutiyet ilanı o devrin korkunç hercümerci... Arkadan hemen Trablusgarp Harbi... Nefes bile alamadan Balkan Harbi: O korkunç, o akıl almaz yenilgi... ve Birinci Cihan Harbi mektep sıralarından alınıp Çanakkale’de toprağa verilen pınl pınl İstanbul gençliği... Urfa’dan Antep’ten o baharlar diyarından getirilip sevgilim Erzurum’un buzdan kalelerinde tir tir titreyen vatan çocukları... Kıtık, hastalık, açlık ve İstanbul’un bir yanında türemiş sosyete ki, bu saydıklarımın hepsinden korkunç. Önce müttefik subaylara, sonra işgal subaylarına halkın yüzyıllardır yüzünü görmediği, tadını tatmadığı yemeklerle, bembeyaz ekmekeklerle ziyafet çekenler, onlarla içki içip dans eden sözde Türk kızları...

Sonra İstiklâl Savaşı, ölümler bahasına bir kurtuluş. Bir kurtuluş ki bütün bütün çektiklerimize bedel. Allah’ın lütfu. Türk milletinin yüzyıllar ötesinden süzüle süzüle gelmiş, yenilmez imanı, cesareti ve büyük asker dahi kumandan büyük lider Atatürk’ün sarsılmaz azmî.

Sonra yanmış, yıkılmış Anadolu’da bir şenlik bir şenlik çok güzeldi o yıllar... O birkaç yılın sapasağlam inanmış en güzel heyecanlarla dolu ruhu anlatılamaz tarife sığmaz.

Bakınız ne kadar uzun sürdü hayat hikâyem ve içinde şahsıma, şahsi hayatıma, anama, babama ait tek kelime yok.

Dahasını merak edenler olursa, galiba Ekim ayında Hürriyet Gazetesinde tefrika edilecek olan hatıralarımı okurlar. O hatıralar aynı zamanda bir çağın romanıdır".⁽⁸⁸⁾ Hâkikaten bir çağın romanlaştırılmış tarihi olan o hatıralar bugün "Bir Devrin Romanı" adıyla bir kitap halinde yayınlanmıştır (1978).

Ve Diğer Eserleri:

Hanım Mektupları (1923)

Hâlîde Nusret Zorlutuna'nın basılan ikinci kitabı "Hanım Mektupları" adını taşımaktadır. Bu eserin yayınlanmış olması Hâlîde Nusret'in ilk eseri olan "Küller" adlı romanın okuyucu tarafından tutulduğunu göstermektedir. Baştan sona kadar karşılıklı mektuplaşmalardan meydana getirilmiş olan "Küller"deki mektuplar beğenilmiş omlalı ki, yazardan "Hanım Mektupları" adıyla bir kitap yazması istenmiştir.

Resmî mektuplar, tebrik mektupları, tavsiye mektupları, taziye mektupları, davetiyeler, sipariş mektupları, aile ve arkadaş mektuplarının yer aldığı bu eserin başında, Hâlîde Nusret'in "Bir İki Söz" başlığını taşıyan bir etüdü yer almaktadır.

"Bir İki Söz

Eskiden mektupların, -bilhassa resmî mektupların- kıymeti, içlerindeki Arabî, Fârisî kelimelerin çokluğuyla ölçülürdü. Çoğumuzda, sade Türkçe ile hürmetkâr bir mektup yazılamayacağı kanaati vardı. Bugün bu nazariye sükut etmiştir. Mâmafihi lisanımıza yerleşmiş bazı tatlı-munis kelimeleri sırf "Arapcadır, Acemcedir" diye lisandan çıkarıp atmak manasızdır; böyle hareket etmek dilimizi fakirleştirmekten başka bir şeye yaramaz. Bize yabancı ve muğlak gelmeyen kelimeler Türkleş-

⁸⁸⁾ "H.N.Zorlutuna ile Bir Konuşma", Konuşan: Dr. Turgut Günay, Töre, Ekim-Kasım 1973, S.29-30.

miş demektir; onları mektuplarımızda pek alâ istiğmâl edebiliriz.

Bir mektup yazılacağı zaman en evvel nazar-ı dikkate alınacak şey muatabın yaşı, halet-i ruhiyesi, seviye-i fikriyesi ve mevki-i ictimâiyesi olmalıdır. Büyüklere karşı hürmetkâr bir lisan kullanmak hem lazıma-ı insaniyettir; hem de, meselâ yaşlı başlı, gün görmüş bir eski zaman hanımefendisine, dümdüz, hürmet kelimelerinden büsbütün arı bir istirhamnâme gönderecek olursanız matlubunuzun hasıl olamayacağına peşinen inanıp hiç kendinizi üzmemeniz icab eder!...

Aile ve arkadaş mektupları kelimenin bütün manasıyla “samimi” olmalıdır. Pederinizle konuşurken kendisine “Babacığım” mı dersiniz? Mektubunuza da “Sevgili Babacığım”; “Aziz ve Kıymetli Babacığım” diye başlayınız. Eğer “Bey Baba”; “Paşa Baba” diye hitab ediyorsanız, “Lutufkâr Beybabacığım”, “Muhterem Paşa Babacığım!” İlh... tarzında başlamanız muafıktır.

Gündelik hayatınızda anneniz, ablanız yahut ağabeyinize “Sen” diyorsanız, mektupta “Siz” yazmanız için hiç bir sebep yoktur. Hülâsa: Aile ve arkadaş mektuplarını tıpkı konuştuğumuz gibi yazmalıyız. Muvaffakiyetin yegâne sırn budur (Hanım Mektupları, s.3-4).

Yazar Hâlide Nusret Zorlutuna’nın yukardaki satırlarla takdim ettiği “Hanım Mektupları” hakkında edebiyat araştırmacısı Fevziye Abdullah Tansel şunları anlatmaktadır:

Hâlide Nusret’in “İkbâl Kütüphanesinin siparişi üzerine yazdığı bu eserinde, rica ve teşekkür, tebrik, kısaca söylersek her nevide mektup örnekleri var. Edebiyatımızda, daha öncede bu tarz eserler az değildir. Mektup yazamayan kimselerin pek işine yarayan bu gibi eserlerin tutulduğunu, İkbâl Kütüpha-

nesinin böyle bir eser siparişi de açıkça gösteriyor. Zorlutuna'nın, bu kitap için kendi tabirini kullanıyoruz, 'Beş para etmez' der. Biz bu kanaatte değiliz: Basan kitapçı yanılmıyorsa, yirmibeş lira telif hakkı vermiştir; bu, 1923'te orta halli bir aileyi iki-üç ay geçindirebildiğine göre, eser süper para etmiş demektir. Bize, o devir kadın hayatının bir cephesini aydınlatığından, ictimai kıymeti vardır. Kitabın sonunda resim arkalarına, hatıra defterlerine yazılacak cümleler yer alıyor".⁽⁸⁹⁾

Piyesleri:

Hâlîde Nusret Zorlutuna'nın tiyatrolarından bazıları hatıralarından ve kendisiyle yapılan mülakatlardan öğrendiğimiz kadarıyla- çeşitli okullarda sahnelenmiş; ancak kitap halinde yayınlanmamışlardır. Yazarın, *Hatırsaymaz Kaymakam, Peçe ve Kafes* (1920 ?)⁽⁹⁰⁾ *Rüzgardaki Yaprak, Suçlu Kim? Asıl Aşk, Ali Usta'nın Torunları, Gece Kondu Gülleri* adlı piyesleri vardır.

Bir sohbetle, kendisine "şiiiri tarif eder misiniz?" dendiğinde:
"Bir şair:

Allah nedir deyince gaafil
Allah deyip hâmuş olur dil

89) F.Abdullah Tansel, a.g.m.

90) Halide Nusret, bu piyeslerle ilgili olarak *Bir Devrin Romanı*'nda şunları anlatıyor: "O senelerde bazı dejenere Türk hanımları öyle açılmışlar, saçılmışlar, düşman subaylarıyla öyle 'Al takke ve külâh' münasebetine girmişlerdi ki, ben inadına kapanmak, peçeler kafesler arkasına iyice saklanarak Müslümanlığımızı, Türklüğümüzü, hayamızı, edebimizi korumak ihtiyacını duyuyordum sanki. Türk kadınının sahneye çıkmasına karşıydım. Daha yirmi yaşında bile yoktum galiba. O yaştakendime mahsus kesin, sert inançlarım vardı. 'Peçe ve Kafes' adlı bir piyes bile yazmıştım. pek açık saçık bir 'Sözde Türk Kızı'nın bir yabancı subayla evlenmesine nasıl üzülmüş, isyan etmişim" (*Bir Devrin Romanı*, s.143)

demiş. Şiir nedir denilince bende 'şiir' deyip susmak istiyorum. Eğer mutlaka bir tarif istiyorsanız, bir şeyler söyleyeyim" diyen Hâlîde Nusret Zorlutuna, bakınız eserleri hakkında neler söylüyor:

"*Küller*; roman denmez buna, büyük hikâye sayılabilir. *Sisli Geceler*; bunun eski yazı ve Lâtin harfleriyle iki baskısı yapıldı. *Hanım Mektupları*; bir kitapevinin siparişi üzerine yazdığım mektup örneklerdir. *Gülün Babası Kim?*, *Rüzgardaki Yaprak*, *Benim Küçük Dostları*m; öğrencilerimle ilgili hatıralardır. *Be-yaz Selvi*, *Aydınlık Kapı*, *Aşk ve Zafer*, *Örümcek Dede* İngilizceden çeviri- Dörtte şiir kitabım var: *Geceden Taşan Dertler*, *Yayla Türküsü*, *Yurdumun Dört Bucağı*, *Ellerim Bomboş*.

"Öğretmenlik yıllarımda pek çok okul piyesi yazdım. Tabii bir eğitimci gönlü ve gözü ile çocuklarımı 'iyi insan' olmaya yönlerecek eserlerdi bunlar. Talebelerimle beraber çalıştım. Onlar gerçekten yetişmiş bir sahne artisti kadar rollerinde başarılı olurlardı. Ben de sevinçten uçardım. Okul piyeslerimin ilki, Halide Edip'in '*Zeynebim, Zeynebim*' hikâyesinden piyese çevrilmiştir. Ve Edirne Kız Öğretmen Okulu öğrencileri bu eseri büyük bir başarı ile temsil etmişlerdi. Sonra *Suçlu Kim?*, *Hatırsaymaz Kaymakam*, *Ali Ustanın Torunları*'nı ve daha başkalarını yazdım. Yakın senelerde iki defa piyes yazmağa niyet ettim. Biri eski bir aşkın hikâyesine dayanıyordu. Fazla romantik buldum, vazgeçtim. İkincisi ise özellikle *Gece Kondu Gülleri* adında pek realist bir konuydu. Nendense -belki kendime güvenmediğimden- onu da bıraktım. Bundan sonra artık çok geç...."(91)

"Yazdıkların seni tatmin etti mi, memnun musun?" diye sorarsanız maalesef size 'evet' diyemeyeceğim. Her yazarın

91) Aclan Sayılğan, "Halide Nusret Zorlutuna ile Bir Sohbet", Ayşe, Ekim, 1970, Y.:2. 22, s. 14-16.

ideali ‘büyük yazar’ olmaktır. Bende bu ideal peşinde koştum.. olamadım. En büyük tesellim ‘ne yazdımsa, ne konuştumsa memleketimin, milletimin hayrına konuştum’ diyebilmemdir. Allah’a şükrederim.

Bugüne kadar dört şiir kitabıyla galiba ona yakın roman yazdım. Romanlarımda içinde (...) ‘Aydınlık Kapı’ ile ‘Aşk ve Zafer’i severim, onlara değer veririm. Konular da tipler de yarıdan fazla hayattan alınmıştır. ‘Aşk ve Zafer’ bir büyük gerçek aşk macerası içerisinde Urfa Kurtuluş Savaşını nefes nefes yaşatır.

Eserlerim hakkında size daha başka nasıl bilgi verebilirim. Okumaya layık farz edenler alıp okuyabilirler. Tabii bulabilirlerse”(92).

92) “H.N.Zorlutuna ile Bir Konuşma”, Konuşan: Turgut Günay, Töre, Ekim-Kasım 1973

II. B Ö L Ü M

A-ŞİİRLERİNDEN ÖRNEKLER

GİT, BAHARI

Çekil, bu gölgeli yolda gezinme,
Bahar, bakışların yine pek sarhoş!
Yanılıp gönlüme misafir inme,
Kapısı kilitli, mihrabı bomboş,

Mâbeddir orası, meyhane değil.

Ziyalar, kokular, sesler, çiçekler...
Ömrünün her günü bir başka düğün!
Bülbüller koynunda aşkı çiçekler
Güller dökülürler göğsüne bütün,

Gerçekten güzelsin, efsane değil.

Altınlı başında papatya niçin?
Sarı saçlarına pembe gül takın!
Git bahar, gönlümde ibadet için
Diz çöken kızları ürkütme sakın,

Kalbime girme, o, kâşane değil.

Git bahar, git bahar... Uzaklarda gül;
Denize renginden bırak hediyeye.
Ufuklarda gezin, semaya süzül,
Kalbime sokulma "peyman!" Diye,

Gördüklerin kandil... Peymane değil!

1919 İstanbul
(Geceden Taşan Dertler'den)

AĞLA BAHÂR

— O Meş'ûm Mütâreke Bahârında-

Doldun mu kalbime, yine her sene gibi,
O nazlı renklerinle, çiçeklerinle bahâr?
Üstünde dolaştığın toprağı dinle, bahâr...
Her zerresi taşıyor binlerce şehîd kalbi
Gülme bu sene bahâr, bağır, ağla bu sene!

Niçin yanıyor böyle tatlı, yeşil gözlerin?...
Günah-kâr mısın, yoksa, sarhoş musun sen, güzel?
Ne olur, bir kere de günâhsız gel, sessiz gel...
Bir kere de, gammına âşinâ çık bu yerin:
Bu virân beldede, bak, inleyen inleyene.

Nerde, bülbüllerine arkadaş olan kızlar?
Nerde, eski günlerin neşeli hâtırası?
Hepsinin yüreğinde gizli bir derdin yası,
Hepsinin gözlerinde sonbahârın hüznü var,
Dudaklar uzanıyor senin tatlı bûsene.

Bahâr, uykundan ayıl, bir lâhza yere in de,
Toprakların altından gelen sesleri dinle.
Solun dudaklarınla, bükülen dizlerinle
Sen de gel Rabb'e yalvar gönlümün mâbedinde,
Gülme bu sene bahâr, bahâr ağla bu sene!

1921 (Geceden Taşan Dertler'den)

GECEDEN TAŞAN DERTLER

O gece üç arkadaşlık, Ay, Güzel ve Ben...
Kırk dökük cümlelerle söyleşiyorken
Birden gene taa içimde bir yer kanadı,
İstirap'tı bu kanayan yaranın adı...
Rüzgâr susmuş, uğulduyordu tarla,
Ben ağlamak istiyordum kahkahalarla....

Ay eğildi, gülümsedi, “Şairsin..” dedi.
Şair miyim?... Bu suali gönlüm inledi..
Şair olmak... Bunu bilsen nasıl isterdim..
Şair olsam beni böyle ezmezdi derdim;
Kaldıncırdım şen görünen şu nikâbımı,
Kâinata haykırıncırdım ıstırabımı,
Kanıyorken içinde bu gizli yara,
Haykırıncırdım, mesut olan, duymayanlara..
Anlatıncırdım damla damla sönen nurlan..
O kimsesiz yavrular ki, yüzleri san,
Bakışlan sönen bir gün, yanan bir kindir..
Kurtancı kuvvet, gel bu acıyı dindir!
Gel, bir şifa ol da dertli gönlümüze ak!
Mustaripsin gene, belli yetişir, bırak...

“Bak geceye... Nasıl güzel, ne tatlı. ne hoş.”
Evet, Güzeli, dünya güzel.. Tabiat sarhoş..
Fakat kalbim sarhoş değil.. kalbim kanıyor..
İstirabım için için büyüyen bir kor..
Gül ve bülbül... Aşk ve şarap... İnsin bu perde...
Bak, açlıktan ölenler var bu viran yerde..
Ölenler var, ölemeyen kıvrananlar var..
Sayısız hasta çocuklar.. Sayısız dullar..
Bunlar beni harabetti, bitirdi, ezdi..
Ay göklerde böyle gamsız gezinemezdi.
Yerdeki bu sefaleti bilseydi eğer..
Bilmem nasıl dayanıyor bu acıya yer...
Benim gönlüm dayanmıyor, taşıyor derdim..
Bu inleyen cemiyette ben de bir ferdim...
Yeter artık insanların çektiği acı,
Bu yaranın bulunmalı artık ilâcı...

1924 Edirne
(Geceden Taşan Dertler'den)

GEL, BAHARI

Gel bahar, erit bu yolun karını,
Geçen seneleri anmayalım hiç.
Dinle bülbüllerin şarkılarını,
Güllerin kıpkızıl şarabını içi,

Bu dünya bir büyük meyhanedir, gel!

Saçında baygın bir gül kokusu var,
Dudakların kızıl, karanfil gibi.
Gözlerinde gülsün mine ışıklar,
Sesinle büyüle çarpan her kalbi,

Bu hayat, zaten bir efsanedir, gel!

Ben mi çıldırmışım.. sen mi delirdin?
Yalvaran sesimden bu kaçış neye?..
Git dediğim zaman koşar gelirdin,
Gel şimdi de inan bu efsaneye!

Şimdi günler birer peymanedir, gel!

Gel bahar, gel bahar, yakınlarda gül
Denize renginden armağan bırak;
Ufuklarda gezin, göklere süzül,
Sonra yavaş yavaş in, içime ak...

Gönlüm hasretinle divânedir gel!

1936 Kars
(Yayla Türküsü'nden)

SEVMEK

Sevmek... Delicesine, deliler gibi sevmek!
Kuş uçar gibi sevmek, gök gürler gibi sevmek!

Bir çocuk inancıyla inanarak, kanarak
Ve bir günahkâr fâni azabiyle yanarak,

Hep onu anyarak baharda, yazda, kışta,
Nihayet “büyük sırlara ulaşmak bir bakışta!

O bakışta okumak aşkın büyük adını,
Hep o bakışta bulmak var olmanın tadını.

Sevmek... Hasta anneyi, altın başlı yavruyu,
Baharı, yıldızları, göğü, güneşi, suyu,

Yürekten kopan ince bir ahı sever gibi,
Sevmek... Toprağı sever, Allah'ı sever gibi.

1938 İstanbul
(Ellerim Bomboş'tan)

ERİŞEBİLSEM SANA

Gece mavi, mor.. Gece parlak ve koyu..
İlâhi bir sessizlik dolduruyordu koyu;
Bu sessizlik içinde ruh açıldı engine,
Damarda kızıl-beyaz kürecikler yerine
Bir karanlık ve ılık seli dolaşıyordu.
Varlığım özlediği sırta ulaşıyordu
İnanmış, inanmaktan sarhoş olmuş bir ruhla
Tannı göklerinde görüyordum vuzuhla!

Rabbim, bu ân uğruna kül ederim varımı:
Yükselterek katına yanan dudaklarımı
Bir damla rahmetini emebilirsem eğer.
Ayağımın altında çekilse... Çökse bu yer,
Nurunla aydınlanan boşluklarda ben yine,
Uyarak tabiatın ezeli ahengine,
Dönsem, çırpınsam, yansam, adını ana ana
Ve böyle yana yana erişebilsem sana!

1941 İstanbul
(Ellerim Bomboş'tan)

VERMEK GEREK YOL BOYUNCA MISRALAR

I

Seviyorum bu toprakları,
Çünkü tanıyorum,
Çünkü bu toprağın ateşiyle yanıyorum,
Bu toprağın derdini duyuyorum tâ... Can evimde
Tanıyorum evet:
Hem şöyle bir kuş bakışı görüp tanımak değil bu,
— Ne münasebet —
Ben bu yurdu baştan başa,
Karış karış
Gezdim, dolaştım.
Kâh bir “makine” içinde rüzgârla ettim yanış,
Kâh uslu bir at sırtında dik yamaçlar aştım.
Bu toprakları severek, okşayarak,
Dinleyerek, duyarak
Dolaştım...
Sevgilim benim, anam benim bu toprak!
Ben ona gönül verdim, can adadım.
Can adadım!...

Vilâyet merkezlerinde ziyafetten ziyafete konarak
Şerefe kadeh kaldırmak,
Nutuklar söylemek,
Köylüyü öğmek
Alkışlamak, alkışlanmak...
Hoş şeylerdir bunlar doğrusu,

Fakat

Bize bu toprağa tanıtırmaz.
Tanıyabilmek için bu mukaddes toprağı,
Bir çırpıda geçerek
Ve atlayarak
— Şehir ve dolaylarındaki bahçeyi bağı —
“Köyün kendisine” yönelmek gerek!
Köyün fakir sofrasına diz çökmek,
Konuk ağırlamak için yaptığı bulgur aşına
Yufka ekmeğini kaşık etmek
Ve evin tek tahta kaşığıyla
Sekiz on kişi ayran içmek gerek!
Trahomlu çipil çocuk gözlerinde
Ağlayan acıyı ve gülen umudu
Görmek,
Görebilmek...
Ve onlara vermek... vermek...
Elimizden, kafamızdan,
Gönlümüzdeki hızıdan...
Vermek!
Yol, okul, ilâç, ıfık, su
Ve sevgi... sevgi, yürekler dolusu!

1947 Urfa
(Ellerim Bómboş'tan)

SURUÇ OVASI

YOL BOYUNCA MISRALAR

II

Temmuz ayı yollarda
Ateş soluyan bir koca “Dev”!

Şurada toprak
Mermer gibi ak,
Ötede kan kırmızı
Ninelerin saçları, gelinlerin avuçları gibi.
Kızarmış yana yana toprak,
Kına toprak, ana toprak!
Sağnak sağnak ateş yağıyor göklerden,
Koskoca bir fınn Suruç Ovası...
Yer yer
Acaip toprak yığınları: Köyler..
Köyler ki omuzlarında yüzyılların yası:
Ve yüzyılların gerisinde yaşarlar.

Tutuşan yolda göründü bir ihtiyar,
Gözlerinde bir gazap gelmiş dile...

Sonra tozdan bulutlar...
Köyün çamurlu deresi...
Bir tokaç sesi..
Ne garip kadın
Başını kaldırıp bakmadı bile...

Fakat ağırlı çocuk gözlerinde bir şey var.
Özleyen, isteyen bir şey...
İhtiyar kızıyor, kadın aldırıyor ama
Çocuklar seviyorlar makinayı...

1947 Urfa
(Ellerim Bomboş'tan)

BAHAR GELDİ

Yıllardır kaybettim o tatlı sesi,
Bir türlü içimde ötmez o bülbül.
Bin ömre bedeldi bir tek nağmesi,
Hem ötmez, hem içten gitmez o bülbül

Kalbim sükûta kâşâne oldu.

Dediler ki: "Gelir, sen bekle biraz,
"Saçlarında sümbül, yüzünde gül var;
"Dilinde nağmeler, bakışında naz,
"Bütün haşmetiyle gelecek bahar!"

Bu müjde dillerde efsane oldu.

"Hasret" dedikleri zorlu ateştir:
Bekledim, bağrımı dağladı gül gül.
Artık gelse de bir, gelmese de bir.
"Dermanı yanmada bulan bu gönül"

Vahdet şarabına meyhane oldu.

Yürekten, derinden fışkırdı bir âh,
Erişti imdada rahmetli Rahman
Işıkla doldu can, Elhamdülillah!
Gönülde göründü en büyük Sultan,

Bezminde kandiller peymane oldu.
Nusret bu aşk ile divâne oldu.

1949 Ankara
(Ellerim Bomboş'tan)

İSTİKLÂL ŞEHİTLERİ

Ey kaniyle toprağı vatanlaştıran erler,
Ey gözlerin ışığı, gönüllerin baharı,
Tende can, tarihte şan; ezelden er oğlu er,
Ölümsüz milletin ölümsüz çocukları...

Ey İstiklâl şehidi... Sırrından bize de ver
Ver ki, hep bizim olsun bize verdiğin bu yer.

Bin bir yokluk içinde tek büyük varlıktın sen
Tanrının kudretiymiş eşsiz ruhunda esen.
Yurt uğruna, istiklâl uğruna; bahtiyar, şen,
Düşüne gider gibi sen cepheye koşarken

İçinden ürpererek kollarını açtı yer...
Yurdun aziz şehidi sırrından bize de ver.

Şimdi hâtıran yanar toprağında, taşında,
Hâtıran annelerin parlayan göz yaşında...
Ak alnında al yaran bayrağımdır başında,
"Kara bahtı da yendin" Kurtuluş Savaşında.

Yurdun aziz şehidi, sırrından bize de ver.
Ver ki, hep bizim olsun bize verdiğin bu yer.

29 Ocak 1949
(Ellerim Bomboş'dan)

ASLIHAN

Yola çıktık Erzurum'un "Kars Kapısı"ndan
Hasankale'ye doğru.
Sağda bir mağracık gösterdiler;
"Kerem'in mağarası bu!"

Kim bilir ne çileler doldurdu,
Neler çekti burada âşık Kerem...
Amma belli olmaz.
Belki de tatlı hayaller kurdu,
Elinde saz...
Evet elinde sazı vardı..
Sazında canı,
Ve canın içinde Aslıhan'ı...

Yollar uzun... Uzun...
Dağlar duman duman...
Koşuyor makine durmadan
Ve geçiyorlar yanımızdan
Birer birer...
Geçiyorlar beşer, onar, yüzer
Mehmetler... Mehmetler... Mehmetler...

Baktım burada her taraf Kerem dolu.
Aslıhan:
Vatan!....

1950 Erzurum
(Ellerim Bomboş'tan)

BİRAZ DAHA

Biraz daha bu geniş maviliğe bakmak,
İçimize doldurmak aydınlık semâlan...
Geceleri teker teker selâmlamak yıldızları.
Doyasıya öpmek.
Durgun sulara gelen ay ışığını
Biraz daha duymak şarkısını bülbülün.
Kokusunu gülün,
Kahkahalarını çocukların..
Ve biraz daha gülmek
Sevişen gençlere bakıp,
Biraz daha...
Biraz daha bakabilmek ihtiyarlarının ak saçlarına,
Doğan günü karşılamak
Delikanlının açık alnında...
Kızımın gözlerinden içmek baharı...
Ayaklarda toprağın sert temâsını
Yüzde rüzgârların okşamasını duyabilmek
Biraz daha
Biraz daha duyabilmek mevsimleri,
Soğuğu, sıcakı...

Uzaktan seyretmek başı dumanlı dağı
Ve çığ bir aydınlık içinde, yeniden,
Tanımak yân, ağyân
Biraz daha
Ama her şeye rağmen
Yine de herkesi ve her şeyi birden
Sevmek...
Sevmek biraz daha
Sonra...
Sular kararacak, sesler dinecek
Gamlı bir akşam inecek
Sevilen yüzlere,
Ve gözler yavaş yavaş
Kapanırken bu âleme.
“Biraz daha ışık istiyorum, ışık...
Işık
Biraz daha.

(1954)

NE MUTLU BANA!

Toprağa sımsıkı basıp ayaklanmı,
Sırtımı da bir ağacın gövdesine dayandırımmıydı,
Oooh!.... gel keyfim gel!

Zaman artık bir sel,
Akadursun iki yanımdan...
Ben kendimi emniyette hissederim
Tanrılar kadar!

Halbuki...
Halbuki, gülersiniz söylesem çocuklar,
—Emniyet nerde!...—
Yaşım elliyi “Hizmet yıllarım” da otuzu geçmiştir amma
Bir dikili ağacım yoktur benim bu yerde!
Evet, ne bir göz damım,
Ne bir elma fidanım,
Ne de bir karışık kuru toprağım!...

Buna rağmen
Mesudum ben:
Tapusu adıma çıkmamış şu toprağın. Ne gam!
Kendisi ayaklarıma ram!

Şu gördüğüm bahçeler, bağlar
Sözde benim değilmiş!
Kim demiş?!...
Lâlenin renk olmuş sesi,
Karanfilin ateş nefesi benim.
Menekşenin bükülüğü, gülün gülüşü benim!
Kuşlar da
En güzel şarkılarını benim için söylüyorlar...

Bir göz damı neyleyim ben,
Sayısız yıldızlarıyla koskocaman
Gök kubbe varken?...

Dağlar, dereler, ormanlar pek güzel;
Mevsimler renk renk.... Bahar pek güzel!
Ve deniz... Deniz âlemler âlemi...
Deniz şaheser!

Güneşimiz var, sıcacık,
Ay ışığı kâh buzlu, kâh ılık,
Geceler daima derin.
Akşamlar, Ankara'da, pembe pembe,
Serin serin...
Daha da neler yaratmış Allah bizim için,
Ne şaheserler...

Tapusu ellerde olsun kuzum, ne çıkar,
Bütün güzellikleriyle toprak benim!
Altında ordu ordu Őehitlerim,
 st nde güzeller güzeli bayrağım, h r!
H r, Allah'a Şükür!
Alnında ezeli Şafak, ebedi bahar!...
Bu g zellekle dopdolu kalbim, bahtiyar!
Seviyorum yana yana,
Seviyorum kana kana.
Bu toprağın sahibi benim dostlarım ben'im!
Ne mutlu bana!...

Ağustos 1954
(Bibl. 86)

YA İLAHÎ

Hak tanınsın: Kimse gaddar, kimse mağdur olmasın!
Mest olup ikbal meyinden, sonra mahmur olmasın.
Bir misafirhanedir, dünya'ya mağrur olmasın,
Yâ İlâhî, rahmetinden kimseler dûr olmasın!

Avcumuz boş, gönlümüz hoş, bağnımız sadparedir,
Yolcudur, yollarda şaşkın, çırpınır, avâredir;
Koyma gafletlerde Râbbim, kullann biçâredir.
Yâ İlâhî, rahmetinden kimseler dûr olmasın!

Dil nazargâhındır elbet, yüz çevirme, kalbe bak.
Aşk ile pürnûr kıl sen gönlümüz Rabbülfelâk!
Zulmet artık kalmasın, doğsun müebbet şafak
Yâ İlâhî, rahmetinden kimseler dur olmasın!

1957 Ankara
(Ellerim Bomboş'tan)

BORÇLU KALMIYALIM

Borçlu kalmıyalım istiyorum, borçlu kalmıyalım
Ne kula, ne Allah'a
Bütün borçlar ödensin, mümkünse eğer,
Toprağa gökten rahmet dileyelim.
Hayvanlara merhamet,
İnsanlara iyilik...
Ve Râbb'e şükürler sunalım, şükürler...

Ağaç toprağa sımsıkı bağlı,
Ağızsız, dilsiz..
Gene de konuşur dallar, pınl pırl
Yağmura, güneşe karşı
her yaprak ayrı ayrı
Nasıl Allah'ı anar!...
Kuşların zikri seher vaktinde,
Yıldızların semai geceleri...
Her biri bir vazifede uyanık!
Bir anahtar gibi ışık,
Passız kilit arar,
Açılacak kapı arar..
Bir yürek arar ışık, içine dolmak için,
Bir yürek arar.

Siz de gelin iş başına, dostlarım, gelin:
Açlara ekmek dağıtalım,
Susuzlara su.
Açalım kapılarımızı ardına kadar; ışığa.
Bir kutlu alış verıştır bu:
Işıklar dağıtalım ışıksızlara.

Ne kula borçlu kalalım, dostlar,
Ne Allah'a.

1958 New York
(Ellerim Bomboş'tan)

BİR KUŞ UÇTU SULARDAN

Dalga dalga uçarak denizin mavisinden
Göğün maviliğine süzüldü kanad kanad.
Bir ışıklı rüyaya daldı bir ân kâinat.

Ben de, Rabb'im kurtulup maddelerin sisinden
Işıklara kavuşsam senin güzel adında,
Erişirsem sana bir kuşun kanadında.

Bir kuşun kanadında, kokusunda bir gülün,
Bir yaprağın renginde seni duymak ne güzel!
Can içre seni duyup sana uymak ne güzel!

Sen de bir duysan beni feryadında bülbülün,
Yerlerde sürünmese; Arş'a yükselse âhım,
Bir aylık gaynık bitse artık Allâh'ım!

1959 Ankara
(Ellerim Bomboş'tan)

BEYKOZ'DAN BİR BAKIŞ

Güzel... güzel... güzel! her neye baksan!
Deniz ayrı güzel, dağ ayrı güzel,
Güzellikten yaratılmış bu vatan,
Béni ona çeken bağ ayrı güzel.

Fetih günlerini anmada Hisar:
Her taşında bir ölümsüz destan var.
Uyanırken küllenmiş hâtıralar
Bağrımda güllenen dağ ayrı güzel.

Tekbir sesi denizinde, dağında;
Karanlıklar kayboluyor ağında,
Fatih Sultanımın bahar çağında,
Dünyaya açtığı çağ ayrı güzel.

1959
(Ellerim Bomboş'tan)

45 YILIN AKDINDAN:

BİR EZAN SESİ

Bir ezan sesi duyanım, zaman zaman,
Halka halka zincir olmuş senelerin ardından
Kapkara bir mütareke gecesinde
Yağmurla boşanıyor gözyaşları,
Rüzgârla hıçkırıklar...

Yağmur ağlıyor Vefa Sultan türbesinde;
Fatih'ten, Şehzade'den, Süleymaniye'den
Feryatlar yükseliyor göklere ezan sesinde.
Yüksele dursun Arş'a doğru ezan,
Mazlûmların ahı yerededir.

Birden,
Doğruluyor harap türbede Vefa Sultan
Mübarek elleri duada.
Fatih Sultanım atlıyor atına mağrur,
Sanırsın 1453'lerdedir!
"Muhteşem Süleyman" dehşet içinde.
Değiştirmiş o meşhur mısraını haykırıyor:
"Olmaya devlet cihanda bir dem istiklâl gibi"

Gece korkunç bir dev.
Vefa Sultan'a sığınmış küçük ev
Büyük yangınlar artığı.
Bir genç kıza sarılmış bir çocuk görüyorum
Halka halka zincir olmuş senelerin ardında
Cam açık, oda karanlık...
Yağmur okşuyor saçlarını,
İki masum yürek aynı duada
Diyorlar "Allahım ayırma bizi
Dinin ruha dolan güzel sesinden!"
Uzun, derin güzel bir "Ah!"
Kaplıyor ufukları kanad kanad
İTRİ sesleniyor minarelerden.

1963 Ankara
(Ellerim Bomboş'tan)

10 KASIM 1938

10 KASIM 1966

“Yıl 1919 Mayıs’ın 19’u
Demişti şair mutlu günlerde.
Mutlu günler, mutlu yıllar
Akıp gitti birbiri ardından
Kurtulmuştu Vataş,
H rd  MEMLEKET,
Milletçe coşkunduk, milletçe bahtiyar.
Sonra...

Sonra bir başka tarih
10 Kasım 1938
Bu kara bir gündü kapkara
TÜRK M LLET  ağladı bayrak bayrak
Göklerden boşandı gözyaşları
 ığlık  ığlıkdı rüzgâr.
Ve her yürekte kanardı bir yara
Yas içinde memleket baştan başa.

Bugün 10 Kasım 1966
Anıyoruz ATA'mızı yana yana.
Ve gençler gülüyor ağlayanlara:
"ATA ölmedi" diyor çocuklar
"Milyonlarda yaşıyor ATAMIZ.
Bize en büyük miras
Ondan kalan hız.
İzindeyiz, yolundayız
Bekçisiyiz ESERİNİN.
Böyle diyor TÜRK GENÇLİĞİ,
Göğüsleri iman dolu, alınları ak:
"ATA, yaşıyor, ATA yaşayacak."

Türk Kadını, 1966

DENİZE DESTAN

Merhaba aziz dostum! Sevgilim! Canım benim!
Hasret dolu yıllardan sonra, bak, geldim sana.
Kırk sekiz yıl önceyi bir an hatırlasana!

Tanıdın mı?... Ben seni çılgın gibi sevenim.
Taa o zamanlar sana “Ben seninim” demiştim,
İlk sevda mektubumda ne diller dökmemiştim!

Ne diller!.. Mısra mısra bir bahar yeli gibi!
Sana “Bir akşam üstü atlayım koynuna
Ve hiç ayrılmayalım... Razi mısın sen buna?”

Demiştim... Senden çağrı beklerdim deli gibi.
Yılları bekledim.. Çağırmadın.. Ne çare!
Uzaklarda dolaştım hep avare avare.

Güzelsin bakıyorum, hâlâ o günkü kadar,
Öyle temiz ve uslu, öyle tatlı bembeyaz!
Yüzünde o aydınlık, o güzellik ve o naz!

Ama tanım seni Devam etmez bu bahar.
Yann korkunç bir kışa bürünebilir yüzün,
Ya da tüm varlığını kaplar koyu bir hüzn.

Makbulümsün çeşitli yüzlerinle sen yine;
Küssen de, küstürsen de yine tek sevgilimsin;
İnanmışım bir kere: Herkesten çok benimsin!

Hasretle tutuşan ruh açılırken engine,
Kalbimde duyuyorum kalbindeki ağrıyı,
Bin canla özlüyorum beklediğim çağrıyı.

Akıp geçmemiş gibi yarım asır aradan,
İşte yine diz dize, göz gözeyiz seninle.
Birikmiş dertlerimi anlatacağım, dinle:

Beni de senin gibi yaratmıştı yaratan:
Delice isyanlarla yerdim kendi kendimi,
Coşar taşardım ama kıramazdım bendimi.

Feryatlar, hıçkıklar... Sonra birden duruluş..
Teslim oluverirdim bir anda kaderime.
“Şikâyet” mi? Kim dinler? Şikâyet! Kimden kime?

Başımda dönenirken yüzlerce, binlerce kuş,
Bir kanad dilenirdim Rabbimden için için,
O’na, O’nun katına yükselebilmek için.

O kutsal kanadı ben, bulamadan tükendim.
Bahar, yaz çoktan uçtu... Güz de aecti... Kıştayım.
Günün son ışığında, bir garip bakıştayım.

Boşuboşuna yaşadım.. Kıydım kendime kendim:
Şimdi artık içimde toprağa bir eğilim..
Sen eski sensin, deniz, ben eski ben değilim.

Muhteşem mavi bitti şu anda, önümüz dağ
Yeşilin saltanatı başlıyor ince ince:
Yeşile selâm verdim... Selâm aldım gizlice

Artık tek sevgiliye, “mavi deniz”e veda!...
Elli yıllık aşkımı dalgalara gömerken,
Sana sığınıyorum toprak, tut ellerimden!

(Ellerim Bomboş’tan) 1966 Erdek

YENİ BİR YIL

Bütün saatler onikiyi çaldı
Sancıdan kıvranarak.
Yeni bir yıl doğuyor gecenin korkunç karanlığında
Umutlar boyu ak.

Dünya bembeyaz,
Dünya çiçek çiçek,
Dünya altın sarısı, sıcak...
Ömürler savrulmada yaprak yaprak.

Ay'dan resimler geliyor,
Zühal'den haber gelecek!..

Ve elleri böğründe bir dünya dolusu insan,
Ay'dan Zühal'den uzak,
Huzura acıkmış,
Huzura susamış... Bitkin..
Zavallı insancıklar.
Aç, susuz, umutsuz!

Bütün saatler onikiyi çaldı.
Sancıdan kıvranarak.
Yeni bir yıl doğuyor gecenin korkunç karanlığında
Umutlar boyu ak!

1966/1967
(Ellerim Bomboş'tan)

ELLERİM BOMBOŞ

Kapılar çalınıyor çingır çingır
Duymazlıktan geliyorum,
“O değildir.” diyorum.

“Son merhale”den bakıyorum dünyaya
Tepemden tırnaklarıma kadar
Ağnlar.. Ağnlar... Ağnlar...
Başım da bir hoş..

Kapılar çalınıyor şangır şangır
Gelen odur, biliyorum,
“O”dur kapıdaki

Bir türlü “Hazırım” diyemiyorum.
Hazır değilim ki...
Ellerim bomboş!...

27 Ocak 1967
(Ellerim Bomboş’tan)

NÖBETÇİLER

Dört yanımda dört nöbetçi var
Sapsağlam, dimdik, pürvakar,
Duruyorlar!

Dokundum yanımdakine usulca, korka korka,
Önce okşadım... Cesaretlendim sonra,
Onu ittim biraz.

Daha sonra vurdum, yumrukladım.
Bir zafer neşesiyle güle güle.
Kıpırdamadı bile!

Öyle durdu ürpermeden, kaymadan, sallanmadan!
Ve o zaman,
Bir sıcak güvendir sardı kanımı, etimi;
Ta içimde duyarak eşsiz saadetimi,
Haykırdım Zaferini, haykırdım kana kana:
“Allah’ım şükürler olsun sana!
Dört duvar ortasıdayım, dört duvar:
Duvarlar beni bekliyorlar!..”

1968 (BİBİ.89)

ONLARSIZ

—Onlara—

Kınıyorlar...
Kırılamıyorum.
Küsüyorlar...
Darılamıyorum.
Bir yaşlı ağaç gibiyim yolun sonunda;
Kimi kök saldıığım toprak,
Kimi günüm güneşimdir
Bana ışınlar gönderir.
Kimi yağmurdur, yaprak yaprak
Taze can verir.
Kimi dallarımda çiçek,
Kimisi meyvedir, renk renk...

Sarılmışım dört yanımdan sınıksı,
Bir türlü onlarsız olamıyorum!

1968 (Bibl. 88)

ZAVALLI İNSANCIKLAR

— Kardeşim İsmet'e—

Camların ötesinde
Bir ikindi saati parlıyor altın gibi,
24 Ayar!
Ağaçlar bir renk âlemi
Aldan, yeşilden, sandan
Kaç ton isterseniz var.
Şâhâne bir güz ikindisi bu:
Mevsimin en güzel demi

Asfaltta otobüsler, taksiler, dolmuşlar...
Ve insanlar,
Bir koşu tutturmuşlar
Bir koşu, bir koşu...
Nefes nefese!
Ne renklerden haberleri var,
Ne güzelliklerden,
Zavallı insancıklar!...

Camların berisinde
Yığın yığın insan
Hepsi can kaygısında,
Gene de haberleri var güneşten, renkten
Tüm özlem içinde tepeden tırnağa,
Açık havaya, asfalta, ağaçlara özlem,
Her yürekte bir derin yara, özlem...
Zavallı insancıklar!...

1968 (Bibl.)

O BEMBEYAZ KARANLIK

H.F.Ozansoy'a

Bugün 6 şubat 1969

Saat 2.30.

Bu öyle korkunç bir an ki!...

Sensiz tam bir yıl geçti annem:

Sensiz anneler günü; sensiz kandiller, bayramlar...

Senden boşaldıkça zehirle doldum.

Başımın tacı, gönlümün miracı annem;

Hasretin gün günden acı, annem,

dayanamaz oldum!

Ellerini istiyorum

O kemikten ellerin ki

İpek bir kumaşla kaplıydı sanki.

Bulamıyorum, öpemiyorum...

Öpmek için ayaklarına kapandım

Ağzıma toprak doldu...

Hasretin gün günden yaman oldu:

"Gel anam! Gel aman!" diyorum sana,

Gelmiyorsun!

"Gel!" demiyorsun bana,

Gelemiyorum annem!

O Bembeyaz karanlığı

Bir türlü delemiyorum, annem!

1969 (Bibl. 91)

NİYAZ

—Mevlâna'nın Yollarında—

Gene yola düşmek gerek,
Hasretin yaman, efendim.
Köz oldu sinede yürek,
Ah, duman duman, efendim.

Şüpheler bağnmda yara,
Ellerim boş, yüzüm kara,
Çağır beni ışıklara;
Mevlâna! Aman efendim.

Şaşırmışken sağı solu,
Buldum sana giden yolu,
Şimdi hep seninle dolu;
Zaman ve mekân efendim.

Her yaprakta gül nefesi,
Rüzgârlarında ney sesi,
Bu yer âşıklar kâbesi,
Aşkıma vatan, efendim.

Dalında bülbül olayım,
Yanıp yanıp kül olayım
Eşiğinde kul olayım;
Gönlüme sultan efendim!
Gönlüme sultan efendim,

Derdime derman efendim,
Sana feda can, efendim;
Mevlâna!... Aman, efendim!...

1974 (Bibl. 108)

DUMANLI DUMANLI

Sis altında karşı kıyı,
Bakar dumanlı dumanlı.
Seçtirmez aktan karayı,
Akar dumanlı dumanlı..

Hâtıralar çiçek olur,
Döner ses olur, renk olur,
Akşam vakti şimşek olur,
Çakar dumanlı dumanlı...

Karşıda hisar konuşur,
Hisârlaarda yâr konuşur.
İçte bir yâr var, konuşur,
Yakar dumanlı dumanlı...
Bakar dumanlı dumanlı....

1982 (Bibl. 92)

NEDİR BU?

'Büyük şâirimiz Yahya Kemâl'in Âziz ruhûna'

Cihan ve ben;
Evet... Artık değişmişiz birden,
Denizde o eski ışıklar, o eski çağın yok!
Nedendir bu göğsümün altında çırpınan
yorgun?
Yürek ki, anlâ mı yok,
Derdi çok, merareti çok...

1982 (Bibl. 111)

ALP-ARSLAN MARŞI

Dokuz yüzyıl ı gibi geçmiş de üzerinden,
Hâlâ bu mutlu günü duyuyoruz derinden:
İlk-Fetih günüydü bu, yer oynadı yerinden

Kars'tan bir güneş doğdu, yüce dağları açtı,
Batılı'nın gözleri bu güneşten kamaştı.

Atlanmış, pusatlanmış erleri sanki “yel” di,
Nal sesleri bir zafer marşı gibi yükseldi
şimşek şimşek hızlandı; zulmü, zulmeti deldi...

Her savaşa benzemez, bu bir “Kutsal-savaş”tı,
Ay parçası yiğitler Hak-Yolu'nda savaştı.

Arslanların sultanı, sultanların arslanı
Kılıcının ucuyla yazmıştı bu destanı,
Türk'e armağan etti şu mübarek vatani:

Adı göğe yceldi, Tann'sına yaklaştı,
Gözlerde, gnllerde Alp-Arslan bayraklaştı.

(Bib. 101)

KETENHELVACI

Karanlık sokaklarda inledi acı acı,
“Mis gibi! İpek gibi!” Diye ketenhelvacı.
Ürpererek dinledim, bu ne zengin bir sest!
Bazı coşkun bir feryat, bazı bir son nefesti.
O, neşeli sözlerle malını methederken
Sesinde en umutsuz şikâyeti duydum ben.
Şikâyetler, isyanlar... Daha neler, neler var...
Bir sayıklama gibi kırıntı dökük mısralar.
Yükseliyor aydınlık ve buğulu camlara,
Bu ses bana diyor ki: “Gece soğuk ve kara!”
“Alın, alın helvamdan... bakınız saat yarım
Ateşsiz bir odada bekliyor çocuklanm!”

Alevleri karardı çıkırdıyan sobamın,
Lambamın düğmesini çevirdi görünmez bir el,
İçime karanlıklar doluyor akın akın,
Gözlerimden taşıyor, sıcak, sıcak bir sel...

Dışarda fırtınayla boğuşan zavallı ses
Perde perde açıldı, uzaklaştı ve söndü..
Sen de, çılgın fırtına, uluyan sesini kes,
Boğuk çığlıklarınla içim mahşere döndü..

Sıcacık, yumuşacık yastıklı sedirlerde
Pahalı içkilerle dumanlanan kafalar!...
Bir dakika düşünün ve ürperin; bu yerde
Açlıktan ölenler var, soğuktan ölenler var..
Mayası göz yaşıdır içtiğiniz viskinin
Dinlediğiniz şarkı bir dulun son nefesi...
Bu hazin iniltiye siz de bir tek “ah” katın,
Dinsin artık bu sesler.. Susturun artık yeter!

Gözünüzü bağlayan kadehleri fırlatın,
Ayılın efendiler!... Ayılın Efendiler!...

(Ellerim Bomboş’tan)

GAZİ

Türk çocuğu, iyice bak ve tanı,
İstiklâl güneşi bu baştan doğdu;
Salgından kurtardı güzel vatanı,
Bütün düşmanları yurdundan kovdu.

Türk kızı! Yüksel de göklere kadar,
Altın yıldızlardan işle bir çelenk;
Aydın bahçesinden çiçekler kopar,
Gazi'nin önüne ser, ışık ve renk.

Türk oğlu, rüzgârlar olsun sana at,
Doğudan batıya müjdeler taşı,
Gazi'yi gönlünün içinde yaşat;
De ki: Zafer olsun onun yoldaşı!

Cihan tarihini süsledi adı,
Ey büyük milletim, övün ve sevin,
Bir benzeri daha yaratılmadı,
Dünyada bir tane senin "Kemal'in"!

(On Kasım Şiirleri'nden s.3)

(Bibl. 137)

B - NESİRLERİNDEN ÖRNEKLER

AĞLAYAN KAHKAHALAR

Onüç gecelik ay, sarı ve yuvarlak varlığının altın ışıklarını yıkık kubbecikler, yeşil geniş ovalar üzerine serpiyordu. Ova ve kulübeler o kadar sessiz ve güzeldi ki, bu tatlı ve ılık güzelliğin karşısında kuşlar bile baygın bir uykuya dalmışlardı, yalnız uzaklarda ormanın içinde akan derenin çağılıştından başka bir şey işitilmiyordu. Bir aralık, küçük evlerden birinin kapısı açıldı ve bütün beyazlar giyinmiş bir kadın, bir genç kız, yol boyunca uzanan çınar ağaçlarının soluk gölgeleri altında yavaş yavaş yürümeye başladı.

Şimdi ormanda idi. Birkaç adım yürüdükten sonra birden bire, dizlerinin üzerine düştü ve ölen gençlerin son iniltilerine benzeyen bir hıçkırık, kara topraklar üzerinde sürünerek inledi.

Burada ayın aydınlığı, yüce ağaçların geniş yaprakları üzerinde kırılıyor, parçalanıyor, yere kadar inmiyor idi, burası her yerden daha solgun, daha karanlık idi ve bu aydınlık gecenin bu karanlık köşesinde, o kız derin boşuk iniltiyle inliyor, inliyordu.

Aradan iki saat geçmiş, gökyüzünde ay, iyice yükselmişti, artık, orman da aydınlanıyordu. O sırada, beyaz entarili kız doğruldu. Dalların arasında yavaş yavaş süzülen ışıkların altında, yeni, taptaze bir mezar belirdi ve genç kız, o toprak yığınının kapanak, "Babacığım" dedi, "Sen sağ iken varsın diye gülerdim. Şimdi de yoksun diye gülüyorum" Ve acı, zehirli kahkahalarla güldü, güldü... (Bibl. 25)

KÜLLER

1 Teşrisani 331: Beyrut

Dışarıda dalgın bir sonbahar günü var. Son bahar!.. Bir dul kadın gibi ketûm ve sâmit hüznüyle sonbahar!...

İçime damla damla “ölüm” çöküyor. Bu soluk mavi gökte bu gümüşü ufuklarda, bu ıslak toprakta hep ölüm... Hep ölmek sonbahara ve sonbaharın ölümüne benzeyen o gizli, o acı yes'i var!

Daha ne kadar gencim!.. İşte yastığımın altındaki küçük aynayı çektim. Yüzüme bakıyorum, yüzüm ne kadar beyaz ne beyaz ve gözlerim ne kadar siyah! Vaktiyle acaba çok güzel miydim? Gözlerime baktıkça korkuyorum. Gözlerim huma dolu. Etrafları mor bir halka ile çevrilmiş. Dudaklarım ne uçuk!.. Çok mu hastayım? Ölecek miyim? Daha ne kadar da gencim!..

Ölüyorum, bu muhakkak, zaten iki buçuk seneden beri Allah'dan her gün istediğim yegane saadet “ölüm”dü. Fakat iki buçuk sene süren bir intizardan sonra kavuştuğum bu saadet de bana beklediğim huzuru vermiyor. Ben çok gencim, dünya çok güzel... Suzancığım bana dargın bunu niçin şimdiye kadar hissetmedim?.. Ablam şüphesiz bana dargın, vasiyetini yerine getirmedim. Ben ne deli bir kızım, ben ne sefil bir kızım, Yârabbi?.. Ben niçin bu günahı işledim? Onun defterlerini nasıl yanmadan yaktım?... Nasıl ben de bir damla kül olup o küllerin içine karıştım?...

İşte o yirmi defterin külleri, başımın altındaki torbanın içinde! Onlara nasıl kıydım Yârabbi?.. Onlar, Suzan'ın on beş se-

nelik hayatına mezar olmuştu; onlar on beş yaşında bir Suzan'dı! Nasıl kıydım? Nasıl kıydım?.. Şimdi ablamın yüzüne nasıl bakarım?.. Bana ne diyecek?... Zannederim ki bu küller aramızdaki havayı kaplayacak ve ben Suzan'ın yüzünü hiç göremeyeceğim! Görsem de nasıl bakarım?... Bu ne azap, ne azap, Allahım!...

Ruhumu bu azaptan kurtarmak için sonra bir çare geldi. Nâmık'ı çağırarak ona her şeyi söyleyeceğim, "Beni affet!" diye yalvaracağım... Nâmık affederse belki Suzan da affeder...

Sen, Allahım, sen de affeder misin beni?...

Naime'den Dayısına

8 Haziran 340: Beyrut

Bilmiyorum arz mı yükseldi, yoksa semavat mı topraklara indi? Dün akşamdan beri nâmütenahiyyet içindeyim. Dönüyorum, dönüyorum! Ne gece ne gündüz, ne güneş ne yıldız! Nâmütenahi sis ve nâmütenahiyyet! Nâmütenahiyyet içindeyim!...

Bana bunu niçin yazdınız?... Suzan'ı o yalnız bir defa için dünyaya inen ilahî kadını bana niçin bu kadar tanıttınız? Ve sonra... Sonra, nasıl korkmadan, onu öldürdüğünüzü itiraf ettiniz?...

Sizi asla affetmeyeceğim, Dayı, asla! Siz... lakin, yengem sizi affetmişti, değil mi?.. O halde ben de dayıcığım! Benim zavallı dayıcığım!... Mektubunuzu çabuk bekliyorum; çabuk, çabuk!

Naime

25 Haziran 340: Roma

Sevgili Naime, demek nihayet sen de beni affettin? Sen de Suzan gibi, Semra gibi, beni affettin?... O halde artık her şeyi gören ve bilen Rabbim'in mağfiretinden de ümidvar olabilirim...

"Cevabınızı bekliyorum, çabuk, çabuk!" diyorsun. Daha ne yazayım sana, çocuğum? Biliyorsun ki iki senelik mecnun hayatımı İsviçre'de sürükledikten sonra akıllı olarak memlekete döndüm. Bu iki senelik hayat, beni maddeten kurtarmıştı. Yaşayacaktım. Sevdiğim çocukları için; sevdiğim dünyada yaşayacaktım. İşte on üç senedir bu dikenli yokuşta, bu karanlık ve mesmûn havanın içinde yürüyorum. Ne bir rehber, ne bir asâ, ne de ümid veren bir pırıltı...

Bilmem Naime bu hayat, nasıl her saniyesine işkencelerle dolu bir ölüm gizliyor! Ve düşün ki ben, daha bir çok gün, bir çok ay ve belki de bir çok sene buna tahammül edeceğim. Feci; değil mi?...

Bak az kalsın, sana o kadar merak veren küllerden bahsetmeyecektim. Onları Semra'nın defterinde okudum; ama bilirim, benden de dinlemek istersin:

O gün, Semra'dan haber gelince hemen koştum. Sevinmeyi ve acımayı unutan viran kalbimde bir nokta yavaş yavaş yumuşuyor, sızlıyor gibiydi...

Semra'yı ölüm halinde buldum. Başının altında kül dolu beyaz bir torba çıkardı. Ağlayarak uzun uzun öptü. Sonra bana günahını itiraf etti:

— Beni affet, affet ağabey! Sen etmezsen Suzan da etmez! diye hıçkınıyordu.

— Peki; dedim, affediyorum, sonra, sen müsterih ol...

Zavallı çocuk, yatağın içinde yaralı bir kuş yavrusu gibi çırpındı, elimi tuttu. Anlaşılmaz bir şeyler mınıldanıyordu. Bir aralık gözlerini tavana dikti, gülümsedi, pek hafif bir sesle:

— Geliyorum, ablacığım!

Dedi ve göz kapakları yavaşça indi...

İşte o günden sonra küller, Suzan'ımın on beş senelik hayatını ihtiva eden bu kıymetli küller, bana en sevgili bir arkadaş oldu. Ben de zaten onun güneşli ve cehennemli gözlerinde yanmış bir yığın kül değil miydim?

Şimdi her gece biz, iki torba kül, başbaşa o harikulâde kadını yad ederek ağlanz...

Sevgili Naime, Allah'dan dilerim senin ömrün gözyaşına yabancı ve kahkaya arkadaş olarak geçsin.

Dayın Nâmık

(Küller s. 74-80)

SİSLİ GECELER

KADIN AFFEDER, FAKAT...

İzmir Körfezinin parlak mavi sularına yükseklerden bakan yeşil yamaçta üç beyaz yapı, büyük bir müsellesin üç başını meydana getiriyor...

Bu yapılardan küçüğü, iki katlı, geniş, rahat bir evdir; iki büyüklerden biri "9 Eylül Hastahanesi" öteki de "9 Eylül Mektebi"

Geniş müsellesin yüzü zengin, güzel - masallardaki kadar güzel - bir bahçedir; binaların arka taraflarında ise göz alabil-diğine uzayıp giden altın bağlar var...

Hastahanenin kapısında ak saçlı, ak gömlekli bir adam çıktı. Elleri arkasında, başı önünde, dalgın dalgın yürüyor...

Eve yaklaşınca durdu; yaseminler ve hanım elleriyle bütün bütüne sarılmış olan balkonda birbirine yaklaşmış üç baş var: Biri ak, biri kara, biri kumral, üç baş.

Ak gömlekli adam, yukanya seslendi:

— Nüzhet!

Balkonda kumral bir baş silkindi, şen bir çocuk sesi çınlandı:

— Gel baba, gel! Bak kim var burada!

— Ooo! Naim ne vakit geldin?...

— Biraz evvel. Yukarıya gelsene, Fikret.

— Siz gelin. Bahçe çok güzel. Zehra nerede?

— Bu suale, siyah saçlı genç kız cevap verdi.

— Annem ve Emine ablamla beraber çıktı, bir yığın da mine çiçeği götürdüler baba. Nereye gittiklerini bize söylemediler.

Doktor Fikret'in alını kırışıyor; Ömer Naim, başını önüne eğiyor, gözlerinden geçen bulutu çocuklara göstermemek için.

Bahçede beyaz örtülü bir masanın etrafında uzun iskemlelere, hasır koltuklara oturdular. Siyah ateş gözlü, ince uzun genç kızın elinde kırmızı kaplı bir kitap var.

— Baba, diyor genç kız, çok saçma bir roman okudum. Baba, dayımla bir türlü anlaşamıyoruz. Bak sana anlatayım, eminim ki sen bana hak vereceksin.

— Hiç umma, Gaye.

— Dayıcığım, lütfen, lâfa karışma... Ooh, işte annem de geldi...

İki çocuk koşup iki yandan ona sarılıyorlar... Bu uzun boy-lu, kır saçlı, fakat genç yüzlü, spor kıyafetli bir kadın. Yanın-da sarışın, ufak tefek bir kız var..

Doktor Fikret, saygı ile doğruluyor:

— Gel Zehra.

Genç kadın pek yorgun görünüyor. Yüzü soluk, göz ka-pakları kırmızı. Ömer Naim'i görünce gülümsüyor, ince elini ona uzatıyor:

— Hoş geldin Naim!

— Hoş bulduk Zehra

— Nasılsın kardeşim?

— İyi, Sen?

Genç kadın, keten bahçe iskemlesine uzanırken yine gü-lümsüyor:

— Ben de iyiyim.

Ve yanındaki koltuğu sarışın genç kıza gösteriyor:

— Otur Emine.

— İzin verirseniz ben mektebe gideyim hocam; yannki kur-tuluş bayramı şenlikleri için hazırlıklarımız daha bitmedi.

— Hele otur biraz. Mektepte benim de işlerim var. Bera-ber gideriz.

— Peki hocam.

Gaye, birden sevinçli birşey hatırlamış gibi, yerinde çırpındı:

— Ah, anneciğim, sizin daha haberiniz yok: Dayımın “Kutsal kadın” adlı tablosu. Arslulusal resim sergisinde birinciliği kazanmış!

Genç kadının göz bebekleri ışılandı:

— Kutlanm Naim!

— Sağol Zehra!

— Anne! O kadın, o kutsal kadın, ne kadar sana benziyor! Yalnız saçları kara, hem de uzun.. Değil mi anne!

Bunu Nüzhet soruyor.

Kır saçlı genç kadın, gözleri daima ışıklı, ak saçlı genç ressama bakıyor: Onun gözlerinde de ışıklar var... Ötede doktor Fikret'in yüzü karışık, dudakları kısık.

Gaye on beş yaşından umulmaz bir ince kadın sezişi ile lâkırdıyı değiştirmek lüzumunu duyarak, elindeki kırmızı kaplı kitabı ileriye uzattı:

— Dayı, hani annemle babama soracaktık?

— Soralım canım, hayhay. Fakat sen şimdiden benim “Sü-eter”i örmeğe hazırlan! Bahsi kaybedeceksin!

— Hiç de değil, dayı, asıl siz benim portremini yapmağa hazırlanın!... Anneciğim, sen bu kitabı okumuş muydun?

— O hangi kitap o, Gaye?

— “Kadın severse...”

— Ha, evet okumuştum, yavrum.

— Çok iyi, Sen, babacığım

— Ben roman okumam, kızım.

— Ne tuhaf! Baba, sen gençliğinde de hiç roman okumaz mıydın?

— Gençliğimde mi?... O kadar uzak günleri hatırlıyamiyorum kızım.

— Amma yaptın babacığım!... Neyse... Madem ki sen okumamışsın, sana mevzuu kısaca anlatacağım: Baba bu romanda genç bir kankoca var...

— Eksik söyleme, Gaye bir de çocukları..

— Evet, bir de çocukları. Fakat bu o kadar ehemmiyetli değil ki dayıcığım.

— Halbuki, bence, bütün kitapta en mühim nokta budur, küçüğüm! Neyse, devam et bakalım...

— İşte bu karı koca, önceleri birbirlerine pek uygun görünüyorlar. İkisi de iyi yürekli, iyi terbiye görmüş, okumuş yazmış insanlar.. Birbirlerini de öyle seviyorlar ki... Dinliyor musun, baba?

— Dinliyorum kızım, sözünü kesme.

— Derken, günün birinde, o iyi yürekli görünen alçak adam ne yapıyor, biliyor musun baba?... Dünyada bilemezsin!

Zehra, tatlı sesinde yürek acıtan bir alay iğnesi ile gülüyor:

— Neden bilemesin Gaye?... Baban zeki adamdır, bunu pekâlâ tahmin edebilir; değil mi doktor?... Bu iyi yürekli koca, karsının üstüne bir başka kadın sevmiş! Bunu bilmeyecek ne var ki?...

Doktor Fikret'in başı daha çok eğiliyor, yüzü perde perde soluyor... Gaye, anlattığı hikâyeye o kadar kapılmış ki ne anası ile babası arasında geçen şeyin farkında ne de babasının sararan yüzünü görüyor! O, sade anlatıyor:

— Evet, babacığım, bu kötü adam, kendisini pek çok seven, kendisine bütün canı ile bağlanmış olan güzel ve yüksek kadının üstüne... kalkıp bir başka kadın seviyor.. Anladın mı baba?

— Anladım kızım.

— Şimdi asıl can alıcı noktaya geliyorum: Kocasının bu durumu karşısında kadın ne yapmış, zannedersiniz? Yahut, daha iyisi “ne yapması lâzımdır?” diyelim.

Doktor Fikret birden canlanıyor:

— Ne yapması lâzımdır, öyle mi?... Bu kadın, erkeğini seviyor mu imiş, Gaye?

— Evet. Çok seviyordu.

— Şu halde onu affetmiştir, Gaye.

Naim bir kahkaha attı. Gaye fena halde bozuldu:

— Aşkolsun baba! Sen de mi böyle düşünüyorsun?...

Fikret'in yerine Naim cevap verdi:

— Seven kadın affeder yavrum, affeder ve unuttur! Sen daha çocuksun. Gaye, bu şeylere aklın ermez!

— Peki, anneme soralım.

Gaye, gözlerinde son bir ümit parıltısı ile anasına dönüyor:

— Anneciğim, sen ne diyorsun?..

— Seven kadın belki affeder Gaye. Evet, affedebilir. Fakat asla unutmaz!

Son cümle, kenarları çizgilenmiş yumuşak dudaklarının arasından bir ısıklık gibi çıktı!

Fikret, ölüm cezası giydiğini haber alan bir suçlu gibi, ta içinden sarsıldı; şaşkın ve muztarip, karısına bakıyor...

Fakat kadın, şimdi onun hiç farkında değilmiş gibi görünüyor. Ve kızı el çırpıyor:

— Yaşa, annem! “Asla unutmaz!” Değil mi?

Naim, sesinde bir garip duraklama ile soruyor:

— Zehra, gerçekten mi söylüyorsun yoksa Gaye’ye bahsi kazandırmak için mi?

— Gerçek diyorum Naim. Seven, sevmiş olan bir kadının gönül yarasını unutması asla mümkün değildir. Bu yara, için için yanan bir ateş gibidir. Üstünü küllenmiş görürsünüz. Fakat o ancak küllenmiştir, sönmüş değildir. Bazan bir demek çiçek, bazan bir yığın toprak mazinin kökünden kopmuş bir nefes gibi bükülü oflar, o zaman bu ateşin bütün hızı ile yanmakta ve yakmakta olduğu görülür... O, ne zaman sönecektir, bilir misiniz?

— Ne zaman, Zehra? Ne zaman?

Fikret, kısık bir sesle soruyor ve gözlerinde sonsuz bir acı ile bekliyor..

Zehra’nın güzel dudaklarında umutsuz bir bükülüş:

— Yürekteki son damla kan soğuduğu gün!

Bu cevap, Doktor Fikret’in bütün kuvvetini bir anda tüketti; birdenbire on yıl, yirmi yıl ihtiyarlamış gibi, omuzları çöküverdi...

Zehra, her zaman, herkese tatlı ve yumuşak bakan güzel gözlerinde bir siyah taş ifadesiyle bu çöküntüye bakıyor. Hayır, ne sevgi, ne acıma!..

Ayağa kalkıyor ve sesi birden eski tatlılığını, eski yumuşaklığını alıyor:

— Çocuklar ben esvap değişeyim de mektebe gidelim artık, çok işimiz var, oturulacak zaman değil... Naim, sen de bize yardım edersin değil mi? Doktor, istersen sen de gel, sana da iş buluruz!

Karşılık beklemeden yürüyor; çocuklar da arkasından gidiyorlar.

İki erkek bir zaman birbirlerine bakmağa cesaret edemedi susuyorlar. Sonra Fikret boğuk hummalı bir sesle:

— Görüyor musun Naim? Diyor. Onu nasıl çaresiz bir surette kaybetmiş olduğumu ancak on dört yıl sonra bugün anlıyorum! Bugüne kadar hep ummuş ve beklemiştim. Yıllar, yavaş yavaş onun yarasını saracak, ızdırabını dindirecek, ona herşeyi unutturacak sanıyordum! Onun gözlerinde bir gün, on beş yıl evvelki sıcak, güzel sevgiyi tekrar bulacağımı ümit ediyordum.... Halbuki hain yıllar, bilâkis, onun gönül acısını kökleştirdi... Artık herşey bitmiştir. Naim, anlıyorum. Zehra benim için artık ebediyen kaybolmuştur..

Ömer Naim, yılların değil, acıların ağartmış olduğu yumuşak saçlarını karıştırdı:

— O, senin için... Bizim için kaybolmuştur. Fikret, fakat onlar için var. -Uzaktaki büyük beyaz yapıyı işaret etti. - Onlar için, bütün kalbiyle, bütün zerreleriyle yaşıyor!

— Evet, onlar için, İzmir yolunda, İzmir kapılarında can vermiş olanların çocukları için yaşıyor; yalnız onlar için.

Bir zaman daha sustular.

Sonra Doktor Fikret, sesinde sonsuz bir acı ile söylendi:

— Seven, sevmiş olan kadın affedebilir, fakat asla unutmaz!..

(Sisli Geceler, s.139-144)

HANIM MEKTUPLARI

(Bayram Tebriği)

Sevgili Müşfik nineciğim!

Sizsiz geçen bu mübârek bayramı tebrik için bu satırlara başlarken gözlerimden yaşlar aktı. Şimdi yanınızda olmak, nurlu ellerinizi doya doya öpmek benim için ne saadet olacaktı.

Bu hasret bayramının artık ayrı geçen son bayramımız olmasını Cenâb-ı Hakk'dan dileyerek, cümlenizin ellerinden öperim efendim.

Suhendan Osman

(Bu da öyle)

Aziz ve Muhterem Bey Babacığım!

Hululiyle mümin kalblere saadet bahş olan bu mukaddes günü mâ aile tebrik ile sizin ve sevgili anneciğimin mübarek ellerinizi öperiz. Bu iftirak günlerini hayırlısıyla nihayete erdirmesini de Cenâb-ı Kibriya'dan, bu şerefli gün hürmetine niyaz etmekteyiz. Lutufkâr pederim efendim.

Zeliha Ahmed
(Hanım Mektupları, s. 32)

(Bir arkadaş mektubu)

Lamiyam!

“.....”dan gönderdiğim mektuba cevap vermedin; geleli onbeş gün olduğu halde beni hiç aramadın. Sana danılsam hakkım yok mu?

Yok değil mi Lamiacığım?... Pek alâ biliyorum ki yok. Çünkü orada adresimi -çabuk döneceğim için- sana yazmamıştım; İstanbul'a döndüğümü de ancak şimdi haber verebiliyorum. Demek bütün kabahat benim. Zaten sen ne vakit hatalı bir iş yaptın ki, Aziz Lamia?... Bütün yanlışlıkları, bütün haksızlıkları ben yaparım. Yalnız bir iyiliğim varsa o da hatamı bilmekliğimdir; ben de:

Kişi noksanını bilmek gibi irfan olmaz! diyerek teselli buluyorum ne dersiniz?...

Eee, daha nasılsın bakalım Lamiacığım? Çocukların nasıllar? Onları galiba senden çok göreceğim geldi. Haylaz çocukları hırpalaya hırpalaya öpmek istiyorum. Canlarını acıtınca elimden kapmayacağına söz verirsen geleceğim.

Fazla başını ağrıtmayayım. Seni ve kızlarını çok öperim. Sevgili yazılarını bekliyorum. Biricik dostum benim!

Handan Ali

(Cevap)

Sevgili Handan!

Bursa'dan gönderdiğin mektubu pek büyük bir sevinçle almış, fakat -senin de tahmin ettiğin gibi- adres vermediğin

için cevap yazamamıştım. İstanbul'a döndüğünden de haberrim yoktu. Seni aramalı, geldiğini zamanında haber almalıydım. Ve şüphesiz böyle yapacaktım. Fakat küçük kızımın bu aralık atlattığı hastalık beni şaşırttı; ve her gün seni düşündüğüm halde, gelip aramaklığıma mani oldu.

Hamdolsun çocuk şimdi iyidir. Gelsin de hırpalasın diye seni bekliyor! Peşinen söz veriyorum. İstediğin kadar öp, hırpala, ağlat hiç ses çıkarmayacağım! Tek sen gel!

Çocukları her akşam banyoya götürüyorum. Deniz bu günlerde pek güzel. Zaten, biliyorsun ya, dünyada çılgınca, biraz korku ve bir çok da ihtirasla sevdiğim yegane şey denizdir... İnsanlara, hayvanlara, çiçeklere karşı duyduğum muhabbete bilmiyorum neden, daima bir parçacık merhamet kazanıyor: Halbuki deniz... Kudretli ve layemut deniz!... Ona acı-mak için hiç bir sebep yok: Ne insanlar gibi bin bir ızdırapla yıkılıp haraboluyor; ne de çiçekler gibi mevsimden mevsime solmağa mahkum!...

Küçük huysuzlanıyor. İki çocuğu varken insan böyle boş şeylerle meşgul olmamalı, değil mi Handan?.. Gözlerini öperim. Seninle konuşmağa ne kadar ihtiyacım var!

Lamia Malik
(Hanım Mektupları, s.37-39)

(İçli ve dertli bir mektup)

Ablacığım!

Sana iki gün evvel, buraya muvasalatımı meşur bir mektup göndermiştim. Şimdi bilmem niçin içimde sana yazmak arzusu maniaları aşan bir dalga gibi kabardı. Hemen yazı ma-

samın -evet yazı masamın, dayızademin odasını bana ikrâmet-
tikleri için, yazıya, okumaya dair her istediğim şeyi burada
bulabiliyorum- başına otururum. Birşey söylesem inanır mı-
sın Abla? Belki biraz garip fakat hakikat: Seni özledim; bu dört-
günün içinde seni dört ay görmemiş kadar özledim! Seyahat
bana, beklediğim şifayı veremedi. Zaten bu boş bir ümitti:

Madem ki başımı omuzlarımin üstünde gönderiyordum;
ve madem ki bütün ızdıraplar, bütün düşünceler bu saygısız
başın içindeydi; memleket değiştirmenin yegane faidesi ola-
bilirdi?...

Mamafih, burası çok güzel bir memleket, Abla. Sabah,
baygın yeşil gözlerini henüz açarken ben de uyanıyorum. Gü-
nüm renkli dağlara dayana dayana bir kalkışı var ki pek ömür!
Seyrine doyulmuyor...

Kahvaltı ederken., dayızadelerimle çene çalıyor. Sonra ba-
zen musikî, bazen de yengemle gezinti yapıyoruz. Türbeler,
çeşmeler beldesini geziyoruz. Abla, sokakta gözlerim evliya
lar, padişahlar arıyor. Çok şükür ki burada şapka yok. Fakat
fesi ve kalpağı bile çok defa yadırgıyorum. Daha eski millî şeyler
görmek istiyorum. Belki her sokak başında karşımıza çıkan
yeşil parmaklı türbelerle, zarif sultan medfenleri bu acib ve güzel
ihtiyacı havaya dağıtıyor.

Öğle yemeğinden sonra ekseriye odama çekiliyorum. O
zaman yalnızlığımın ve sükunun içinden birer birer, bütün es-
ki çehreler çıkıyor. Eski çehreler, eski hatıralar... Bunları kar-
şımdan silecek bir ses, bir çocuk kahkahası bekliyorum. Fa-
kat her tarafta yalnız sükut hücum ediyor. Ve ihtiyar saatim
yüzünden dakikalar damla damla inen gözyaşları gibi dökü-
lüyor. O kadar ağır ve o kadar ızdırab-aver!.. Sonra.. -Ama
ne kadar sonra bilmiyorum. Belki bir saat, belki bir asır.. Ma-

dem ki zaman dedikleri şey, insanların hissiyatıyla ölçülüyor. Başkalarının dakika dedikleri müddete ben pekalâ asır diye bilirim!- Bu insafsız sükutün içinde, gurubun bir kahkahası, kurtarıcı bir rüzgar gibi esiyor. Ve karşımda gülen ve ağlayan es-ki hatıraları silip götürüyor....

Akşamın gelişini de çok defa yalnız karşılıyorum. Tıpkı bozuk bir lambadan dağılan isler gibi karanlık, odamın her tarafını siyaha boyuyor. Önce yazıhanemin, kütüphanenin aletleri ve köşeleri... ve sonra bütün oda ve bütün dünya mukadder bir matem gibi topraktan semaya fışkıran bu islerle kararıyor. O zaman çok sevdiğim bir şiirin iki mısraını kendi kendime tekrarlıyorum:

.... dönersin, bilirim, fakat yuvana,
Arza karanlıklar indiği zaman!...

Ve gülüyorum... Hatta bazen, kahkahalarla gülüyorum.. Çok tuhaf bir şiir, çok tuhaf Abla. Sen öyle bulmuyor musun?

Yengem çağırıyor, sokağa gidecekmişiz. Artık kalkayım. Bana mektup yaz emi Abla?...

Belkıs

(Cevab)

Belkıs!

Pür-şîr mektubunu aldım. Her halde tahmin edersin ki sayısını bilemeyecek kadar çok okudum. Bana böyle uzun ve güzel bir mektub yazdığın için çok teşekkür ederim, küçük sevgili! "Türebeler ve çeşmeler beldestini" görmek arzusu şimdi ben-

de o kadar kuvvetli ki... Mümkün olursa ben de, bu hafta içinde geleceğim, ne dersin geleyim mi?..

İstanbul'da yeni bir şey yok. Her şey, senin bıraktığın gibi. Yalnız gözlerimizde senin hasretinin işlediği ince siyah bir gölge var. Ve bu tabii manzaralara da sirâyet ediyor.

Dün gece Ada'da büyük bir müsâmere vardı. Gittim. Sensiz tadı olmaz ki... Hiç de gelmekten bahsetmiyorsun. Niyetin yok galiba?... Sana bir çok şeyler yazmak istiyorum; fakat yazamıyorum. Affet Bilirsin ki benim kalemim seninki gibi mûtfî değildir. Hınzır öyle bir isyan ediyor, "yürümem!" diye öyle bir dayanıyor ki...

Sen bana yaz, sevgili çocuk, güzel yazılarını seviyorum ve onları bekliyorum.

Semiha Mesûd

(Hanım Mektupları, s.53-56)

İLK ÇİZGİ

-Kardeşime:-

Yıldızlı gökler, coşkun denizler ve taze yapraklar.. bütün bu güzel şeyleri birbirine karıştırınız ve iki büyük damla halinde, onun nilüfer cehresi üstüne, onun bir manolya yaprağı kadar beyaz ve yumuşak alını altına koyunuz: İşte Hava'nın gözleri!...

Onun yanaklarında şafakların bakır pembeliği, dudaklarında kızıl bir karanfilin esrarlı güzelliği var. Ve onbeş günlük ayın halesi, başında sihirli bir taç gibi parlıyor: Hava! İnce, uzun, beyaz ve yumuşak, Hava!..

Buluttan ve ışıktan yaratılmış gibi dalgalanan narin vücu-
duyla erkeğinin koluna asılmış; dudaklarında en güzel kadın
gülüşüyle, gözlerinde en itimatkâr çocuk bakışıyla ona soku-
luyor, sokuluyor...

Erkeği: Bu, bir arslan boyundan daha yüksek boyu, ge-
niş, lekesiz, güzel alnıyla kuvvetin ve mertliğin bir timsali!

Bir kolunu, nasıl müşfik, koruyucu bir tavırla kadınına sar-
mış... Fakat uzun kirpikli gözlerinde ne müphem bir bakış var!
Gözleri, küllenmiş bir kor gibi için için yanıyor ve bakışları sis-
li! Nedir bu bakışın manası? Nedir?... bu?... Mevsim bahar:
Denizler ve gökler Hava'nın gözleri kadar parlak, Hava'nın
gözleri gibi engin ve güzel! Henüz ızdırabın zehrini ve hicra-
nın merhametini taşımamış genç bir dünya üstünde, tabiatın
canlı ve gürbüz güzelliği ortasında bu çift, öyle mesut, öyle
mesut ki...

— Bak, kadını, sana güzel sesli bir arkadaş! Bu bülbülü
senin için aldım, senin için, göğsümün üstünde, kalbimdeki
kanın ateşi ile besledim!..

Gözleri yıldızlı kadın, erkeğine gülümsedi:

— Benim için mi?... Teşekkür ederim... Mamafih.. Ben
bir kanaryayı tercih ederdim.

— Kanarya mı istiyorsun?... Peki.... bekle küçüğüm!
şimdi...

Kadın, kafese konmuş bir kuş gibi, birden çırpındı:

— Hayır, hayır! Beklemek istemem, yalnız kalmak iste-
mem ben!

Fakat o dinlemiyordu:

— Bekle, bekle! Madem ki sen kanarya istedin!

— İstemem diyorum:

— Hayır, şimdi, şimdi. İstediğini getireceğim... Sen otur şu kayanın üstüne, sakın kımıldama, emi canım? Bak, aşağı-sı uçurum!

Kadın, uçuruma dehşetle baktı ve inledi:

— Yalnız kalmak istemem!... Beklemek istemem!

Erkek, bu iniltiyi duymadı galiba. Onda sabit bir fikir: Kanarya!...

— Madem ki kanarya istedin, madem ki bülbülü beğenmedin... Kanarya getireceğim sana! Ve gitti.

Karanfil dudaklı kadın, uçurumun başında yapıyalnız kaldı.

Evvela, biraz canı sıkılıyordu, sonra korkmaya başladı. Uçurumun derinliklerinden yukarıya doğru demet demet gölge yükseliyordu; semanın muhteşem kızıl gölü, ufukta yangınlar tutuşturarak, yavaş yavaş denize iniyordu...

Yaprak gözlü genç kadın “akşam!” diye düşündü ve iliklerine kadar titredi.

Uçurum karardıkça karardı; gündüz de ince ince karanlık yağmaya başladı...

Uzaklardan vahşi hayvan sesleri geliyor ve yüksek kayalar bu sesleri tekrar uzaklara gönderiyor...

Gökte ay ve yıldızlar yandıkça, mehtap saçlı genç kadının gözlerindeki ışıklar birer birer sönüyor: Hava sıkılıyor ve korkuyor! Oh..... Hava öyle korkuyor ki!.... Müphem bakışlı sevgili gözler nerededir?... Nerde kaldı?....

— Geldim kadını, istediğini getirdim; bak, istediğinden daha güzel; değil mi?...

Erkeğin parmakları arasında altından ve güneşten yaratılmış kadar güzel bir kanarya vardı ve müphem bakışlı gözlerinde en sevinçli gülüşü!

Fakat kadın, dönüp ona bakmadı bile. Kırılmış ve bezmiş bir sesle:

— Akşam oldu, dedi, akşama kadar, uçurumun başında, yapıyınız, seni bekledim!

Bu kırgın, bu yorgun güzel ses, erkeği ürpertti; o kadar fedakârlıkla elde edilen kanaryayı parmaklarından bırakta ve genç kadının çenesini tutarak bir nilüfer kadar beyaz ve şeffaf küçük yüzü kendine kaldırdı:

Müthiş!...

Gözlerinde bütün yıldızlar soğumuştı; genç kadın, artık, berrak çocuk gözleriyle erkeğine gülmüyordu.

Bu güzel gözlere akşam karanlığı mı doğdu?... Ve... Ah... Bu daha müthiş... Bu çok müthiş:

Hava'nın manolya yaprağı gibi düz ve temiz alnında uzun, derin bir çizgi var: İlk çizgi!

Erkeğin müphem bakışlı gözleri büsbütün bulutlandı:

— Nen var kadını? Ne oldu sana?... Alnında bu çizgi nedir? Bunu kim çizdi?...

Karanfil dudaklar büküldü:

— Sen!.... Akşama kadar burada, yapıyınız, seni bekledim!...

Erkek şaşırdı. “Nankör!” diye düşündü: “Ben, onun karnyası peşinde koşuyordum!”

Mamafih, kadının hakkı vardı:

Onun düz, beyaz ve temiz alnına ilk ızdırap çizgisini erkeğinin hoyrat elleri çizdi!

Kânun-ı sâni, 1928
(Bib. 70)

BAL GİBİ İSİM TAMLAMASI!

O sene birinci sınıfın (x) şubesi korkunç bir sınıftı.

Ben, ömrümde, bu kadar kabiliyetsiz çocukların bir araya toplandığı bir sınıf daha görmemiştim. Çoğu “İki senelik, olduğu halde, sanki özellikle öğrenmemek kararıyla elbirliği etmiş gibi, iki satır okuyamıyorlar, bir satır yazamıyorlardı. Hele “dilbilgisi” dersinde “dehşet”tiler!...

Sınıfa girerken tüylerim diken diken oluyordu!...

“Çocuk milleti”ni kayıtsız, şartsız seven bir öğretmen olduğum halde, çocuğa pek az benzeyen bu çocuklar karşısında âdeta kişiliğimi kaybediyor, bambaşka bir insan oluyordum. Belki de bunun için onlara birşey öğretemiyordum. Öteki şubede başan yüzde seksen beş olduğu halde, bu şubede ikinci dönem sonuna kadar yüzde otuz bile değildi. Gerçi bunları öbürlerinden bir buçuk ay kadar sonra almıştım amma bu derece geri kalmak için şüphesiz bu bir sebep değildi.

Hem onlar, her derste geriydiler; bazı arkadaşlar; hepsinin sınıfta kalacağını bile söylüyorlardı. Öteki şubede

“tembelce” saydıklarımız ayarındaki talebeleri bu şubede iftihar listesine yazıyorduk!

Küçük Mehmet Yakup da işte bunlardan biriydi. Hemen hemen babası yerindeki kocaman adamların yanbaşıda bir nokta kadar küçükcük, yırtık gömleği, yamaları kopuk elbiseleriyle cin gibi otururdu. Pırıl pırıl ve fırl fırl dönen küçük, yuvarlak gözleri vardı. Onu, içimden, pek sevimli bir fındık faresine benzetirdim.

Benden müthiş korkuyordu. Niçin?... Bilmiyorum... Kendisine bir fiske vurmuş değildim; böyle olduğu halde, herhangi bir sebeple sırasına yaklaşısam kıpkırmızı kesilir, küçük ellerini —ipi çekilen bir kukla gibi— çabucak kaldırıp başına siper ederdi. Bu hali bir yandan içimi acıtır, bir yandan da bilmem niçin, hoşuma giderdi. Bazen de öfkelenirdim...

Aylar ve aylar geçtiği halde, isimle sıfatı bir türlü birbirinden ayıramayan; zamire fiil, fiile bağ diyen; okuduğunu anlamayan, kazara anladığını da asla anlatamayan bu acayip sınıftan bıkmış usanmıştım.

Üçüncü dönem başında bütün umudumun, bütün çalışma gücümün tükenmiş olduğunu gördüm.

İçimdeki, onları yetiştirme hırsıyla birlikte öfkelerim de sönmüştü. Onların öğrenmemek inadı karşısında kendimi kaybederek kızıp köpürmekten, bağınıp çağırmaktan birdenbire vazgeçtim...

Ben yenilmiştim. Bu acı gerçeği kabul ediyordum...

Bu sıralarda çarşamba gününün ikinci saati boş kalan bitişik sınıftan beş on öğrenci o saati geçirmek üzere benden izin aldılar. Hepsi de zeki, uyanık, sevimli çocuklardı.

İçlerinde Rıfki Ezici adında biri vardı ki gülünç olaylar karşısında kendini hiç tutamaz; beyaz, şişman yumruklarını ağzına tıkayarak, kıkır kıkır gülerdi. Onu bu huyundan bir türlü vazgeçirememiştim.

Bizim meşhur (x) şubesinde derse kalkan her öğrenci Rıfki'yi gülmekten katılacak cevaplar veriyordu. Zavallı çocuk, makaraları koyvermemek için iki yumruğuyla ağzına basıyordu ve gelincik gibi kızaran yanaklarına gözlerinden yaş akıyordu...

Ben, hiç kızmadan, (x) lilere:

— Görüyorsunuz ya, dedim, onlar da sizin sınıfınızda, sizin yaşınızda — hattâ birçoğu sizden pek küçük— çocuklar. Hep aynı ilin çocuklarısınız ve aynı öğretmenlerden ders okuyorsunuz. Böyle olduğu halde, işte, onlara alay konusu olacak kadar onlardan gerisiniz. Bu ağlanacak bir haldir!

O zaman küçük Mehmet, avuçlarını çaresizlikle açarak başını salladı. Bu hareketi elinde olmadan yapmıştı....

— Ne o?...

Dedim. Kıpırmızı kesildi; gözlerini kırıştırdı. Israr ettim:

— Söyle, söyle! Haydi!

Birden cesaretle:

— Vallah ben çalışıyem öğretmen, dedi. Çalışıyem ama...

Güldüm, başını okşadım:

— Çalış! Daha çok çalış!

— Yedi bekliyorum, yedi!...

— Olsun. Sen altılık bil, ben sana yedi vereceğim.

— Galhan'da (kalktığım vakit) unudiyem!

- Unutmazsın, iyice çalışırsan unutmazsın!
- Şaşıriyem, öğretmen!
- Şaşırmazsın canım! Ne var şaşıracak? Ben yabancı mıyım?... Bak, gelecek derse seni tahtaya kaldıracığım, bilmezsen de kızmayacağım, amma bilersen yediği aldın gitti!
- Dorgu mu diyisen?...
- Elbette doğru söylüyorum. Öğretmen yalan söyler mi? Haftaya bugün! Anladın mı?... Sana koca bir hafta müsaade!...

Küçük, parlak gözlerindeki minnet ve umut ifadesi o kadar kuvvetliydi ki benim kalbimi de bir mutluluk rüzgân ile doldurdu.

Ve nihayet o gün geldi.

O önemli gün geldi, çattı!

Mehmet Yakut için bu, bir onur meselesinden de fazla birşey, âdeta bir hayat memmat meselesiydi! Bunu anlamak için yüzçeğinize bir bakmak yeterdi.

Bu gibi işlerle zerre kadar ilgilenmeyen sınıfı da nedense bu konu meraklandırmıştı. Hepsinde olağanüstü bir coşkunluk vardı ve herkesin gözü “küçük”te idi. Zavallı yavrucuğum büsbütün sıkılıyor, sahici yakutlar gibi kıpkırmızı kesiliyordu...

Çok neş’eli göründüm:

— Bakayım, küçüğüm! Ooo!... Bu gözler bana meydan okuyorlar! —Oysa küçük, gözlerini korkuyla kırpıştırıyordu!— Bu gözler: “Ne sorarsan sor, hepsini biliyoruz!” diyorlar.... Mademki öyledir, ben de inadıma kolay şeyler soracağım. Aç bakalım şu kitabı, istediğin yerden oku!

— Sen ne yandan dersin o yandan ohuyam, öğretmen!

— Oku işte çocuğum, neresini çok seviyorsan, orasını oku!

Okudu ve anladı:

Bundan evvelki derslerle ölçülemeyecek kadar iyiydi.

— İyi, dedim, mükemmel!... Gördün mü bak, çalışınca ne güzel oluyor! Hele biraz da tahta başına geç bakalım!

Tahtaya, idam sehpasına bakan bir mahkûm gibi baktı. O zaman benim kafamın içinde de bir şimşek parladı: Demek onları asıl korkutan bu, “tahtabaşı” faslıydı.

Bu korkuyu şüphe yok ki benim yanlış tutumum uyardırmış olacaktı. Bunu zamanında anlamış olsaydım, dilbilgisini onlara tahtasız öğretmenin yolunu arar bulurdum. Fakat ne yazık ki çok geç kalmıştım...

Mehmet Yakut, bir nar tanesi gibi küçük ve kırmızı, tahta başına geçti.

— Yaz, küçüğüm: “Ahmet’in arkadaşı yaramaz bir çocuktur. Fakat Ahmet uslu oturur.”

Mehmet Yakut, tahta başında bir sevinç dalgasına tutulmuş gibi iki tarafa sallandı. Hepsini bildiği anlaşıyordu. Telâşından dili dolaşarak başladı:

— Ahmet, isim. Özel isim, madde ismi. Arkadaş: İsim, cins ismi, madde ismi, Ahmet’in arkadaşı: Bal gibi isim tamlaması!

— Efendim?!...

— Bal gibi isim tamlaması.

— O da ne demek?...

Mehmet duraladı:

— Kitap yazıyor efendim.

— Hangi kitap, oğlum?

— Kitap değil efendim, defter. Senin yazdığının müsvedde defteri.

— Getir bakayım, nerde?

Sırasının üzerinde duran sarı yapraklı müsvedde defterini kaptı, sahifelerini karıştırdı, yarım dakika geçmeden aradığını buldu, muzaffer bir tavırla bana gösterdi.

Sahifenin ortasında şu cümleler yazılıydı:

“Hasan’ın babası fakir, fakat namuslu, değerli bir adamdı.” Hasan’ın babası: Bal gibi isim tamlaması Fakir....

Birden şaşalamıştım, fakat sonra işi hemen anladım ve sınıf ortasında, okul hayatımın ilk büyük kahkahasını attım!

Mesele şuydu:

Bazen hoşuma giden, bazen de sinirime dokunan bir mısra veya bir deyim dilime dolandır ve artık günlerce, haftalarca kendimi ondan kurtaramam.

Bir arada bu, “bal gibi” deyimine takılmıştım. Daha önce duymamış mıydım bilmem, birdenbire kendimi bu iki kelimeye fena halde kapılmış buldum. Sıralı sırasız, münasebetli münasebetsiz, hep bunu söylüyordum. Bu iki kelime sınıfa bile benimle beraber girip çıkıyordu.

İşte bu günlerden birinde “Hasan’ın babası”nın isim tamlaması olduğunu bilmiyen bir çocuğa sinirlenmiş:

— Hasan’ın... babası!... bunu bilmeyecek ne var?... Bal gibi isim tamlaması işte!...

Diye bağırıyordum.

Demek Mehmetçik de bunu ağızından çıktığı gibi yazmış, öylece bellemişti.

Ben “gülme nöbeti”ne tutulmuş gibi gülerken o, şaşkın şaşkın bana ve çevresine bakınıyor, dört yandan imdat bekliyordu.

Gülmem bitince, ona “bal gibi”yi nasıl anlatacağımı düşünmeğe başladım. Bir hayli güçtü. Nihayet:

— Yavrum, dedim, bal gibi demek... Besbelli “meydanda” demek... Fakat bu deyim kullanmamak daha doğru. Kibar bir deyim değil... Ben nasılsa söylemişim, hatâ etmişim.. anladın mı?

Bunları sıkıla sıkıla söylerken, sınıf içinde ağızımızdan çıkacak her kelimeyi titizlikle seçmek gereğini bir kere daha anlamış bulunuyorum...

Mehmet Yakut’a beklediği notu verdim...

Sınıfa da o günden sonra — ne oldu, nasıl oldu bilmiyorum — bir gayret geldi. Afsunlanmış gibi çalışmağa başladılar ve dönem sonunda başarı nisbeti yüzde elliye çıkabildi...

Her yıl bu şube gibi bir sınıf okutmak zorunda olaydım, muhakkak ki bu meslekte bu yaşa gelemezdim ve öyle sanıyorum ki Mehmet Yakut ile daha bir kaç talebe bu sınıfta bulunmasalardı, ötekileri yedi ay okutmak gücünü kendimde bulamayacaktım!

İyi öğrenci, aldığıının hiç olmazsa yüzde ellisini verebilen, zeki ve çalışkan öğrenci öğretmen için sonsuz bir güç hazinesi ve bir mutluluk kaynağıdır.

Fakat bunun aksi...

Evet, bunun aksi de o oranda korkunç bir felâket!...

(Benim Küçük Dostlarım s.82-89)

BÜYÜKADA'DA TATİL

Müdürümden aldığım bir mektup üzerine, Ada tatilini yanında bırakıp Edirne'ye döndüm.

Trakya öğretmenlerinden kurulu 25 kişilik bir heyet; -mesleki incelemelerde bulunmak üzere- Bulgaristan'a gidecekti. Listenin başlarında benim adım da vardı.

Bizim okuldan Müdür Remzi Bey, Hulûsi Ağabey, Hacer Kemal.. O yıl mezunlarımızdan Nimet; Edirne İlkokulu öğretmenlerinden Mediha, Zeynep, Süreyya ve merkezden, ilçelerden daha bir 10-12 öğretmen...

Biz müdürümle ben, okulu Sakallı Avni Bey arkadaşımıza emanet edip, rahat kalple, yola çıkmıştık.

Halbuki kayıtlar başlamıştı ve mektepte yapılması lâzım daha birçok iş vardı. Şimdi düşünüyorum da o günlerde müdür ile muavinin, beraberce okulu terk etmeleri olacak şey değildi. Hadi ben; çok genç, idarecilikte de pek acemi tecrübesiz bir kimseydim, ya müdürüm?... O meslekte pişmiş, ağırbaşlı, tecrübeli müdüre yaraşır mıydı bu?..

Yaraşsın, yaraşmasın, olmuştu bir kere. Ve ben, o zaman bu sorumluluğu hiç duymuyordum! Ne olacaktı, ne olabilirdi ki?... İşte koskoca Sorbon mezunu, saçlı sakallı arkadaşımız bu yükü üstüne almıştı ya? Şimdilik bize düşen vazife, bir an önce sevgili Tuna'ya varıp:

Biz yirmi beş Türk genci Tuna'nın kollarında
Ömrün hazin ve mutlu bir gününü yaşadık.

Ataların gününü ve ününü yaşadık!
diye şiirler söylemek, bol bol heyecanlanmaktır.

Ve biz önemli görevi (!) elimizden geldiğince yerine getirmekte kusur etmedik!...

Bulgaristan'da Allah için pek güzel karşılanıyor, pek iyi ağırlanıyorduk. Hele Türk çoğunluğu olan şehirlerde, meselâ Plevne'de bizi otele bırakmışlardı. Türk geleneklerine tıpatıp uygun, misk gibi sabun kokan, lavanta çiçeği kokan, beyaz elişleriyle süslü sedirli odalarda, üstüste serilmiş kaba döşeklerde misafir ediliyorduk. Ne kadar candandılar ve bizden diler! Bizden ne kelime? Bizdiler. Kendi evimde kendimi hiç bir zaman, o evlerde olduğumdan daha rahat hissetmemişimdir. Var olsunlar, nur olsunlar!...

Plevne, İstanbul gibi, Edirne, Bursa gibi, bir "Minareler Şehri"dir. Ne tatlı, ne muhteşem, ne mânalı bir görünüştür o, hey!... O günkü ruh hâletine göre insan nelere, benzetmez o güzelim minareleri!

Oralarda -Bulgaristan'ın çeşitli şehir ve kasabalarında- tanımış olduğum kıymetli Türk analarını, kıymetli bacıları, kardeşleri, kızanları, ne yazık ki adları ile bir bir hatırlamıyorum. O zaman ki hatıra defterim de kaybolanlar arasında.

"Bir öğretmen Ahmet Sefa Bey vardı, diyorum, ne candan, ne şen bir kardeşti!."

"Bir avukat Besim Bey vardı, diyorum, ne kibar, ne şair bir arkadaşı!" Ve daha daha birçokları.. Bir çok güzel yerler, güzel manzaralar, güzel sohbetler.. Ve güzel şehirden zehir gibi bir hatıra! Bir hatıra ki, bir "Hançer" diyebilirsiniz; 47 yıldır hiç küllenmeyen ve zaman zaman beni ilkgünkü kadar etkileyen, ağlatan bir hatıra.

O sabah Bulgar dostlarımız bizi kahvaltıdan alıp şehiri gezdirmeye çıkarmışlardı. "Gazi Osman Paşa Müzesi'ne gidelim" dediler. Gittik.

Bahçe kapısından içeriye girince çiçekli tarhlar ortasında bir yüksek kaide üstünde bir heykel gözümüze battı. Bu tunç heykel yere yıkılmış birinin göğsüne çizmesiyle basmış bir Bulgar askerini gösteriyordu.

Görmemezlikten gelip geçtik. Birkaç basamak merdiven çıktıktan sonra solda, naftalin kokulu bir odaya soktular bizi; vitrinleri gösterip izahat vermeğe başladılar:

— Gazi Osman Paşa'nın teslim olduğu zaman üstünde bulunan elbise.

— Gazi Osman Paşa'nın çizmeleri.

— Gazi Osman Paşa'nın kılıcı...

— Gazi Osman.

— Gazi..

Ayaklarımın altında yer fınl fınl dönüyor; tavan tepeme inip inip kalkıyordu. Ve ben, ömrümde ilk defa -son da oldu çok şükür- kendimi kaybetmekte olduğumu hissettim, yere yığılıverdim.

Arkadaşlar kollarıma mı girdiler, beni kucaklayıp mı götürdüler, pek bilmiyorum.. Tezelden bir de hekim bulup getirmişler, beni bir şezlonga uzatmışlar. Anlaşılan Bulgar komşularımız da pek telâşlanmışlar.. Gözlerimi açmadan önce, kulaklarımda sesler yankılandı; Hacer Kemâl:

— Naftalin, diyordu, naftalin pek dokunur Halide Nusret'e. Hep böyle fenalaşır.

Öteki arkadaşlar da hararetle onu tasdik ediyorlardı:

— Öyle olur hep...

— Naftalin pek dokunur...

Bu lâflar herhalde, bu topraklara ayak bastığımız ilk günden beri bize büyük bir yakınlık gösteren eski vatandaşlarımız alınmasınlar, kuşkulansınlar diye uyduruyorlardı...

Gerçekten de ilk günden beri, ırkdaşlarımızdan başka Bulgar komşularımızdan da büyük bir konukseverlik görmekte idik. Benim beyaz pike tayyörümün içine bayrak alı bir buluz giymeme bile dikkat etmişler: "Türk şairesi Halide Nusret Hanım memleketimize Türk bayrağı gibi geldi!" diye gazetelerine manşet bile atmışlardı.

Bizi her gün ziyafetten ziyafete ötürüyorlar; sokak, sokak, okul okul, köy köy, gezdiriyorlardı ve her vesile ile üç, beş kişi nutuk atıyordu. Şimdi öyle midir bilmem, ama o zamanlar Bulgarlar söylemeğe pek meraklı, pek hevesli idiler.

Bir gün de Tuna üzerinde bir küçük gemi içinde bir aca-yip, unutulmaz gezinti yaptık.

Vaktiyle, dedelerimiz burdan geçmişlerdi:

"Bin atlı akınlarda çocuklar gibi şen" diler. Tuna'dan kafilelerle geçmişlerdi. Ve o gün "Bin atlı, dev gibi bir orduyu" yenmişti; O hızla "Yerden yedi kat arşa kanatlanmışlardı"

Asırlar sonra biz, ONLAR'ın zavallı torunları, bir uydurma gemide, komşularımızla söyleşe, gülüşe, Tuna'dan geçiyorduk! Söyleşe gülüşe, evet. Ama içimiz? Nasıl coşup taşıyordu!

Beynim "O mâzi" ile nasıl çatlarcasına dolu idi; Allah'la ben bilirim!

Yıllarca sonra toparlayıp neşrettiğim şu mısralar, o gün coşkun gönlümde sıralanmış, mustarip kafama çakılmışlardı.

Tuna Mavi: Gökler gibi
Bir ufuktan bir ufka eser gibi
Koşuyor.. Koşuyor Tuna:
Coşuyor Tuna.

Tuna Yeşil: Bahar gibi.
Bir ufuktan bir ufka rüzgâr gibi.
Akıyor... Zorlu akıyor Tuna
Tuna kızıl: Kan gibi
Duygulu bir insan gibi
Yanıyor. İçinden yanıyor Tuna

Anıyor Tuna.
Eski güzel günleri hıçkırarak.
Tuna ak, Tuna berrak,
Benim göz yaşım gibi!
Tuna dertli, bugün hummalı başım gibi.
Dalgalarda köpükleniyor ak.
Kısrakların yeleleri...
İçimde bir yıldız, bir hız.
İçimde çırpıntılar var.
İçimde gür bir ses haykırıyor;
İleri.

Bu seyahatte en çok dikkatimi çeken ve beni çok imrendirmiş olan şey; Bulgaristan'da üniversite mezunu ve üniversite talebesi gençlerin; ilkokul -cimnaz- özellikle "Köy okulu" öğretmenliğine gönüllü olmaları idi. Bunlar, ateşli, idealist gençlerdi. Tatil dolayısıyla boş olan okulları bize gezdirirken konuşurlar, bazan içlerini dökerlerdi. Hele bir yerde kara kuru bir üniversiteli kız vardı ki, öğretmenlerinden olduğu köy okulunu bize gezdirirken "eskiler"den yana yana şikâyet et-

mişti. Az ötede, bizimkilerle tatlı bir sohbe dalmış olan yaşlıca bir öğretmeni hınçla göstererek:

— Bunlar öyle canavar insanlardır ki, zavallı küçük öğrencileri kıyasıya döverler diyordu. Elinden gelse, kendinden bir evvelki nesli toptan kül edecekti; onlara o kadar kızgındı. Onlara ne derece borçlu olduğunu düşünmek, aklının ucundan bile geçmiyordu!

(Bir Devrin Romanı, s.244-253)

HACI BAYRAM-I VELİ

ve

Oğüstüs Mabedi

Araba, Gazi Osman Paşa'dan inip Kuğulu Parkı geçtikten sonra, Kavaklıdere'den sağa büküldü. Atatürk Bulvarında ilerlemeğe başladı. Büyükanne:

— İstiklâl Savaşı yıllarında dedi, buralar hep kırdı. Birbirinden uzak; 30-40 dönüm bağlar, bahçeler içinde, bir arkadaşımızın “Kınalı Köşkler” dediği bol bol kırmızı çizgilerle süslü ahşap evler vardı.

— Şimdi bu bulvar, Çankaya'ya kadar hep, kocaman kocaman apartmanlarla, yabancı elçiliklerle dolu. Büyükanne ciğim.

— Evet Nazlım, son yıllar içinde büsbütün güzelleşmiş zenginleşmiş Ankara'mız.

Araba; Bakanlıklar'ı, Kızılay'ı, Hürriyet Meydanı'nı, Sağlık Bakanlığı'nı, Lozan Meydanı'nı geçip, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ne yaklaşırken Büyükanne şoföre:

— Yavaşla oğlum, dedikten sonra küçüklere hitap etti:

— Fakültenin üstündeki yazıyı okuyun!

Ali hemen, ezbere söyledi:

— “Hayatta en hakiki mürşit ilimdir.”

— Mürşit ne demek Büyükanne?

— Doğru yolu gösteren demek Selim, kim söylemiş bu güzel sözü?

Çocuklar bir ağızdan:

— Ata’mız! dediler.

— Aferin!...

Emine merakla sordu:

— Bu kocaman beyaz adam, Atatürk değil... Kim bu acaba?

— Büyük Türk Mimarı Koca Sinan.

— A, evet tanıyorum, İstanbul’daki Süleymaniye camisini yapan mimar değil mi?... Geçen gün radyoda ondan bahsettiler. Babam bize dinletti. Babam, Selim’in mimar olmasını istiyor amma, belki ben olurum....

Atillâ sordu:

— Üniversitenin yanındaki büyük bina da okul mu?

— Evet çocuğum. İsmet Paşa Kız Enstitüsü ile Teknik Öğretmen Okulu. Şu bina da...

Büyükanne sözünü tamamlamadan Nazlı okudu:

— Radyo evi!

Araba Hacı Bayram camisinin önünde sola sapıp park edince Büyükanne:

— İşte geldik çocuklar, dedi. Hacı Bayram-ı Veli hazretlerini ziyaret edeceğiz. O'nun türbesi ile camisini gördükten sonra, arkadaki Ogustus mabedine geçeceğiz.

Türbeye yaklaşırken Büyükanne, çantasından çıkardığı eşarpları iki küçük kıza uzatarak:

— Türbelere ve camilere dedi. Kadınlar baş açık girmezler. Müslümanlıkta âdet budur.

Mustafa Kemal, biraz çekingen:

— Büyükanne'ciğim, dedi. Hristiyan kadınlarının da çoğu kiliseye başları örtülü gidiyorlar, hiç olmazsa tepelerine bir mendil koyuyorlar.

— Onların dinlerinde de bu var amma, dinliyen yok sanıyordum, demek varmış Mustafa Kemal, teşekkür ederim.

Kemal, Büyükanne'ye bir şey öğretmiş olmanın sevinci ile kıpkırmızı kesildi.

Türbenin kapısına gelince, içerisinde ziyaretçilerle dolu olduğunu gördüler. Zaten daracık bir hücre idi. Büyükanne:

— Bekliyelim dedi.

Hacet penceresi önünde zayıf beyaz avuçlarını Tanrının rahmetine açarak bir fatiha okudu. Çocuklar da onu taklit ettiler.

Sonra, Büyükanne'nin dalgın bakışları karşıdaki eski Ankara evlerinden birine takıldı, heyecanlı bir sesle:

— Bakın çocuklar dedi, şu evi görüyor musunuz? Evet, şu ortadaki iki katlı, büyük eski ev.

Çocuklar merakla dinlemeğe hazırlandılar, yaşlı kadının ağzına bakıyorlardı,

— O. İstiklâl Savaşı'nın kâh kara haberler, kâh ak müj-
delerle dolu günlerinde idi, diye söze başladı; daha doğrusu
o günlerin en önemlilerinden biriydi: 23 Nisan 1920

Küçükler bir ağızdan:

— Çocuk bayramı dediler; daha büyükler, gururla söy-
lendiler:

— Milli Hakimiyet bayramı!

— Evet, çocuklar evet, Milli Hakimiyet Bayramını Büyük
Ata, bu milletin çocuklarına armağan etmiştir.

Fatih, gençliğe ilk adımı atmış olmanın verdiği bir yetki
ile:

— 19 Mayıs Bayramını da bize armağan etti, diye böbür-
lendi. Nazlı yutkundu:

— Kadınlara da bütün kadın haklarını hediye etmiş Ata.

Büyükanne biraz düşünceli; küçük kızın bu sözlerini dü-
zeltti:

— Ona hediye demek pek doğru olmaz Nazlım. Türk ka-
dını; haklarını; gönlünün ve kolunun kuvveti ile, ak alının
teri ile kazandı. İstiklâl Savaşı'nda biz, cepheye geriden yar-
dım etmekle kalmadık; şehirli aydın kadın, hastahanelerde
kahraman gazilerin yaralarını sararken köylü Türk kadını kağ-
nılarla cepheye erzak ve mermi taşıyordu. Büyük Asker şairi-
miz General Kâzım Atok'un dediği gibi:

“O günler, cephelere kuvvetti yarı yarı,

Bir motor sesi gibi kağnı gıcırtiları.

Bunlardan başka cepheye, düşmana kurşun atan kahra-
man kadınlarımız da vardı...

Büyükanne bir an durdu, düşündü:

Atillâ merakla:

— Şu karşiki evden bahsediyordunuz Büyükanne? dedi.

— Evet, çocuğum... Bundan kırk yıl önce, bu evin şu penceresinin arkasında geçirdiğim birkaç saati ömrük oldukça unutamam. Bu evin üst katında o zaman bir subay arkadaş oturuyordu. Biz, birkaç aile onlara misafir geldik, pencerelere doluştuk, beklemeğe başladık.

Ne bekliyordunuz?

— Mustafa Kemal Paşa'yı bekliyorduk. O gün 23 Nisan'dı. Paşa; Büyük Millet Meclisini açmadan önce gelip burada dua edecekti. Bunu dedenizden öğrenmiştim... Nihayet, aralarında beyaz sarıklı din adamları da bulunan bir kalabalık göründü. Siviller, askerler...

— Paşababa da var mıydı?

— Vardı tabii, binbaşısıydı amma Gazi Paşa onu yanından ayırmazdı. Yollara biriken halk, onları alkışlıyordu. Bütün Ankara o gün bir tek kalp olmuştu. Çocuklar, gümbür gümbür çarpan bir tek yürek!

Büyükanne, artık eski hatıralara kendini öylesine kaptırmıştı ki, etrafını görmüyor gibi idi. Kırkiki yılın ardından konuşuyordu sanki:

— Kafile geldi, burada, bu hacet penceresinin önünde durdu. Sankli, sakallı efendiler dua ettiler. Ötekiler bir ağızdan "Amin!" dediler.

Mustafa Kemal heyecanla sordu:

— Atatürk?...

— Atatürk, şimdi benim durduğum yerde duruyordu. Avuçları göklere açıldı; ellerinin inceliği, güzelliği uzaktan bile farkediliyordu. Yüzü sâkin ve düşünceliydi..

Mustafa Kemal kuşkuyla bir sesle:

— Demek dedi, demek.... Atatürk inanmış bir insandı!

— Bu ne biçim soru, Kemal? Elbette inanmış insandı Atatürk. İnanmayan insan; onun yaptığı büyük işlerin bir tekini bile başaramazdı.

— Bana demişlerdi ki... Atatürk sadece kendine güvenirdi.

— Sana yalan söylemişler Kemal, Atatürk, haşa, Allahsız değildi. Tanrısına, milletine ve kendine inanır, güvenirdi. Ben O'nu tanımış; O'nun muhterem annesiyle, kız kardeşi ile uzun uzun görüşmüş biri olarak konuşuyorum. Atatürk'ü dinsiz, imansız gibi gösterenler, bu memleket çocuklarını ya dinden imandan; ya da Atatürk sevgisinden koparmak isteyen kötü niyetli kimselerdir.

Çocuklar dikkat kesilmişlerdi. Uzun ve şerefli bir tarihin içinde yaşamış olan bu ihtiyar hanımı nefes almadan dinliyordu; O'nun sözlerini sanki içlerine sindiriyorlardı.

Büyükanne, birden silkindi; bu dünyaya ve bu güne döndü:

— Türbe boşaldı, çocuklar dedi. Haydi!

Küçücük kapıdan içeriye girdiler. Dörtte üçü ölümlere ayrılmış olan küçük hücrede dirilere pek az yer kalmıştı.

Çocuklar evvelâ üzeri yeşil çuha örtülü büyük sandukayı gördüler. Baş tarafında Hacı Bayram Hazretlerinin kocaman kavuğu sakın ve heybetli, öyle duruyordu. Büyük sandukanın etrafında normal genişlikte tabutlar vardı; bunlar Veli'nin yakınlarıydı.

Çocuklar sessiz bir saygı içinde etrafı inceledikten sonra, Büyükanne ile beraber çıkıp sağ tarafta bulunan câmiye yö-neldiler.

Camide; Fatih, Attilâ, Kemal, erkekliğe leke sürmemek için yukanya, kadınlar yerine çıkmadılar; duvarları dolduran iri yazılara anlamadan bakıyorlar, içlerinde mana veremedikleri bir ürperti duyuyorlardı. Yukarıda ise kızlar, usul usul Büyükanne'ye soruyorlardı:

- Şu sağdakinde ne yazılı?
- Allah!
- Ya şu?
- Muhammed Peygamberimizin adı.

Ötekilerde peygamberimizin yakın dostları olan ilk islâm cumhurreislerinin adları: Ebubekir, Ömer, Osman, Ali.

(Büyük Anne, s.161-167)

AYDINLIK KAPI

Şakirtler taş yonarlar
Yonup üstada sunarlar,
Mevlâ'nın adın anarlar
Taşın her bir paresinde.

Hacı Bayram Velî

Vildan, camı kapamaya bile muvaffak olamadan, oracığa, halının üstüne yığılıverdi.

Hayır, bayılmamıştı.

Yalnız, gözleri alabildiğine açık, rüyalar görüyordu; daha doğrusu tablolar... Karşiki duvarın çiğ beyazlığına, projeksiyonla aktarılmış tablolar:

Sırtını bir yüce ağaca dayamış; elleriyle de onun iki dalına sımsıkı tutunmuş kendinden emin, bir genç kadın var orada.

Evvelâ, tutunduğu dallardan biri kındı, koptu, elinden gitti... Fakat, bu; kadını yerinden oynatmadı. Sırtı o kuvvetli, genç ağacın gövdesine dayalı ve bir eli, emsalsiz renkleri ve kokuları ile ruhunu dolduran o çiçekli, körpe dala tutunmuş, rahat ve memnun görünüyor...

Sonra arkasındaki o sağlam gövde sarsıldı, sallandı, kaydı.

Kadının yüzünde telâş var, korku ve ızdırab var, dayanıp güvendiği en büyük kuvveti kaybeden insanın ızdırabı...

Bu defa, çiçekli dalına iki eliyle birden sarıldı.

“Tunuduğu tek dal!...”

Son fırtına nihayet son dalı da kırıp götürdü...

Artık ayağının altından toprak da kayıyor, çekiliyor.

Kadın bedbaht, perişan... Kadın kimsesiz ve ümitsiz...

Karanlık, boşluk:...

Korkunç karanlık!...

duvardaki tablo da karardı.

Sonra, bu korkunç karanlığın içinden, ışıklar ve ateşle çizilenmiş insan şekilleri çıkıp etrafında yaşamaya, konuşmaya başladılar.

Evvelâ, sert ve müstebit alnında simsiyah gözleriyle büyükanne:

— Hem bir şeye akli ermez, hem de akli erenleri dinlemek istemez. Aptaldır bu kız! diyor.

Yanı başında Mihrifelek Kalfanın kuru başı onu tasdik eder gibi sallanıyor.

Annesi güzel yüzünde, bir çaresizlik ifadesiyle, üzgün üzgün bakıyor...

Babası, hep öyle, genç, kuvvetli, yakışıklı ve neşeli! Gözleri ve saçları parıl parıl bir genç kıızı kendine doğru çekiyor.

“Benim kızım!” diyor. Sonra o parıl parıl kız; yanındaki solgun çocuğu bileğinden tutup zorla aynanın önüne götürüyor:

“Gel bakalım, hangimiz daha güzeliz?”

....Güneş içmiş denizleri andıran iri gözleriyle bir genç adam.

“Vurulup tertemiz alnından uzanmış yatıyor!”

Sonra bir başka genç adam daha. Ama bunun çehresi her an değişiyor, kâh şefkatle, sıcak sıcak gülümsüyor; kâh kalbi donduran bir soğukla kaşlarını çatıyor; o zaman, arkasında, ipince dudaklı eğri ağzı, korkunç surette karanlık gözleriyle bir ihtiyar kadın başı da beliriyor. Bu kadın, kemikten elleriyle hasta bir kedi yavrusunu boğup Vildan’a fırlatıyor. Derken erkek -Ali- bedbaht, perişan bitkin, yere düşüyor; Vildan’dan af diliyor. Af! Af! Af!

Ve küçük Süha... Süzgün, asil yüzünde hep o sonsuz ızdırıp, gülümsüyor...

Bütün bu kalabalık içinde, Vildan’ın kafası yine de işliyor:

— Bunlar ölmüşlerdi... Hepsi de beni parça parça öldürerek ölüp gitmişlerdi. Şimdi neye hep birden dirildiler, geldiler? Benden ne istiyorlar?

Ne uğultu!

Kıyamet bu mu?

Mahşer bu mu?

Bu sesler öbür dünyadan mı geliyor?

Hayır, hayır... İşte oda bomboş! Her şey yerli yerinde!
Ölüler de dirilir gibi çekilmişler.

Vildan yapayalnız!

Feza nerede?.. Tatlı, küçük Feza?..

Pırl pırl saçlarını annesinin yüzüne serpererek yumuşacık, sıcacık dudaklarıyla onu nasıl uzun uzun öperdi? O zaman, Vildan'ın iç dünyasına güneşler doğardı. Kalbi bir anda ısınır, aydınlanırdı...

"Son tutunduğu dal!"

Giderken, en son, ne demişti?

Orhan'ın kazağı...

"Yetiştirebilirsiniz.." demişti

"Parmakların yaralı ama... Bir gayret et de bitiriver işte. Havalar soğuk. Orhan üşüyor..." manasına gelen bir "yetiştirebilirsiniz..."

Parmakları yaralı Vildan'ın. Evet. Fakat bunun ne ehemmiyeti var? Onun asıl kalbi yaralı. Parmak yaraları, vücut yaraları sağlar; deri üstünde izleri ya kalır ya kalmaz. Ama kalp yaraları...

Ne kadar da soğuk var!

Ah, gerçek... Arkasında pencere açık.

Dışarıda rüzgâr mı, kurtlar mı uluyor böyle?

Ya içinde?...

İçindeki fırtına müthiş!

Vildan'ın içinde bir ateş ve buz fırtınası kuduruyor. Bütün sevgiler orada birer birer ve hep beraber yanıyorlar, donuyorlar. Allahın cehenneminde olduğu gibi.

Vildan artık kimseyi, hiç kimseyi sevmiyor.

İçindeki sonsuz sevgi ve şefkat kaynağı bir anda nasıl kudurdu?..

Feza, Sermet, Behçet?... Yollarına bir ömür koyduğu, yollarına bir can koyabileceği sevgililer?

Hayır, hiç biri... Hiç biri.

Bu müthiş bir şey!...

Kapı birden açıldı. Genç bir ses:

— Amanın! Bu pencere neye açık? diye haykırdı. Ve küçük Zeynep, Vildan'a doğru koştu:

— Üşümüyon mu hanımım. Amanın buz kesmişsin!

Pencereyi kapadı. Vildan'ı ellerinden tutup kaldırdı; koltuğuna oturttu; ocağın ateşini tazeledi; lâmbayı yaktı.

Işık ve ısı; Vildan'a maddi bir huzur vermişti. Fakat içinin karanlığını dolduran korkunç fırtına, o ateş ve buz tipisi, bir türlü dinmek bilmiyordu.

“Ah, ölebilsen!... Hemen ölebilsen!” diye düşündü. Bu kayan dünyadan, bu siyah boşluktan; bu kimsesiz, umutsuz, sevgisiz hayattan onu “ölüm”den başka hangi kuvvet kurtarabilirdi ki?

Vildan birçok defa ölümü özlemişti. Fakat hiç bir zaman bu kadar candan, bu kadar şiddetle arzuladığını hatırlamıyordu. Bir an “ölüm” hayali ona bir kurtarıcı gibi gülümsedi. Fakat yalnız bir an...

Sonra tekrar bir şüphe; içinde bir yılan gibi kıvrılarak, bu son kurtuluş ümidini de zehirledi:

“Acaba?...”

“Aranılan sükûn ve huzuru, ölümdе bulmak mümkün mü acaba?..”

Ya öbür dünyada da, demin odasını işğâl etmiş olanlar etrafını sarar, onu rahatsız ederlerse?...

O zaman Vildan tekrar, yaman bir çaresizlik acısı ile parçalandı ve içinde müthiş... Mithiş bir korku duydu:

“Ne yapacağım?.. Ne yapacağım?...

Yanı başında Zeynep; onun bu derunî sualine bir cevap gibi:

— Akşam ezanı okundu hanımcığım, dedi. Leğen ibrik getirdim. Dışarısı pek soğuk. Abdestinizi şuracıkta aliverin de namazınızı kılın!

Vildan silkindi, canlanır gibi oldu:

— Teşekkür ederim Zeynep. Sonra onun güzel küçük yüzüne gülümseyerek baktı.

Çok eski bir tarihte, yine bu odada bu genç kızla konuşmuş olduğunu hatırlıyordu. Düşündü...

— Zeynep kaç yaşındasın?

— On beş hanımcığım.

— Anneni hatırlıyor musun Zeynep?

Kız içini çekti:

— Aah! Bazen gözümün önüne geliyor emme... Babam: “Sen kendini aldadıyon, o zaman bebeciktin. Mümkünü yok hatırlamasın,” diyor...

— Resmi yok mu?

Zeynep, güzel başını esefle sarstı.

—

— Hiç eseflenme Zeynep. Git şu karşıdaki aynaya bak. Bundan yirmi yıl önceki anneni orada göreceksin. Demin birdenbire seni o sandım; kafam karıştı. Allah rahmet eylesin! Ne güzel, ne ince bir kızdı. Tıpkı senin gibi.

Zeynep, bir şey söylemeden, gözlerindeki sevinç gülümsemesiyle Vildan'a teşekkür etti. Sonra kapının yanına bırakmış olduğu gümüş leğen ibriği ocağın önüne getirdi:

— Abdest suyun soğumasın hanımcığım.

Vildan, bol ılık su ile abdest alınca, kendinde bir hafiflik hissi duydu. Sonra, Zeynep'in serdiği mavi çuha seccadeye doğru, limana sığınmak isteyen kazazede bir gemi telâşıyla kaydı.

Allah'ın huzurunda durarak, içinden taşan garip bir heyecanla inledi:

“Rabbim! Sana geliyorum, kulunu gör, gözet!..”

Ve ona varmak için yola çıktı:

“Allahü ekber!”

“En Büyük”ün divanında iki elini çenesine kadar kaldırıp bu dünyanın bütün acılarını, eseflerini, çöküntülerini arkaya atverdikten sonra, kollarını göğsünde kavşuturdu ve yaradana -görünen, görünmeyen bütün âlemleri yaratmış olan o eşsiz efendiye- bütün varlığıyla teslim olarak, onunla konuşmaya başlarken düşündü:

Şu anda ve günün yirmi dört saatinin her birinde, milyonlarca müslüman; böyle, kendisi gibi, boynu bükük, el göğüste, Rabbin huzuruna vararak “Beytullah”ın etrafında muazzam bir halka meydana getirmektedir! Bu levhanın manidar güzelliği, bu birlik zincirinin kudret ve azameti karşısında Vildan titredi.

“Sübhanek”yi okudu, fatihaya geçti:

“Elhamdü lillâhi Rabbilâlemin!” -Alemlerin Rabbi-

Şimdi de göz kapaklarının altında gökler perde perde açılıyor; binlerce, milyonlarca, milyarlarca âlem; bir tek “Rabb”-’ın huzurunda titreye titreye yan yana, semaa girmiş dervişler gibi döne döne, ibadet ediyordu.

Bu âlemlerin ortasında bizim dünyamız bir zerreden başka ne idi?.. Ve bu zerrenin üstünde Vildan?..

Aczinin azameti altında eriyip yokolduğunu hissetti.

Ve Rabbin önünde huşu ile eğildi, kalktı.

“Semiallahu limen hamide”

“Allah hamdedenleri duyar.”

“Rabbenâ! Lekelhamd!”

“Rabbimiz! Sana hamd ü senalar olsun!”

Sonra seccadeye kapandı.

İnsanların daima, -haklı veya haksız- yüksekte gezdirmeye alıştıkları alnını ve yüzünü yerlere sürerek, bu suretle gururunu ve beşeri benliğini hiçe sayarak, büyük “sahip”in karşısında sonsuz aczini, yokluğunu kabullenerek, namaza devam etti.

Selâm verdiği zaman içi hafif, serin ve aydınlıktı.

O, kırk yıldan beri namaz kıları; hiç bir zaman:

Rabb’in huzurunda durmanın “Rabb”a teslim olmanın şifakâr tesirini böyle ayan beyan duymuş değildi.

— Neden?

Bunun sebebini düşünmeden buldu:

Çünkü hiç bir zaman böyle tam bir teslimiyetle ona koşmamıştı. Daima başka sevgiler, başka sevgililer, Behçetler, Ser-

metler, Fezalar... Bütün o zalim “pu”lar, yolunda ona engel olmuşlar; onu “yaradan”la karşı karşıya gelmekten alıkoymuşlardı.

“Sübhanallah velhamdüllillâh ve lâ ilâhe illâ hu vallahu ekber ve lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâhilaliyyül azim!”

Bunu deyince, içinde duyduğu ferahlık büsbütün enginleşmişti. Bütün varlığı, bir ışık dalgası içinde rahat ve mesuttu. Dünyayı başka türlü görüyor ve yeniden, fakat bambaşka bir hisle herkesi, her şeyi seviyordu.

Biraz evvel, kalbinin son bağlarını koparıncasına gererek, acıtarak kendinden uzaklaşmış olan Feza ile şimdi ocağın başında sessiz ve dalgın oturan öksüz Zeynep, kalbinin içinde yanyana duruyorlardı; aralarında hiç bir fark yoktu. Behçet, Handan, Himmet Bey, Zeynep’in babası Şükrü Ağa, emektar Hasan Baba, onun küçük torunları... ve Gülden... hepsi...

“Allah’ın biçare kulları” diye düşündü. Bütün yaralılar... Bütün insanlar... Her birinin bir yarası var... Kiminin de bin yarası...

Hepsi de bir yolda yürümeye, bir şeye ulaşmaya çalışıyorlar...

Vildan şimdi onları seviyordu.

Gönlünün kubbesinde bir zafer seyhası çınladı:

“Hepsini seviyorum... Allah rızası için... Rabbim senin için! Senin kullarını senin için seviyorum. Onları daima seveceğim. Onlara yardım edeceğim.. Yardım edeceğim..”

“Dünyanın üstünde Vildan bir zerrecik, âlemler ortasında dünya, bir zerre bile değil!”

Bu sonsuz acizle mi başkalarına yardım!..

Fakat Vildan şimdi böyle düşünmüyordu! “O”ndan aldığı kudretle “O”nun kullarına yardım etmek isterken içinde Tanrının sonsuz kudretinden bir parça ısıldıyordu. Kalbi ışıkla dolmuştu.

“Allahu nurussemavâtı velard..”

Ve Fazilet’in sesi kulağına fısıldadı.

**“Bir şulesi var ki şem’i canın
Fanusuna sığmaz asumanın!”**

Hayatı boyunca ızdırıp çektikten, kıvrandıktan, yandıktan sonra nihayet halktan hakka giden ışıklı yolu bulmuştu. İşte AYDINLIK KAPI!...

(Aydınlık Kapı, s.296-303)

MÜTAREKE FELAKETİ

“Ağzım kurusun, yok musun ey adl-i ilâhi?...”

— Mehmet Akif Ersoy —

Bu cilve mi, imtihan mı meydi?.. Yoksa, asırlarca devam etmiş beşeri bir ihmâl ve teseyyübe karşı ilâhi bir ceza mı?...

Öyle arslancasına, öyle insan üstü bir cesaret ve fedakârlıkla çarpışan, dört yıl bütün mahrumiyetleri asil bir vekarla sineye çekerek dünyaya, misli az görülmüş şeamet örnekleri gösteren kahraman Türk Ordusu işte mağlup olmuş... Hayır, mağlup olmamış amma, mağlup sayılmıştı; müttefikleri ile beraber, Osmanlı İmparatorluğu da mağlup!

25 korkunç maddeyi ihtiva eden Mondros Mütarekenâmesi 1918 yılı Ekim ayının 29. günü “Ağa Memnun” zırhlısında imzalanmıştı.

Sonradan -1926 yılında intişar etmiş bir yazısında- Atatürk; mütarekanâmeyi okuduğu günkü duygularını şöyle anlatmıştır:

“Bu mütarekâneyi baştan nihayete kadar tekkik ettikten sonra, bende hasıl olan kanaat şu oldu: Osmanlı Devleti bu mütareke ile kendini kayıtsız ve şartsız düşmanlara teslim etmeğe muvafakat etmiştir. Yalnız muvafakat etmiş değil, düşmanların, memleketi istilâsı için ona muaveneti de vadelemiştir!”

Kara günlerimizin başlangıcı olan bu uğursuz Mondros mütarekenâmesinin imzasından on beş gün kadar sonra, 13 Kasım 1918 günü, düşman gemileri İstanbul sularına girmiş bulunuyorlardı. İçlerinde, mütareke hükümlerine aykırı olarak, Yunan harp gemileri de vardı.

Yıllarca, zamanın en “modern” yani “en korkunç” silâhları ile silâhlanmış olarak zorladıkları; büyük şairin tâbiri ile “yıldırım yayılımı tufanlar, alevden seller’ yağdırarak geçmeğe çalıştıkları “Çanakkale Boğazı”nı kuvvetle geçmeğe muvaffak olamamışlardı. Türk, orada, tek başına, bütün medeniyet âleminin vahşi silâhlarına imânlı göğsünü siper ederek dayanmış; düşmanlarını içeriye sokmamıştı. Onlar, mağlup, perişân ve pişman, çekilip gitmişlerdi.

Fakat şimdi bu hicabı unutmuş gibiydiler. Uğursuz mütarekenâmenin hükümleri sayesinde boğazı sallana sallana geçmişler, Türk İstanbul’a mağrurâne bir edâ ile yanaşmışlardı.

İstanbul’da halk; ölümden, hastalıktan, kıtlıktan bıkmış usanmıştı. Fakir ve orta halli tabaka; gazsızlıktan güneş baktarken yatağa giriyor; şekersizlikten uyuz oluyor; sabunsuzluktan bitleniyor, Tifüse yakalanıyor; ekmek yerine süpürge tohumu yemekten mide fesadına uğruyordu. Bir kelime ile halk “bunalmıştı!”

Denize düşenin yılana sarılması kabilinden bu perişân halk; önce, mütarekeden bir şeyler ümit etti, bir şeyler bekledi:

Fırın kapılarında saatlerce bekleyip sızlanarak aldıkları siyah, kötü, taşlı topraklı “vesika ekmeği” yerine bol buğday ekmeği, meselâ, o, rengini, tadını büyüklerin unuttuğu, küçüklerin hiç bilmediği beyaz, yumuşak, mis gibi buğday ekmeği ve şeker, gaz, patiska... Daha böyle bin bir ihtiyaç maddesi...

Son zamanlarda anneler, yatak yorganı çarşaflarını kesip yenice yerlerinden don, gömlek yapmışlardı. Ölüler de eski yorgan çarşafı ile kefenlenmişlerdi.

Çocuklar arasında babalarını unutmuş, hatta hiç görmemiş olanlar vardı.

Cephelerde tesadüfen sağ kalmış babalar, kardeşler, eşler, evlâtlar memlekete döneceklerdi artık.

Evet, genç ve orta yaşlı erkekler, artık cephelerde düşman ateşinde erimiyecekler, yuvalarına, köylerine, kentlerine dönebileceklerdi!

Halk, bütün bu ümitlerle sarhoş; Mondros Mütarekesinin gerçek manâsını kavrayamıyordu. Onun nasıl bir âfet olduğunu bilemiyordu.

O gün, 1918 yılı Kasım ayının 13. günü, “Leylâklı Köşk”ün tavan arasında, sessiz bir trajedi oynanıyordu.

İhtiyar paşa, titreyen parmakları arasında büyük bir dürbün, Marmara ufuklarından sökün eden düşman gemilerini gözlüyordu. Yanında Zinnur vardı. O; elindeki küçük sedefli dürbünü bir türlü gözlerine götüremiyor; babasının kır sakallından süzülen yaşları, hayret ve dehşet içinde seyrediyordu.

Annesini kaybettikleri sırada, onun ağladığını birkaç kere görmüştü. Bu metin askerin göz yaşları kızı o yaşta bile sarsmıştı. Bu, dağların yerinden oynaması gibi bir şeydi; öyle olağan üstü, öylesine korkunç.

Zinnur bir şeyler yapmak hiç olmazsa ona avutucu bir kaç kelime söylemek istiyordu. Fakat o anda kelimeleri unutmuştu. Sanki ömründe hiç konuşmamıştı. Bundan sonra da hiç konuşamayacaktı, hiç...

Paşa elinden dürbünü attı, boğuk bir sesle mınıldandı:
“Bunun için miydi?...”

İhtiyar askerin bütün isyanı ve bütün ıstırabı bu iki kelimedede hıçkırıyordu:

“Bunun için miydi?...”

İhtiyar askerin bütün isyanı ve bütün ıstırabı bu iki kelimedede hıçkırıyordu:

“Bunun için miydi?...”

Dökülen bunca kan, bunca göz yaşı; çekilen bunca acı, katlanılan bunca mahrumiyet, bunca fedakârlık; harcanan insan üstü enerji...

Ve netice: İstanbul önlerinde düşman gemileri!...

İhtiyar paşa; yıldırım vurmuş bir koca çınar gibi, oracığa yıkıldı...

Zinnur, acı bir çığlık kopararak eğildi...

Bu çığlık; ihtiyar babayı elim bir kâbustan birdenbire uyardırmıştı sanki. Toparlandı, doğruldu, hatta gülümsedi:

“Bir şey yok Zinnur, dedi. Korkma, bir şey yok... Sadece... Başım döndü... Gözlerim karardı. Dürbünle çok baktım da uzaklara. Ondandır... Sonra... Sonra, bu kahbelik...”

Fahreddin Paşa bir kere daha toparlandı. Kız çocuğunun yanında böyle kelimeler ağza alınır mıydı?...

Durdu; hafif kelimeler aradı:

“Müthiş, dedi, bunların yaptıkları müthiş birşey, kızım... Bu düşman gemileri... Medeniyetin yüz karası bunlar!”

Kızın zümrüd gözlerinden inci dizisi gibi arkaya dökülen yaşlara bakınca, yüreği bir daha burkuldu.

Hayır, bu yaşta, hiç gün görmemiş bu zavallı yavrucuğu daha fazla zehirlemek neye yarardı?...

“Haydi, aşığıya inelim.”

Dedi. Sesinde kırık bir tevekkülle ilâve etti:

“Ağlama Zinnur. Allah’tan hiç bir zaman ümit kesilmez. Bu millet, bu yaralı arslan, bakarsın bir davranmış, zincirler paramparça!... Ya... Ağlama, sus! İyi olur inşallah!...

Kurumuş dudaklarından sırf kızı teselli için dökülen bu kelimelerin, kendi içine de su serptiğini ihtiyar adam hayretle gördü. İçinde bir ses durmadan tekrarlıyordu:

“ALLAH'TAN HİÇ BİR ZAMAN ÜMİT KESİLMEZ!...”

Baba-kız, sürüklenir gibi, adım adım, tavan arasının merdivenlerinden aşağı inerlerken, Fahrettin Paşa, Namık Kemal’den bir mısra mırıldandı:

“Uyan ey yâreli şîr-şiyân bu hâb-ı gafletten!”

(Aşk ve Zafer, s.58-62)

Molla Camî, Hazret-i Mevlâna için:

**“Men çi güyem vasf-ı ân âlicenab
Nist Peygamber veli dart kitab.”**

Buyurmuş...

Gençler için mânasını açıklayayım:

“Ben bu yüksek şahsiyet için ne diyeyim? Ne diyebilirim ki, Peygamber değildir fakat kitabı var!” diyor Molla Camî.

Ben de sanatının ellinci yılını kutlamakta olduğumuz bu mutlu gecede, üstat şair, yüksek insan Arif Nihat Hoca için, Molla Camî'nin, bu beytini tekrarlamak istiyorum:

Evet, Peygamber değil şüphesiz; fakat kitabı var, kitapları var! Hazret-i Mevlâna'nın kitabının izinde, O'na yakın kıymette kitapları var!

Burada şu bir kaç dakikalık konuşma içinde ben onları değerlendirip, edebiyat sarayındaki tahtlarına oturabilir miyim?..

O kitaplar ki, her biri bir ummandır, bir âlemdir. Her biri Hak aşkı ile, vatan ve bayrak aşkı ile yanıp tutuşmuş birer meşaledir; gençliğe doğru yolu gösterir, milleti ışıklar âlemine çağırır.

Onda mânâ kadar şekil de mükemmeldir: Hoca; aruzda hakkıyla üstat, hecede tam mânâsıyla üstat; serbest nazımda da ustalar ustasıdır. Rubai yazmakta, ebcet hesabıyla tarih düşürmekte ise, bugün, hocanın kâbına erişebilecek hiç bir şairimiz yoktur.

Muhterem Arif Nihat Asya'dan hep “Hoca” diye bahsedişimi yadırgamıyorsunuz **elbette**. Zira hepimiz biliriz ki “Hoca”

lâkabı Arif Nihat Asya adına karışmış -eski dille söylersek- onunla âdeta hal-ü hamur olmuştur.

Arif Nihat Asya'ya hocalık ne kadar yakışır! Sadece ya-
raşmakla kalmaz; aynı zamanda bu bir gerçeğin tam ifadesi-
dir:

O yalnız mektep çatısı altında, karşısındaki sıralarda otu-
ran gennçlerin değil, bütün memleket gençliğinin hatta yalnız
gençliğinin de değil, bütün memleket halkının hocasıdır, onun
için, "Hoca" lâkabını nurdan bir taç gibi daima başında taşır.

Yaşca benden küçüktür amma irfanca büyüktür; ben de
ona "Hocam" derken, zevk ve iftihar duyarım.

(Bib. 90)

BÜYÜK ŞAİR MEHMET ÂKİF

Evet, konumuz: Mehmet Âkif, Türkün, İslâmın büyük şa-
iri, Mehmet Âkif Ersoy,

Bu muazzam mevzua el atmak cesaretini ancak, O'na karşı
duyduğum, ezeli ve ebedi hayranlıktan alıyorum. Yoksa, Fuzuli
gibi:

"Sen bu kûteh ömr ile başındaki sevdaya bah"
deyip, susmak gerekirdi.

Bunu özellikle belirtmek istiyorum: Mehmet Akif merhu-
mu, bütünü ile, en iyi anlatma yetkisine sahip bir kimse ol-
madığımı, ben de bilirim, siz de bilirsiniz. Bu büyük şairi biraz
anlamış ve pek çok sevmiş biri olarak huzurunuzda bulunu-
yorum, hepsi bu kadar!

Bir zamanlar:

“Mehmet Akif şair midir, yoksa sadece manzumeci midir?” tartışmasını yapan sersemeler vardı bu memlekette. Bugün artık böyle yersiz, gülünç bir münakaşa mevzuu yoktur sanıyorum.

Mehmet Akif elbette şair, elbette büyük şairdir. Çanakkale şehitlerini anlatan şiiri, o büyük şehitlere lâyık tek abidedir. Ne ondan evvel, ne de ondan sonra böylesi yazılmamıştır. Yalnız bu şiir, Mehmet Akif’in “Büyük şair” olduğunu ispatlamağa yeter de artar bile.

İşte size bu şaheser şiirden bir kaç beyit:

**“Ebr-i nisanı açık türbene çatsam da tavan
Yedi kandilli süreyyayı uzatsam oradan.
Sen bu avizenin altında bürünmüş kanına
Uzanırken, gece mehtabı getirsem yanına
Türbedarın gibi ta fecre kadar bekletsem
Gündüzün fecr ile avizeni lebriz etsem
Tüllenen magribi akşamları sarsam yarana
Gene bir şey yapabildim diyemem hatırana”**

Her mısra, usta bir kuyumcu elinde nadide yakutlar, zümrütler, pırlantalarla örülmüş gibi... Öyle renkli ve parlak... Fakat şair, bunları bir kuyumcu özeni ile ölçüp biçerek işlemiş değildir. Hayır! O, Çanakkale’nin mübarek şehitlerine şahlanmış imanının, köpürmüş heyecanının muhayyilesine verdiği ilhamla bunları yazmıştır. Bu işte sadece ustalık para etmez, şairlik gerekir.

Fakat O; muhteşem tevazzuu içinde, şairliği de, sanatkarlığı da kendine çok görür:

**“Bir yığın söz ki, samimiyeti ancak hüneri
Ne tasannu bilirim çünkü ne sanatkârm.”**

der ve ilâve eder:

**“Şiir için göz yaşı derler, onu bilmem yalnız
Aczimin giryesidir bence bütün asarım!
Ağlarım ağlatamam, hissedirim söyleyemem
Dili yok kalbimin ondan ne kadar bizarım!”**

Halbuki o büyük şair kalbinin bir değil, bin bir dili vardır.
Hissettiklerini olduğu gibi okurlarına verir.

Mehmet Akif filan tarihte, filan yerde doğdu. Şöyle bir
tahsil yaptı. Gülistan şairi Sadi'nin, Mevlit sahibi Süleyman
Çelebi'nin birer miktar tesirlerinde kaldı. Falan tarihte Hakk'-
ın rahmetine kavuştu...

Bütün bunlar, bilinen veya bilinmesi her zaman mümkün
ve kolay olan şeylerdir.

Ben memleketimin öz şairi, özlü şairi; dertlerimizi herkesten
çok duyan, herkesten daha kuvvetle haykıran büyük İslâm
şairinden beş on mısra okumayı, bu basit tarih bilgilerine üs-
tün tutarım.

İslâm şairi;

Mehmet Akif bu unvanı ömrü boyunca başında bir şeref
tacı gibi taşıdı.

Bu unvan O'na pek yakıştıyordu fakat O'nu tümü ile ifa-
de etmiyordu. İslâm şairi, aynı zamanda Türk'ün şairi, bu hal-
kın, bu memleketin şairiydi, bu halkın gören gözü, söyleyen
diliydi.

Hiç bir şair memleketimin davasını, derdini, ıstırabını, se-
faletini, millî heyecan ve gururunu, onun kadar duymamış;
duymuşsa bile O'nun gibi haykıramamıştır. **(Bib. 97)**

Sözbirliğı etmiş gibi, birbirinin peşi sıra çekip gidiyorlar bu güzelim dünyadan. Böylece dostlar, arkadaşlar, meslektaşlar çevremizde durmadan eksiliyorlar... Bana da üzölmek, yanmak, yakınmak ve arasıra da kaleme sarılıp üzüntümü kağıda dökmek düşüyor.

Karar vermişim, artık kim öölürse öölün yazmıyacaktım... Artık onlara kızmaya da başlamışım. Sade onlara değil, bu arada kendime de kıızıyordum. "Onlar birer birer gidiyorlar, ben böyle oturuyorum" diye biraz da -Allah'ın gücüne gitmesin- utanıyordum galiba. Velhasıl yazmıyacaktım işte. Kat'i karar vermişim.

Buna rağmen, elimde kalem, önümde kâğıt -hem de hasta hasta- yazmaya oturdum ve aziz Orhan Seyfi'nin diliyle kaleme hitap ettikten sonra yazmaya başlıyorum işte:

"Hani ey kalemim yazmayacaktın?"

Biliyorum, Orhan Seyfi yaşlıydı. Yaşlıydı ama ölecek insan değildi. Daha bir ay önce onu öyle genç, öyle dinç, öyle hayat dolu görmüşüm ki ölümünü haber aldığım an, otuz yaşında bir dostumu kaybetmişim gibi derin bir şaşkınlık ve acı duydum.

Kıymetli meslektaş, aziz dost Orhan Seyfi, benim yarım asırlık arkadaşımıdı. O hep İstanbul'daydı, bense yurdumun dört bucağını dolaşıp durmuştum. Bu yüzden yıllarca birbirimizi görmediğimiz, hatta mektuplaşamadığımız olurdu. Buna rağmen dosttuk. Yıllar yılı görüşmedikten sonra karşılaştığımızda hemen o dost, o kardeş havayı buluverirdik. Seyfi o kadar temiz, o kadar iyi, o kadar "insan"dı ki, "dost" dedi-

ği, “kardeş” dediği kimseye yürekten bağlanır, o kimseyi de kendisine öyle bağlardı.

Şimdi, yirmisekiz yıl önce bana gönderdiği pek dertli biraz da sitemli bir mektubu karşımda. Mektup uzun, iki eser, cedit kâğıdı dolusu.. Onu tekrar tekrar okuyor ve kendimi tekrar tekrar suçluyorum.

Her namuslu insanın zaman zaman başına gelebileceği gibi, zavallı sevgili arkadaşımın da o tarihte başı pek darda imiş; ben de Çınaraltı kapandığı sıralarda romanımın geri kalan müsvettelerinin kaybolması ihtimaliyle telaşa düşmüştüm. Seyfi'ye çatar dururmuşum.

Sevgili okurlarım, bu çok samimi, sevimli mektuptan size bazı parçalar aktarayım da, aziz şairin neşredilmemiş bir yazısını okumanın hazin saadetini duyurayım size:

“Aziz kardeşim Halide Nusret,

Benden şikâyetlerine nekadark hak verdiğimi bilemezsin. Her mektubunu aldıkça bana karşı hiddetten köpüren sözlerine bütün kalbimi açtım. Kendi halime ben de gülerek sana kucak kucak hak verdim. Anlattığından fazla haklısın.

Yalnız, aziz şair kardeşim, anlamadığın, bir türlü anlamak istemediğin bir şey var. Benim halim “Bu adam ne haldedir, ne yapıyor?” diye hiç düşündün mü? Sen, mert, faziletli, şefkatli paşa kocanın himayesindesin. Benim de bir paşa babam olsaydı, değil böyle kızmana, beni darağacına asmana bile hak verirdim. Fakat, heyhat! Ben tek başına, yani bu kuru kafamlayım. Üstelik karım ve çocuğum da var. Zaten yaşatmaya kâfi gelmeyen memuriyetinden atılan, zaten bir şey kazandırmayan gazetesi kapanan, üstelik herkesin selâm vermeğe -iş bulmaya değil, dikkat et!- selâm vermeğe bile çekindiği bir adam, ne yapar? Nasıl yaşar? Ne yer, ne içer?

Hadi benim iyi yürekli Halide Nusretciğim, itiraf et ki bunu hiç düşünmedin. Hep aklın senin yarım kalan romanında, onun müsvettelerinin kaybolması ihtimalindeydi.

Ve ben görüyorum ki, bir Orhan Seyfi, arkadaşlarının arasında mahvolup gidebilir. Ona kimi romanını sorar, kimi kabahatini sorar, kimi alacağını sorar, fakat, halini kimse sormaz. Hatta pek anlayışlı, pek hassas bir kadın kalbi taşıyan sen bile!"

Mektup bundan çok daha acı, çok daha ibretli açıklamalar, tasvirlerle devam edip gidiyor. Fakat ben devam etmeyeceğim, edemeyeceğim artık. Kendimle beraber sizi de üzmeğe hiç hakkım yok.

Aziz arkadaşımın tertemiz ruhu karşısında saygı ile eğiliyor, 28 yıl önceki bencilliğim için ondan özür diliyorum. Nur içinde yatsın!...

1972 (Bibl. 105)

BAYRAM

Bayram!... Ne tatlı kelime!... Bu kelimeyi söylerken insan, dilinin üstünde ezilmiş bir fondanı emiyor sanki. Daha önemlisi, ruhunda bir rahatlama, bir kanatlanma; belli sebeplere dayanmayan bir sevinç duyuyor... Bu, belki çocukluk yaşantımızın içine sımsıkı gizlenmiş bir güzel duygunun devamıdır..

Çocukluğumuzun bayramları!... Yaşlılar için, o günleri, çaresiz bir özlemle anmamak, aramamak mümkün müdür?...

Eskiden: İnsan; gençliğinin -bir çok yönleriyle- evlatlarında; çocukluğunun da torunlarında sürüp gittiğini görür; hiç-

birşey yitirmemiş gibi mutlu olur ihtiyarlıkta.” diye düşünür, saadete pek benzeyen bir huzur duyardım. Ama şimdi... Evet, şimdi o inançla beraber o huzuru da yarıyarıya kaybetmiş durumdayım.

Bizim içimize sığmayan tertemiz, âdeta kutsal, bir heyecanla beklediğimiz Bayramlar, torunlarımız için yılın öteki günlerinden pek farklı değil...

Bu; üzücü ve düşündürücü bir gerçektir.

Peki, bu işin vebali kimin, kimlerin boynundadır acaba?...

Bayramlarda bizim gibi, bizim kadar sevinemedikleri için torunlarımızı suçlayabilir miyiz?...

Elbette hayır!...

Bir çok konularda olduğu gibi, bu konuda da suçlu biziz! Biz büyükler; analar babalar ve çevre!

Çocukluğumda; evimizde ve bütün evlerde, konaklarda Bayramlara verilen önemi, Bayram için yapılan hazırlıkları düşünüyorum. Bunları anlatmağa kalksam sayfalar ciltler dolar. Bayramların gönüllerimize ve yuvalarımıza getirdikleri sevinçler ve şenliklerde kendilerine verilen önem nisbetinde büyüktü. Biz bu hava içinde büyüdük, fakat yavrularımızı bu hava içinde büyütemedik. Yavrularımız sevinç, sevgi, saygı yerine, şursuz bir nefrete, öfkeye, çatışmaya iten bir bunalım içindeler. Allah onlara yardım etsin!

(Bib. 102)

MÜBÂREK RAMAZAN

Ninelerimizin, dedelerimizin “On bir ayın bir Sultanı” diye kul köle olduklarını, “Mak-ı gufran” diye sevgi, saygı ve

huşû ile karşıladıkları mübarek ramazan bu yıl da geldi, geçecek...

Arkasından mübarek bayram...

Biz yaştakiler için bu günlerin bambaşka bir anlamı, bambaşka bir tadı vardır ve bu tat içinde, eski ramazanları, eski bayramları hatırlar, Geçmiş zaman olur ki hayali cihan değer! diye göğüs geçiririz.

O “Geçmiş Zaman”ı bu günün gençlerine masal anlatır gibi anlatıyoruz; onlar da bazan merakla, hattâ hayranlıkla, bizi dinliyorlar ama bizim içinde yaşadığımız o günlerin manevî zevki, heyecanı; o güzel çarpıntı, o gönül hoşluğu... nasıl anlatılır? Çocuklarımıza bu ışıklı duygular nasıl aktarılır!... Hayır bütün bunlar anlatılmakla anlaşılmaz. Yaşamak, yaşayarak duymak gerek!

Halbuki biz, maalesef, geçmişin güzel geleneklerinden adım adım daha doğrus ukoşaradım - uzaklaşmaktayız.

O Ramazan hazırlıkları, bayram hazırlıkları; o telaş, heyecan... Pek sevilen, pek sayılan; eli kolu en güzel hediyelerle bir misafiri beklercesine o tatlı bekleyiş!..

Zengin konaklara arabalar dolusu gelen erzak - pirincinden, unundan, yağından, şekerinden çeşitli peynirlerine, zeytinlerine kadar - hemen yarı yarıya, mahallenin küçük, yoksul evlerine aktarıldı, hem de sessiz sedasız, kimseler duymadan!

“Sağ elin verdiği sol el duymamalı!” derlerdi ninelerimiz. Şimdiki gibi verenin, alanın adını, resmini gazetelerle yedi iklimle ilân etmek nerde, çok defa evin içindekiler bile, neyin nereye gittiğini bilmezlerdi.

Sonra o iftar sofralarının güzelliği, zenginliği... Çiçek bahçesi mi dersiniz, kuyumcu dükkânına mı benzetirsiniz? İri Züm-

rütler gibi incir, nadide yakutlar gibi vişne, kehribardan daha alımlı kayısı, elmaslardan daha parlak kabak reçelleri... Bunlar annelerimizin, bir lâboratuvar gibi tertemiz özel mutfaklarında onların mübarek hünerli elleri ile hazırlanır, “İnce Kiler”in tiril tiril keten örtülü raflarına kavanozlar dolusu dizilirdi.

İftar sofralarını insan, bütün acıkmışlığına rağmen, yemeğe başlamadan biraz temaşa etmek isterdi.

Bayram hazırlıkları ve bayram günlerinin sevinçli ziyaretleri de bir başka âlemdi! Evin çocuklarından, büyüklerinden; kadın, erkek hizmetkârlara kadar hepsi tepeden tırnağa donandıktan başka, komşu “küçük evlere” de gene gizlice, bohçalar dolusu giyim eşyası gönderilirdi.

Bayram sabahından itibaren de ziyaretler başladı: Yakınlık derecine göre, gençlere, kâle münasip, zarıf, hoş hediyeler; çocuklara mendiller, oyuncaklar, çil çil paralar...

Hey gidi günler hey!...

Şimdi büyükler yılda iki defacık gelen “Dinî Bayram”larımızın merasiminden yorulup sıkıldıkları için bu kutsal günlerde memleket memleket kaçıp otellere sığınyorlar.

Yurdumuzda misafir yabancıların kendi dinî bayramlarına verdikleri büyük önemi ve özeni gördükçe insan, daha da bir fena oluyor!...

ramazanınız kutlu olsun aziz okurlarım!

(Bib.109)

KURBAN BAYRAMI

Kurban Bayramının, iki dini Bayramlarımızdan biri olduğunu hepimiz biliriz. O’nun dünyevî ve içtimaî manâsını da bizim nesil bilir, ama bizden sonrakiler ve daha sonrakiler, -

Bugünün gençleri ve çocukları- acaba, bu manâ üzerinde hiç durup düşünmüşler midir?

Sosyal adaleti, sosyal eşitliği bir takım dini kanunlarla en iyi şekilde sağlamış bulunan İslâm Dininde “Zekât gibi”, “Fit-re gibi”, Kurban da bir içtimaî müessesedir. Ve... Zenginin yoksula yardımını kanunla mecbur kılar. Zekât gibi, Kurban da zenginin yoksula, gönlünden kopup bağışladığı bir şey değildir; o yeni zengin -Tanrı Buyruğuna- uyarak bunu yapar, yapmaya mecburdur. Şu halde, alanın verene karşı bir min-net borcu da olmayacaktır.

Güzelim İslâm Dini! Aslında, insan haklarına ve insan hay-siyetine en büyük değeri vermiş olan, en mükemmel bir din-dir! Yazık ki, insanlar -Gafiller, cahiller-yobazlar ve Allahsızlar-onu asırdan asıra, yıldan yıla ve dünden bugüne boza boza, çıkarlarına âlet ede ede bugüne getirmişlerdir.

Eskiden, bizim çocukluğumuzda, bazı konaklar, sekiz-on kurban keserlerdi, Arife günü, öbür dünyaya göçmüş analar ve babalar için, Bayram günü de yaşayan büyükler ve çocuklar için kurbanlar kesilirdi. Mahallerin küçük evleri, ete doyarlar, bu etlerin kışlık kavurmalarını hazırlarlardı.

Ve... Bu evlerin çocukları, ihtiyaçları ve Bayramdan önce, gizlice “Büyük Konaklar” tarafından tepeden, tırnağa gyi-dirilmiş, donatılmış olurlardı. Evet “Gizlice” yapıldı bu yar-dımlar. Şimdiki gibi, yardım edenlerle, yardım görenlerin; ga-zetelerde isimleri, boy boy resimlerini çıkmak şöyle dursun, aynı çatı altında yaşayanların çoğu, bu işlerden haberdar ol-mazdı. Ninelerimiz “Sağ Elin Verdiğini, Sol El Duymamalı” derlerdi.

Ne güzel, ne huzurlu günlerdi ya Rabbi!

Aziz okurlarım! Mübarek Kurban Bayramınızı kutlar-

ken, Allah'tan yurdumuza ve yuvalarımıza huzur, şenlik ve esenlik diliyorum. (Bib.110)

VASİYETNAME

Sizlerden, her şeyden önce istediğim: “Gerçek bir Müslüman” olmanızdır. Ailenize, vatanınıza, milletinize sadakatle sarılmanızdır: Hak’dan, hakikatten, doğru yol’dan-Allah’ın lûtfuyle- hiçbir zaman ayrılmamanız. Şayet ayrılanlarınız olmuşsa -ki inşallah olmamıştır- hemen “Doğru Yol”a yönelmenizdir. “Haram”dan, yangından kaçır gibi, kaçınız! Namus ve şerefınızla çalışarak “vazife ve mesûliyet” duygularınızı her an duyarak, sağlıklı, şerefli, mutlu uzun ömürlerle yaşamanızı Cenab-ı Hak’dan niyâz ediyorum. Sizlerden istediğim ve beklediğim de budur.

Sizlerden ikinci isteğim: Birbirinize sevgi, saygı, anlayış ve müsamaha göstermeniz; birbirinizi... kırmamağa, incitmemeğe çalışmanızdır...

Sevgili yavrularım benim!

28 günde zor bitirdiğim şu dört sayfalık yazı, görüyorsanız, ne kadar bozuk, okunaksız. İçinde belki ifade hatâları bile vardır! Hoş görün! 80 yaşındayım. Çok çalıştım, çok yoruldum, yurdumun dört bucağını dolaştım. Şikâyetçi değilim asla! Anama, babama, eşime evlâtlarıma ve memleketime karşı vazifelerimi -ve tek kardeşim İsmet’ime karşı da- elimden geldiğince, yaptığımı inanıyorum. Allah’ıma sonsuz hamd ü senâlar, sonsuz şükürler olsun! Ömürboyu şerefli, zaman zaman da mutlu yaşadım. Hâzâminfadli Rabbî...

Hepinizi Allah’a emânet ediyorum.

11.2.1980
(Bibl. 115)

III. BÖLÜM

BİBLİYOGRAFYA

A- Hâlîde Nusret Zorlutuna'nın Eserleri

B- Hâlîde Nusret Zorlutuna Hakkında yazılanlardan

A- HÂLİDE NUSRET ZORLUTUNA'NIN ESERLERİ

a- Romanları:

1. **Küller**, Suhulet Kütüphanesi Babıali Caddesi "Kader" Matbaası, İst., 1337 (1921), 80 s.
Eser 1918'de tamamlanmıştır. Bunu eserin sonundaki "1334 Bitti" ibaresinden anlıyoruz. 1919 yılında Ümid Mecmuasında tefrika edildikten sonra kitap halinde yayınlanmıştır.
2. **Sisli Geceler**, İkbâl Kütüphanesi, Orhaniye Matbaası, İst., 1341 (1925), Sisli Geceler, 2. bs. Bastıran: İkbâl Kitabevi Sahibi Hüseyin Kitapçı, Kenan Basımevi ve Kiliş Fabrikası, İst., 1938; 3. bs. İkbâl Kitabevi, Kenan Basımevi, İst. 1944, 144 s.
3. **Örümcek Dede**, İst. 1931
Bu romanı, Hâlîde Nusret, Mehlikâ Emin'le birlikte İngilizceden, Jan Webster'in "Daddy Lng Legs" adlı eserinden Türkçeye çevirmişlerdir.
4. **Gülün Babası Kim?**, Remzi Kitaphanesi, Güneş Matbaası, İst. 1933.
Kitabın İthafında: "Pek sevgili ve kıymetli arkadaşım Lamia Mazhar'a: Mevzuunu senden aldığım bu eseri yine sana ithaf ediyorum" denmiştir.
5. **Beyaz Selvi**, Uğur Kitabevi, İst., 1945.
Bir uzun hikâye olan bu eser, 1944'de Çınaraltı Mecmuasında tefrika edildikten sonra kitap halinde yayınlanmıştır.
7. **Büyük Anne**, Millî Eğitim Basımevi, Ank., 1971, 208 s.

8. **Aydınlık Kapı**, Ötüken Yayınevi, İst., 1974, 304 s.
Ötüken Yayınları No: 66
Edebi eserler serisi No: 29
Bu eser, Ankara'da Hakimiyet Gazetesi'nde 123 nüsha tefrika edildikten sonra Vasfiye İleri'ye ithaf edilerek yayınlanmıştır.
8. **Aşk ve Zafer**, Töre -Devlet Yayınevi, İst., 1978, 181 s.
Töre-Devlet Yayınları No: 45
Eser, 1966'da Sabah Gazetesinde tefrika olunduktan sonra kitap halinde yayınlanmıştır.
9. **Rüzgârdaki Yaprak**
Bu eser, kitap halinde çıkmadı.
10. **Rüyaların Masalı**
11. **Şarkın Romanı**
Mehmet Behcet Yazar, **Edebiyatçılar ve Türk Edebiyatı** (İst. 1938) adlı eserinde Hâlîde Nusret'in Rüyaların Masalı, Şarkın Romanı adlı iki eserinin basılacağını söylüyor.

b. Şiirleri:

12. **Geceden Taşan Dertler**, İst., 1930, Burhanettin Basımevi, 78 + 2 s.
13. **Yayla Türküsü**, Ülkü Basımevi, İst., 1943, 78 s.
Çınaraltı Yayınları: 4
Bu şiir kitabının ithafında "Bu küçük kitabı, küçük yaşımda bana şiir zevkini aşılamış olan sevgili, kıymetli anacığımın armağan ediyorum" cümlesi yer almaktadır.
14. **Yurdumun Dört Bucağı**, Güney Matbaacılık ve Gazetecilik T.A.O. Ank, 1950, 96 s.
15. **Ellerim Bomboş**, Toker Matbaası, İst., 1967, 119 s.
Bu şiir kitabı, şairin 50. sanat yılı münasebetiyle Kür Yayınları tarafından basılmıştır.

c. Diğer eserleri:

16. **Hanım Mektupları**, İkbâl Kütüphanesi, Orhaniye Matbaası, İst., 1923, 80 s. (mektup örnekleri).
17. **Benim Küçük Dostlarıım** (Okul Hatıraları), Ahmet Halit Kütüphanesi, Arı Basımevi, İst., 1948, 95 s.
2. bs., Yenigün Matbaası, Ankara, 1976, 140 s.
Kültür Bakanlığı Yayınları: 236
Halk Kitapları: 3

18. **Bir Devrin Romanı**, Yenigün Matbaası, Ank., 1978, 288 s.

Kültür Bakanlığı Yayınları: 294

Halk Yayınları: 9

Önce 5 Temmuz 1954'de Türk Yurdu Dergisinde yayınlanmaya başlayan "Meslek hatıraları" daha sonra Hürriyet Gazetesinde, nihayet Defne Dergisinde tefrika edildikten sonra, fikrî ve edebî hatıraları içine alan bir kitap olarak 20 Nisan 1973'de Ankara'da tamamlanmıştır.

ç- Piyesleri:

19. **Gece Kondu Gülleri**

20. **Hatırsaymaz Kaymakam**

21. **Pece ve Kafes**

22. **Rûzgârdaki Yaprak**

23. **Suçlu Kim?**

24. **Zeynebim Zeynebim**

Not: Bu piyeslerden hiçbirisi kitap halinde yayınlanmamıştır.

d- Dergi ve gazetelerdeki yazılarından bazıları:

25. "Ağlayan Kahkahalar", Talebe Defteri, Mart 1917, Y. 2, S.36 (ms. şır.)
26. "Teselli", Millî Mec., 1 Teşrin-i sani 1339, C.1, S. 14, s.13, (şır.)
27. "Bursa Hatıraları", Millî Mec., 1 Kanun-ı evvel 1339, C.1,S.3, s.42-44.
28. "Eski Bir Aşkın Hikâyesi", Millî Mec., 13 Kanun-ı evvel 1339, C.1,S.4, s.60-62 (Hk.)
29. "Dumanlar", Millî Mec., Kanun-ı sani 1340, C.1, S.7, s.109-11 (hk.).
30. "Mektep Çocuğu", Millî Mec., 7 Şubat 1340, C.1, S.8, s.123-124 (hk.)
31. "Gurbette Kandil", Millî Mec., 20 Mart 1340, C.1, S.11, s.166 (hk.)
32. "Hünerlinin Aşkı", Millî Mec., 20 Mart 1340, C.1, S.11, s.173-175 (hk.)
33. "Ölenler Gülleri", Millî Mec., 10 Nisan 1340, C.1, S.12, s.189-191.
34. "Gurbette Ramazan", Millî Mec., 24 Nisan 1340, C.2, S.13, s.203-204.
35. "Post Restant", Millî Mec., 15 Mayıs 1340, C.2, S.14 (mektup).
36. "Mektebin Çocuğu İçin", Millî Mec., 24 Temmuz 1340, C.2, S.18, s.280 (şır.)
37. "Bir Mektup", Millî Mec., 24 Temmuz 1340, C.2, S.18, s.288-289
38. "Katılıyor musun?" Millî Mec. 7 Ağustos 1340, C.2, S.19,
39. "Son Şifa", Millî Mec., 1 Kanun-ı evvel, 1340, C.3, S.26, s.418 (şır.).

40. "Sultan selim ve sinan", Millî Mec., 15 Kanun-ı evvel 1340, C.3, S.27, s.435 (şr.)
41. "Hayal Cennetinde", Millî Mec., 15 Ağustos 1341, C.4, S.43, s.703.
42. "Hayal Cennetinde Baba", Millî Mec., 15 Eylül 1341, C.4, S.45, s.735 - 736
43. "Hayal Cennetinde", Millî Mec., 1 Teşrin-i evvel 1341, C.4, S.46, s.752.
44. "Hayal Cennetinden Hakikat Cehennemine", Millî Mec., 15 Teşrin-i Evvel 1341, C.4, S.47, s.768.
45. "Tuna'da", Millî Mec., 1 Kanun-ı sani 1925, C.5, S.52, s.842 (şr.)
46. "Buluttan ve Dumandan Satırlar", Millî Mec., 15 Nisan 1926, C.5, S.59, s.952.
47. "Benim Derdim", Millî Mec., 15 Nisan 1926, C.5, S.59, s.952 (şr.)
48. "senin Ölümün", Millî Mec., 1 Mayıs 1926, C.5, S.60, s.967 (şr.)
49. "Benim Gönüm", Millî Mec., 15 Temmuz 1926, C.6, S.65, s.1049 (şr.).
50. "Onun Kızı", Millî Mec., 1 Teşrin-i sani 1926, C.7, S.73, s.1186-1187 (hk.)
51. "Hasret Acısı", Millî Mec., 15 Teşrin-i sani 1926, C.7, S.74, s.1193 (şr.).
52. "Akşam Levhası İçinde Yuvasız Kadın", Millî Mec., 1 Kanun-ı evvel 1926, C.7, S.75, s.1211 (şr.).
53. "Zeliha'nın Derdi", Millî Mec., 15 kanun-ı evvel, C.7, S.76, s.1233-1234 (hk.)
54. "İkinci Yetimliğim", Millî Mec., 15 Kanun-ı sani 1927, C.7, S.78, s.1260 (şr.).
55. "Nâzıma Hikâye", Millî Mec., 1 Şubat 1927, C.7, S.79, s.1282-1284.
56. "Dilek", Millî Mec., 1 mart 1927, C.7, S.81, s.1303 (şr.).
57. "Yanmış Defterden Satırlar", Millî Mec., 1 Mart 1927, C.7, S.81, s.1314-1315.
58. "Yanmış Defterden Satırlar", Millî mec., 15 Mart 1927, C.7, S.82, s.1329-1330.
59. "Yanmış Defterden Satırlar", Millî Mec., 15 Nisan 1927, C.7, S.84, s.1355-1356.
60. "Belki", Millî Mec., 1 mayıs 1927, C.8, S.85, s.1367 (şr.).
61. "Yanmış Defterden Satırlar", Millî Mec., 1 Mayıs 1927, C.8, S.85, s.1378.
63. "Yanmış Defterden Satırlar", Millî Mec., 15 Mayıs 1927, C.8, S.86, s.1396.
64. "Yanmış Defterden Satırlar", Millî Mec., 1 Temmuz 1927, C.8, S.89, s.1444.
65. "Arkadaş", Millî Mec., 15 Temmuz 1927, C.8, S.90, s.1453 (şr.)

66. "Kıymetli Sanatkânn Ölümü Dolayısıyla", Millî Mec., 15 Temmuz 1927, C.8, S.90, s.1455.
67. "Yanmış Defterden Satırlar", Millî Mec., 15 Temmuz 1927, C.8, S.90, s.1460.
68. "Bır Ölü Arkasından", Millî Mec., 15 Teşrin-i sani 1927, C.9, S.98, s.1580 (şr.)
69. "Gelincik Masalı", Millî Mec., 1 Kanun-ı evvel 1927, C.9, S.99, s.1594-1595 (şr.)
70. "İlk Çizgi", Millî Mec., 15 Kanun-ı sani 1928, C.9, S.102, s.1650-1651 (hk.)
71. "Ölürken", Millî Mec., 15 Şubat 1928, C.9, S.104, s.1679 (şr.)
72. "Dalgalar", Millî Mec. 15 Nisan 1928, C.9, S.108, s.1738 (şr.)
73. "Gecedен Taşan Dertler", Millî Mec., 15 Mayıs 1928, C.10, S.110, s.1772 (şr.)
74. "Yemin", Millî Mec., 1 İkinci Teşrin 1928, C.10, S.113, s.1825-1828 (şr.)
75. "Rüzgarlı Geceler", Millî Mec., 15 İkinci teşrin 1928, C.10, S.114, s.1832 (şr.)
76. "Yüzük Duası", Millî Mec., 1 Birinci Kanun 1929, C.11, S.117, s.45-47
77. "Prevanoryumda Akşam", Millî Mec., 1 İkinci teşrin 1930, C.11, S.119, s.73 (şr.)
78. "Yavrum", Millî Mec., 1 Birinci kanun 1930, C.11, S.120, s.90 (şr.)
79. "Taş", Millî Mec., Mart 1931, C.11, S.124, s.148 (şr.)
80. "Görün Bana", Millî Mec., 15 Eylül 1952, C.13, S.151, s.6 (şr.)
81. "Yolu Buldum", Millî Mec., 15 Aralık 1952, C.13, S.152, s.4 (şr.)
82. "Münacaat", Millî Mec., 15 Ocak 1953, C.19, S.158, s.5 (şr.)
83. "Telefon İki Defa Çaldı", Millî Mec., 15 Nisan 1953, C.13, S.155, s.11-12 (hk.)
84. "Telefon İki Defa Çaldı", Millî Mec., 15 Mayıs 1953, C.13, S.156, s.14-15 (hk.)
85. "Telefon İki Defa Çaldı", Millî Mec. 19 Eylül 1953, C.13, S.157, s.12-14 (hk.)
86. "Telefon İki Defa Çaldı", Millî Mec., Ekim 1953, C.13, S.158, s.12-14 (hk.)
- 86.a. "Ne Mutlu Bana", Türk Düşüncesi, C.2, S.12, S.43-434.
87. "Halide Nusret Zorlutuna'nın 50. Sanat Yılı Münasebetiyle Yaptığı Konuşmanın Metni", Defne Der., Haziran 1967, y.2, s.42.
88. "Onlarsız", Defne Der., Ocak 1968, S.49, s.5 (şr.)
89. "Nöbetçiler", Hisar, Ağustos 1968, S.56, s.6 (şr.)

90. "Arif Nihat Hoca", Ayşe, Şubat 1969, Y.1, S.2, s.3
Not: Bu yazı, "Bayrak Şairi" Arif Nihat Asya'nın 50. sanat yılı jübilesinde, Ayşe Dergisinin kurucusu muhterem Halide Nusret Zorlutuna'nın yaptığı konuşmadan alınmıştır.
91. "O Bembeyaz Karanlık", Hırsar, Mart 1969, S.63, s.6 (şr.)
92. "Dumanlı Dumanlı", Ayşe, Mart 1969, Y.1, S.3, s.10 (şr.)
93. "Anne", Ayşe, Mayıs 1969, Y.1, S.5, s.21 (şr.).
94. "İnsanlığın Büyük Zaferi", Ayşe, Ağustos 1969, Y.1, S.8, s.3,34.
95. "Güzel İzmir", Ayşe, Eylül 1969, Y.1, S.3, s.3
96. "Cumhuriyetin 46. Yılı", Ayşe, Ekim 1969, Y.1, S.10, s.3.
97. "Büyük Şair Mehmet Akif", Ayşe, Ocak 1970, Y.2, S.13, s.5-6.
Not: Merhum, büyük Türk ve İslâm şairi Mehmet Akif Ersoy'un vefatının 33. yıldönümü olan 27 Aralık 1969'da, Halide Nusret Zorlutuna'nın Ankara Hukuk Fakültesi Konferans salonun da yaptığı konuşmadan alınmıştır.
98. "Üvey Ana Üvey Evlat", Ayşe, Şubat 1970, Y.2, S.14, s.4-6.
99. "Mutlu Bir Yıldönümü", Ayşe, Mart 1970, Y.2, S.15, s.3.
100. "Anneler Günü", Ayşe Mayıs 1970, Y.2, S.17, s.3.
101. "Alparslan Marşı", Ayşe, Aralık 1970, Y.2, S.24, s.3.
102. "Bayram", Ayşe, Aralık 1970, Y.2, S.24, s.3.
103. "Değerli Şair H.F. Ozansoy", Hırsar, Nisan 1971, S.88, s.11.
104. "Dumanlı Dumanlı", Töre, Ekim 1972, S.138, s.50 (şr.)
105. "Orhan Seyfi Orhon", Hırsar, Ekim 1972, S.106, s.4.
106. "Arz-ı Hâl", Töre, Aralık 1972, S.19 (şr.)
107. "İlki Büyük Şair", Hırsar, Aralık 1973, S.120, s.8-9
Not: Bu yazıda, Faruk Nafiz İffet Oruz ve Şukufe Nihal'den bahs olunmaktadır.
108. "Niyaz", Öğretmen Der., Ocak 1974, Y.26, S.300, s.13 (şr.)
109. "Mübarek Ramazan", Töre, Temmuz 1982, Y.12, S.134, s.12-13.
110. "Kurban Bayramı", Töre, Ekim 1982, Y.12, S.137, s.12.
111. "Nedir Bu?", Türk Edebiyatı, Ekim 1982, S.108, s.4 (şr.).
112. "Yunus'un Türbesinde", Türk Edebiyatı, Aralık 1982, S.110, s.17 (şr.)
113. "Kızım Işınsı İçin", Töre, Aralık 1982, Y.12, S.139, s.71 (şr.)
114. "Birecik'ten Antep'e", Erciyes Der., Kasım 1983, Y.6, S.71, s.29 (şr.).
Not: Bu şiir daha önce "**Ederim Bomboş**" adlı şiir kitabında "Yol Boyunca Mısralar III" başlığıyla da yayınlanmıştır.

115. "Vasiyetname", Töre, Temmuz 1984, S.154, s.24

Not: Halide Nusret Zorlutuna'nın evlatlarına bıraktığı vasiyetnameden alınmıştır.

B- HALİDE NUSRET ZORLUTUNA'DAN BAHSEDEN ESERLER

a- Kitap Halindeki Eserler:

116. Akyüz Kenan; **Batı Tesirinde Türk Şiiri Anatolojisi**, 3. bs., Ank., 1970, s.903-912.
117. ———; **Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri**, C.1, 3. bs., Ank., 1970, s.171-187.
118. Banarlı, nihat Sami; **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, F.15, Millî Eğitim Basımevi, İst., 1978, s.1131, 1135, 1150, 1222, 1225.
119. Beyatlı, Yahya Kemal; **Edebiyata Dair**, Yahya Kemal Enstitüsü Yayını, İst., 1984, S.112.
120. Cunbur, Müjgan- Neriman Saryal; **Türk Kadınının Şiiri**, Ank., 1979 s.181-182.
121. Çınarlı, Mehmet; **Sanatçı Dostlarıım**, Ötüken Neşriyat, İst., 1979 s.140-153
121. Coşkunürk, Hüveyla; **İhsan Ralif Hanım** Ank., 1987, s.15, 30.
122. Ender, Muzaffer; **Millî Edebiyat ve Sonrası**, Yeni Matbaa, İst., 1967, s.158.
123. Enginün, İnci; **Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları**, Dergah Yayınları, İst., 1983, s.192-193.
124. (Es), Hikmet Feridun; **Bugün de Diyorlar ki**, Remzi Kütüphanesi, İst., 1932, s.150.
125. Gövsa, Alaaddin; **Türk Meşhurları**, s.212, 415.
126. Gözler, H.Fethi; **Yunus'tan Bugüne Türk Şiiri**, 2. bs., İnkılâp ve Aka Kitabevleri Koll.Şti., İst., 1978, s.416-419; 1. bs, Ank., 1967, s.311-313
127. İnal, Ayhan; **Dostlarıım**, (51 Manzum portre), Ank., 1977, s.26.
128. Kabaklı, Ahmet; **Türk Edebiyatı** C.3, 4. bs., Türk Edebiyatı Yayınları, İst., 1978, s.279.
129. **Kahramanlık Şiirleri Anatolojisi**, Haz.: Yar. Doç. Necat Birinci, Kültür ve Turizm Bakanlığı, y., İst., 1987, s.259, 260.
130. Kaplan, Mehmet; **Cumhuriyet Devri Türk Şiiri**, Dergah Yayınları, 2. bs. İst., 1975, s.424-426.

131. Levent, Agah Sım; **Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri**, 3. bs. Ank., 1972, s.381
132. Necatigil, Behcet; **Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü**, Varlık y., Ocak 1978, s.345.
133. Sevrük, İsmail Habib; **Tanzimattan Beri Edebiyat Tarihi**, Remzi Kitabevi, İst., 1942, s.407-406.
134. **Şair ve Yazarlarımız Nasıl Yazıyorlar?**; Haz.: A. Köklügiller - İ. Minnetoğlu, Minnetoğlu y., İst., t.y., s.399-400.
Tercüman Kadın Ansiklopedisi, Tercüman Gazetecilik Matbaacılık A.Ş., İst., 1984, s. 739-741.
135. **Türk Edebiyatı Ansiklopedisi** Devirler, Şahıslar, Akımlar, şekiller, Terimler, Haz.: Necat Birinci, Tercüman Gazetesi, İst. 1985, s.44, 116.
136. **Türk Kadın Yazarların Eserleri** (Bibliyografya 1928-1955), Haz. Dr. Müjgan Cunbur, Ank., 1955.
137. **On Kasım Şiirleri**: Haz.: Halide Nusret Zorlutuna, Ankara, t.y. 18. s. Not: Kurtuluş Yayınevi tarafından basılan bu kitapta: H.Nusret Zorlutuna'nın "Gazi" adlı şiiriyle birlikte değişik şairlerimize ait onbir şiir ve iki nesir bulunmaktadır.
138. Ozansoy, Halit Fahri; **Edebiyatçılar Çevremde**, Ank, 1970, s.198-203.
139. Yalçın, Hüseyin Cahit; **Matbuat Hayatı C.2**, İst., 1934, s.34.
140. Yazar, Mehmet Behcet; **Edebiyatçılarımız ve Türk Edebiyatı**, Kanaat Kitabevi, İst., 1938, s.144-149.
141. **Yeni Türk Ansiklopedisi**, Ötüken Neşriyatı, İst., 1985, s.4907-4909.
142. **Yeni Türk Nesri Antolojisi**, Haz.: Prof.Dr. Şükrü Elçin-Muhtar Tevfikoğlu, Kültür ve Turizm Bakanlığı y., Ank., 1987,
Not: Antolojide Halide Nusret Zorlutuna'nın "Mütareke Felaketi" başlıklı bir yazısı yer alıyor (bkz. s.338-340). Yine bu antolojide, Adile Ayda'nın **Böyle İdiler Yaşarken** adlı eserinden Halide Nusret Zorlutuna'yı anlatan kısım veriliyor (bkz. s. 581-587).
Ayda, Adile; **Böyle İdiler Yaşarken** (Edebi Hatıralar), Ank., 1984, s.231-241

b- Tezler:

143. Atalay, Ali, **Halide Nusret Zorlutuna'nın Romanlarında Tipler**, Ank., 1982, 38 s., (Ankara Üniversitesi DTCF Lisans tezi)
144. Cengiz, reşide, **Halide Nusret Zorlutuna'nın Romanları ve Romanlarındaki Kadın Tipleri**, Ank., 1981, 226 s., (H.Ü. Yeni Türk Edebiyatı Mezuniyet Tezi).

145. Esenol Fusun, **Kadın Mecmualarında Türk Kadın Şairlerinin Şiirleri**, İst., 1972 (İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Mezuniyet Tezi)
146. Yılmaz, Nazlı Rana; **1923-1938 Yılları Arasında Dergilerde Edebiyatla İlgili Kavramlara Bakış**, Ank., 1987 (Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Edebiyatı Bölümü Yayınlanmamış Master tezi).

c. Diğer Yazılar:

147. Akengin, Yahya, "Benim Küçük Dostları", Hisar D., Temmuz 1977.
148. Asya, Arif Nihat; "Halide Nusret Zorlutuna'nın 50. Sanat Yılı" Defne D., C. 2, Y.2, S.42, Haziran 1967.
149. Cengiz, Reşide; Halide Nusret, Töre, Ağustos 1982, Y.12, S.135, s.38-50
150. Dağlı, Hızır; "Benim Küçük Dostları", Türk Edebiyatı D. Ağustos 1977
151. ———: "Bir Devrin Romanı", Türk Edebiyatı Eylül 1978
152. Demirtepe, Nezih; "H.N.Zorlutuna İçin" Töre D. Ocak 1976.
153. Ercilasun, Bilge; "Halide Nusret Zorlutuna'nın Şiir Dünyası", Töre D., S. 158, Temmuz 1984, s.12-16.
154. "Eşlerine Göre Ediplerimiz", Konuşan, Sermet Sami Uysal, 28 Eylül 1954U.
155. Günay, Turgut; "Halide Nusret Zorlutuna ile Bir Konuşma", Töre, D., Kasım 1973.
156. Geçer, İlhan; "Aydınlık Kapı", Töre D.Ekim 1974, S.41, s.51-55
157. ———; "Aşk ve Zafer", Hisar D., Nisan 1979.
158. Gürsoy, Cahide; "Ölümünün 3. yılında Hatıralarıyla Halide Nusret", Dolunay D., S.; 18, Haziran 1987, s.33-34.
159. "Halide Nusret Zorlutuna'ya Verilen Armağanlar" Töre D., S.146-147, Temmuz-Ağustos 1983, s.105.
160. "Halide Nusret Zorlutuna Milli Mücadele Yılları İstanbul'unu Anlatıyor" Konuşan: Nezih Demirtepe, Türk Edebiyatı D., S.115, Mayıs 1983, s.15.
161. Has-er, Melin; "Halide Nusret Zorlutuna", Töre D., s.158, Temmuz 1984, s.22.
162. "H.N. Zorlutuna'nın Biyografisi" Kadın D., 27 Haziran 1967
163. "H.N.Zorlutuna'nın Biyografisi", Bilgi D.C., XXI, S.2454, Eylül 1967, s.16.
164. Hisardan Biyografiler (Halide Nusret Zorlutuna), Hisar, Ekim 1966.
165. Kocakaptan, İsa; "Anne Sanatkâr", Türk Edebiyatı, S.: 129, Temmuz 1984, s.38.
166. "Kadın Ediplerimizle Röportajlar: H.N.Zorlutuna", Röportajı yapan: Neriman Malkoç, Yeni İstanbul Gazetesi. 4 Kasım 1954.
167. "Kadın Yazarlarımız: Halide Nusret Zorlutuna", Kadın Gazetesi (İst.), 7 Ocak 1963.

168. "Kıymetli Şair H.N.Zorlutuna", Türk Yurdu D. (Ank.), Haziran 1965.
169. "(Öksüz), Emine Işinsu; H.N.Zorlutuna ve Aşk ve Zafer" Töre, D., Nisan 1979.
170. ———: "Emine Işinsu Annesini Anlatır", Türk Edebiyatı D., S.; 129, Temmuz 1984, s.34-36.
171. ———, İskender Öksüz, Ergun Zorlutuna, Ümran Zorlutuna, Aziz Murathan Öksüz, Vasfiye İleri, Fevziye Abdullah Tansel, Rıza Akdemir, Ayvaz Gökdemir; "Ne Dediler", Töre D., S: 158, Temmuz 1984: s.23-26.
172. Mehmet Mesih; "Geceden Taşan Dertler" (Tenkit), Millî Mec., İkinci Teşrin 1930, C. 11, S.119, s.74-75.
173. Sayılğan, Aclan; "Halide Nusret Zorlutuna İle Bir Sohbet", Ayşe, Ekim 1970, Y.2, S.22, s.14-16,32.
174. ———; "Elinin Hamuru İle Şiir Yazmıştı", Yeni İstanbul 16 Mayıs 1967.
175. Subaşı, Muhsin İlyas; "Yâ İlâhî Rahmetinden Kimseler Dûr Olmasın", Türk Edebiyatı D., S. 129, Temmuz 1984, s.37.
176. Tansel, Fevziye Abdullah; "Halide Nusret Zorlutuna'nın Eserleri ve Edebi Şahsiyeti", Defne D. S.44, Ağustos 1967, s.9-10.
177. Timurtaş, Faruk Kadri; "H.Nusret", Son Havadıs, 9 Eylül 1967.
178. Tevfikoğlu, Muhtar; "Halide Nusret Zorlutuna", Töre D.S., 158, Temmuz 1984, s.10-11.
179. "Tural, Sadık Kemal; Hayatı ve Eserleri ile Halide Nusret Zorlutuna" Töre D.,S: 158, Temmuz 1984, s.4-9.
180. Tunalı, Yağmur; "Halide Nusret'in Dönülmez Seferi", Töre D., S. 158, Temmuz 1984, s.17-19
181. Timurtaş, Faruk K.; "50. Sanat Yılında Halide Nusret Zorlutuna ve "Elle-rim Bomboş", Bilgi, C.: XXI, s.244,Eylül 1967, s.15.
182. Tuncer, Hüseyin; "Aşk ve Zafer", Töre D., Y.: 17, S. 77, Haziran 1987, s. 45-48
183. ———; "Aydınlık Kapı", Töre D.Nisan 1987, s.52-55.
184. Tuncer, Hüseyin, "Zorlutuna", Töre, Haziran-Temmuz 1985, s.169-170, s.9-12
185. Yazar, Mehmet Behcet; "Halide Nusret Zorlutuna", Yedi Gün D. C.; 16. S.391 1941
186. Yalçın, Alemdar; "Halide Nusret ve Anadolu", Töre D., S.: 158, Tem-muz 1984, s.20-21.
187. Yalçın, Alemdar; "Türk Edebiyatında Kadın Romancılar ve Emine Işinsu", Töre, Aralık 1928, Y.12, S.139, s.74-80
188. Zorlutuna, Banu Ayşe; "H.N.Zorlutuna ile Mülakat",Töre D., Ekim 1976.

SÖZLÜK

Âsâr	Eserler
Bedîf	Güzel, güzellik.
Bîzar	Bezgin, bıkmış, usanmış.
Cedit	Yeni.
Cenâb	Şeref, onur, büyüklük terimi olarak kullanılır.
Dûr	Uzak.
Ebr-i nisan	Nisan bulutu.
Ervâh	Ruhlar.
Eyyam	Günler.
Fecr	Tan Vakti.
Gaflet	Dalgırlık, boş bulunma.
Gevher	Elmas, değerli taş.
Hâb	Uyku.
Hâlet	Hal.
Hal ü hamur	İçli dışlı
Hicâb	Utanma.
Hicran	Aynlık ateşi.
Himâye	Koruma:
İftirak	Aynlık
İnas	Alıştırma, alıştınılma, görme, bilme.
İntişâr	Neşr etme, yayınlama.
İntizâr	Bekleyiş.
Kâşâne	Büyük ev, köşk.
Kavâidci	Kanuncu, kaideci.
Ketûm	Saklı, gizli.
Kibriyâ	Büyüklük, ululuk.
Kuteh	Kısa.
Lâyemût	Ölümsüz.
Lebriz etme	Taşacak kadar doldurma.

Lûtf	İhsan, bağış
Mağret	Allah'ın kullarının günahlarını bağışlaması, yargılaması.
Mağrib	Güneşin batması.
Mağrûrâne	Büyüklenerek, büyüklük taslayarak, gururluca.
Mahiyet	Beraberindekiler
Mamafih	Bununla birlikte.
Mâmur	İmar edilmiş, bayındır.
Manla	Engel
Manidar	Manalı.
Medfen	Mezar, defnedilen, gömülen yer.
Mehtap	Ay
Memat	Ölüm.
Meşur	Şuurlanmış, şuur haline gelmiş.
Minnet	Bir iyiliğe, bir iyilik yapana karşı kendini borçlu görme.
Muavenet	Yardım, yardım etme.
Muazzam	Büyük, heybetli.
Muğlak	Kanşık.
Munis	Yumuşak.
Mutasarrıf	Tasarruf eden, eskiden bir sancağın en büyük idare amiri.
Mûti	İtaat eden, boyun eğen.
Muvasalat	Vasil olma, varma, ulaşma.
Mücerret	Tecrid edilmiş, soyulmuş, çıplak, tek, yalnız, soyut.
Müebbed	Ebedî, sonsuza kadar.
Mükrim	İkramcı, ıkrâm eden, ağırlayan.
Mülhem	İlham alınmış.
Mümtaz	Seckin.
Müselles	Üçgen
Mütebid	Uzak gören, uzak sayan.
Müsterih	Rahat
Müsvedde	Karalama
Müşahhas	Teşhis edilmiş, tanınmış, nevi ve cinsî anlaşılmış, somut.
Mütâreke	Bırakışma, terk etme.
Mütevazi	Tevazu eden, alçak gönüllü.
Müttefik	Birleşmiş, anlaşmış.
Naçiz	Değersiz
Nazargâh	Bakılan yer.
Niyâz	Yalvarma, yalvanış.
Peymâne	Kadeh.

Pür-hayal	Hayal dolu.
Pümûr	Nurlu, nur dolu
Rabbülfelâk	Feleklerin, gökyüzünün rabbi.
Sadpâre	Yüz parça.
Sâmit	Susmuş.
Sayha	Bağırma, nara atma.
Senâ	Övme, övüş.
Seng	Taş.
Şeamet	Ululuk, yücelik.
Şerha	Dilim
Şiar	Alâmet, işaret, iz.
Şîr	Arslan
Tahassüs	Hislenme, duygulanma
Tahsis	Bir şeyi birine veya bir yere mahsus kılma.
Takdim	Susma
Tasannu	San'at.
Tasnif	Sınıflandırma, gruplandırma
Taziye	Üzüntü, üzülm
Teferruat	Ayrıntı
Tahakküm	Hükmetme
Telif	Düzenleme, sıralama
Temâyül	Meyl etme, eğilme.
Terennüm	Bir nağmeyi seslendirme, söylemek
Teseyyüb	Kayıtsızlık, ihmalcilik, üşenme.
Tevekkül	İşi Allah'a bırakıp kadere razı olma
Tevkîf	Durdurma, durdurulma, alı koyma.
Türbedâr	Türbe bekçisi
Vahdet	Birlik
Vâkıf	Bilen, anlayan.
Vebâl	Günah.
Vekar	Ağırbaşlılık, temkinlilik.
Vuzûh	Açıklık
Zatülcenp	Akciğer örtüsünün iltihabı.

İ N D E K S

(A Şahıs adları)

— A —

Adıvar, Halide Edip 26, 35
Ahmet Cevdet Paşa 25
Ahmet Haşım 4, 22
Akdemir, Rıza 15
Akengin, Yahya 183
Akyüz, Kenan 181
Alparslan 106
Asya, Arif Nihat 13, 32, 45,
46, 60, 163, 183
Atalay, Ali 57, 182
Atatürk 93-94, 144-148, 109
Atok, Kazım 146
Atsız, (H. Nihâl) 32
Avnî Hatun 24
Avnullah Kâzımî (Mehmet Se-
lim Bey) 1, 2, 5
Ayda, Adile 182
Aygün, Güzide Sabri 26
Ayşe Vecihi Bey 7

— B —

Bakiler, Yavuz Büllet 27
Banarlı, Nihat Sami 28, 181
Bayar, Sukufe Nihal 26, 27,
180

Beyatlı, Yahya Kemal 31, 33,
34, 45, 105
Bilgiç, Emin 11
Birinci, Necat 181, 182

— C —

Cengiz, Reşide 27, 50, 57,
182
Cunbur, Müjgan 24, 181

— Ç —

Çamlıbel, Faruk Nafiz 21, 27,
180
Çınarlı, Mehmet 35, 36, 181

— D —

Danışoğlu, Vecihe 16
Demirtepe, Nezih 34

— E —

Eiçin, Şükrü 182
Emine Saniye 25
Ender, muzaffer 181
Enginün, İnci 26
Ercilasun, Bilge 27, 28, 40,
183
Erguvan Hatun 24
Erol Safiye 26

Ersoy, Mehmed Akif 13, 34,
158, 164-166

Es, Hikmet Feridun 181

Esenol, Fusun 183

— F —

Fatih Sultan Mehmed 35

Fatma Âliye Hanım 27

Felek Burhan 11

Fuzulf 13, 164

— G —

Gazi Osman Paşa 139, 140

Gökalp Ziya 4, 21, 32

Gökdemir, Ayvaz 12, 32

Gövsâ, İbrahim A. 1, 181

Gözler, H. Fethi 181

Günay, Turgut 47, 60, 62,
66, 183

Gürsoy, Cahide 13, 15

— H —

Hacı Bayram Veli 13, 143,
149

Has-er, Metin 16

Hıdır Efendi 3, 20

Hızırdağlı 183

— I —

Işınsu, Emine 9, 12, 14, 16,
45, 47, 55

— İ —

İnal, Ayhan 181

İleri, Vasfiye 16, 176

— K —

Kamu, Kemalettin 28

Kaplan, Mehmet 38, 39, 181
Karaosmanoğlu, Yakup Kadri,
22

Kısakürek, Necip Fâzıl 11, 32

Koca inan (Mimar Sinan) 144

Koryürek, Enis Behiç, 27

Köklügiller, A. 23

Köprülü, M. Fuad 21

— L —

Levend, Ağâh Sırrı 181

Leylâ Hanım, 25

— M —

Mahmut Ragıp Bey 2

Malkoç, Neriman 19

Mehlîka Emin 175

Mehmet Mesih 184

Mehmet Selim Bey 1

Mevlânâ 3, 5, 35, 103, 163

Mihri Hatun 24

Minnetoğlu İbrâhim 23

Molla Câmi 163

Müşir Fuat Paşa 1

— N —

Namık Kemâl 162

Necatigil, Behçet 181

Nedim, 44

Nesibâ Tevfikâ 25

— O —

Orhon, Orhon Seyfî 6, 27,
167-169, 180

Ortaç, Yusuf Ziyâ 27

Oruz, İffet 180

Ozansoy, Halit Fahri 6, 27,
45, 102, 180

Ömer Seyfeddin 21, 32

— S —

Saffet Nesibe 25
Sayılğan, Aclan 65
Sayral, Neriman 24
Sevük, İsmail Habip 182
Sıdkı Ümmetullah Hanım 24
Subaşı, Muhsin İlyas 35
Süleyman Nazif 34
Süleyman Tefvik 1

— Ş —

Şeref Hanım 25
Şeyh Galip 13
Şeyh Sâdî 3, 5

— T —

Tanpınar, Ahmet Hamdi, 28
Tansel, Fevziye Abdullah 21,
24, 50-51, 53, 60, 64
Tevfik Fikret 21
Tek, Müf'tide Ferit 26
Tevfikoğlu, Muhtar 182
Timurtaş, Faruk Kadri 27, 28,
29
Tunalı, Yağmur 14, 17
Tuncer Hüseyin 55
Tural, Sâdık Kemâl, VII, 10,
12, 18, 26, 32, 35, 57, 58,
184
Tûti Hanım 24

— U —

Uşaklı, Ömer Bedrettin 28
Uysal, Sermet Sâmi 17, 19

— W —

Webster, Jean 175

— Y —

Yalçın, Alemdar 43, 55, 184
Yalçın, Hüseyin Câhit 182
Yaşaroğlu, Ahmet Hâlit 6
Yazar, Mehmet Behçet 176,
182
Yıldız, Nâciye 25
Yılmaz, Nazlı Rânâ 183
Yöntem, Ali Cânîp 32
Yunus Emre 35
— Z —
Zeynep Hatun 24
Ziya Paşa 18
Zorlu Ali Bey 7
Zorlutuna, Ayşe Bânu 30, 31
Zorlutuna, Aziz 9
Zorlutuna, Erdoğan 55
Zübeyde Fıtnat Hanım 25

88.06.Y.0001 - 909

№ 16 9